

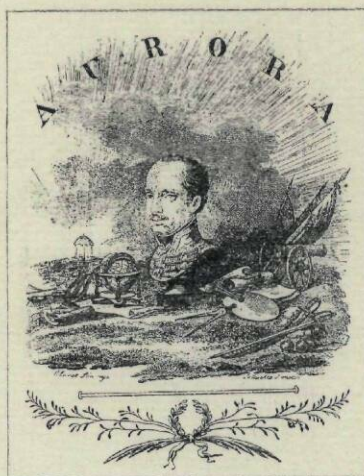
A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNET KÉPEKBEN

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS MAGYARÁZÓ SZÖVEGGEL ELLÁTTA

VENDE ERNŐ

ÁTNÉZTE: BEÖTHY ZSOLT

II. RÉSZ

BUDAPEST,

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA

1905.

AZ IRODALOMTÖRTÉNETI SZEMLÉLTETŐ KÉPEK

TARTALOMJEGYZÉKE.

II.

A KÉP CZIME.

LAP-
SZÁM

A nemzeti költészet kora.

Az új korszak vezéralakjai. (Than Mór fallfestménye után.)	1
A Magyar N. Múzeum a század derekán. (Egykoru aczélmetszet után.)	1
A N. Múzeum jelenleg	1
Színészet:	
A kolozsvári Rédey-ház	2
A kolozsvári Nemzeti Színház	2
A budapesti Nemzeti Színház régi épülete	2
A budapesti Nemzeti Színház új épülete	2
A M. T. Akadémia:	
Az Akadémia alapításának emléktáblája	3
Az Akadémia palotája	3
Az Akadémia jelképe	3
Széchenyi Ferenc arcképe. (Ender festménye után.)	4
Felsőbúki Nagy Pál arcképe (Barabás festménye után)	4
Wesszlényi Miklós arcképe (Barabás rajza után.)	4
Széchenyi István I.:	
Széchenyi István arcképe. (Amerling festménye után.)	5
Széchenyi István szobra Sopronban	5
Széchenyi István ifjúkori arcképe. (Ender festménye után.)	5
A »Hitel« című lapja	5
A »Világ« című lapja	5
Széchenyi István II.:	
»A Kelet Népe« című lapja	6
A »Stadium« című lapja	6
Az »Ein Blick« című lapja	6
Kossuth »Felelet« cz. művének című lapja	6
Széchenyi István kézírása	6
Széchenyi István III.:	
Széchenyi István szobra Budapesten	7
Széchenyi István mellszobra	7
Széchenyi István billikoma	7
Széchenyi István mauzoleuma Czenken	7
Kisfaludy Károly I.:	
Kisfaludy Károly arcképe. (Pecz rajza után.)	8
Kisfaludy Károly szobra Győrött	8
Kisfaludy Károly mellszobra Budapesten (Ferenczytól)	8
Kisfaludy Károly találkozás és kibékülése Kazinczyval. (Orlay festménye után.)	8
Kisfaludy Károly II.:	
Kisfaludy Károly kézírata	9
Az »Aurora« 1823. évfolyamának című lapja	9
Az »Aurora« 1823. évfolyamának 2. című lapja	9
Kisfaludy Károly sírja	9
Katona József:	
Katona József arcképe és névalírása	10
Katona József szobra Kecskeméten	10
Gertrud és Bánkban (Jelenet a »Bánk bán«-ból.)	10
Kisfaludy Károly iskolája:	
Kovács Pál arcképe	10
Csató Pál arcképe	10
Vitkovics Mihály arcképe	10
Gaál József arcképe	10
Fáy András I.:	
Fáy András arcképe és névalírása. (Egykoru aczélmetszet után.)	11
Fáy András mellszobra. (Izsótól.)	11
Fáy András nyári laka főthi szőlőjében	11
A »Bélteki Ház« című lapja	11
A »Bélteki Ház« című képe	11
Fáy András II.:	
Fáy András meséinek című lapja	12
Fáy András meséinek című képe	12
Fáy András kalap-utcai lakóháza	12
Bolyai Farkas arcképe	12
Vörösmarty Mihály I.:	
Vörösmarty Mihály öregkori arcképe (1855.)	13
Vörösmarty Mihály arcképe (1836.)	13
Vörösmarty Mihály kézírata	13
Vörösmarty Mihály elszavalja a »Fóthi dalt«	13
Vörösmarty arcképe	13
Vörösmarty Mihály II.:	
Vörösmarty Mihály szobra Székesfehérvárott	14
A »Zalán futása« című lapja	14
A »Zalán futása« VI. énekének illusztrációja	14
A »Két szomszédvár« illusztrációja	14
Vörösmarty iskolája I.:	
Czuczor Gergely arcképe és névalírása	15
Czuczor Gergely emléktáblája Budapesten	15
Czuczor Gergely kézírata	15
Czuczor Gergely »Botond«-jának illusztrációja	15
Vörösmarty iskolája:	
Pázmándi Horváth Endre arcképe	16
Aranyrákosi Székely Sándor arcképe	16
Debreczeni Márton arcképe	16
Garay János arcképe	16
Garay János kézírata	16
Garay János szobra Szegzárdon	16
Garay János »Obsitos«-ának illusztrációja	16
Az Athenaeum köre I.:	
Bajza József arcképe	17
Bajza József kézírata	17

A KÉP CZIME.

LAP-
SZÁM

Vachott Sándor arcképe és kézírata	17
Császár Ferenc arcképe	17
Az Athenaeum köre II.:	
Szemere Miklós arcképe	18
Vajda Péter arcképe	18
Kúthy Lajos arcképe és kézírata	18
Jósika Miklós báró:	
Jósika Miklós arcképe és névalírása	19
Jósika Miklós arcképe brüsszeli tartózkodása idejéből	19
Jósika Miklós szülőháza Tordán	19
Jósika Miklós lakóháza Szurdokon	19
Jósika Miklós sírja a drezdai temetőben	19
Jósika Miklós arcképe	19
Eötvös József báró I.:	
Eötvös József arcképe (1841.)	20
Eötvös József idősbkori arcképe	20
Eötvös József kézírata	20
Eötvös József báró II.:	
Eötvös József szobra Budapesten	21
Eötvös József síremléke Ercsiben	21
A népköltészet gyűjtői:	
Krizsa János arcképe	21
Ipolyi Arnold arcképe	21
Erdélyi János arcképe	21
Kemény Zsigmond báró:	
Kemény Zsigmond arcképe	22
Kemény Zsigmond mellszobra (Stróbltól)	22
Kemény Zsigmond kézírata	22
Tompa Mihály I.:	
Tompa Mihály arcképe (1857.)	23
Tompa Mihály kézírata	23
Tompané, Söldos Emilia arcképe	23
Tompa Mihály II.:	
Tompa Mihály szülőháza Rimaszombatban	24
Tompa Mihály arcképe és névalírása	24
Tompa Mihály szobra Rimaszombatban	24
Tompa Mihály emléke Feketehegyen	24
Petőfi Sándor I.:	
Petőfi Sándor szülőháza Kiskörösön	25
Petőfi Sándor lakóháza Félégyházán	25
Petőfi Sándor arcképe. (Barabás 1845.)	25
Petőfi Sándor arcképe. (Barabás 1846.)	25
Petőfi Sándor II.:	
Petőfi Sándor mint nemzetőr. (Barabás 1848.)	26
Petőfi Sándor arcképe. (Orlay festménye után.)	26
Petőfi Sándor arcképe. (Egyetlen fénykép után.)	26
Petőfi Sándor szobra Segesvárott	26
Petőfiné, Szendrey Júlia arcképe	26
Petőfi Sándor III.:	
Petőfi Sándor Debreczenben. (Orlay festm. után.)	27
Petőfi Sándor szobra Budapesten	27
A koltói kastély	27
Petőfi Sándor IV.:	
Petőfi Sándor sírja. A fehéregyházi honvédek emlékoszlója	28
Petőfi Sándor kézírata. A »Nemzeti dal« első fogalmánál	28
Petőfi Sándor V.:	
A »Helység kalapácsa« első kiadásának című képe	29
A »Helység kalapácsa« első kiadásának hátlapja	29
A »János vitéz« első kiadásának hátlapja	29
A »János vitéz« első kiadásának című képe	29
Petőfi születnek arcképe	29
Petőfi Sándor »Befordultam a konyhára« cz. költeményének legújabb illusztrációja	29
Arany János I.:	
Arany János arcképe és kézírata. (Petőfi rajza.)	30
Petőfi első levele Arany Jánoshoz	30
Arany János II.:	
Arany János arcképe (Barabás 1856.)	31
Arany János lakóháza Nagykörösön	31
Arany János arcképe. (Horovitz festménye után.)	31
Arany János mellszobra. (Izsótól.)	31
Arany Jánosné, Ercey Julianna arcképe	31
Arany János III.:	
A nagyszalontai Csonka-torony	32
A nagyszalontai Csonka-torony a kijávitás után	32
A geszti ház	32
Arany János szobra Budapesten	32
Arany János IV.:	
Arany János szobrának mellékalkajai: Piroška és Toldi	33
A »Családi kör« illusztrációja (Than rajza után.)	33
Arany János V.:	
Arany János kézírata (A »Tetemre hívás« fogalmazv.)	34
Arany János rajza a »Nagyidai cigányok«-hoz	34
Arany János sírja	34
Arany János arcképe (1880.)	34
Szigligeti Ede. — Drámai költészet I.:	
Szigligeti Ede ifjúkori arcképe. (Barabás 1844.)	35
Szigligeti Ede öregkori arcképe	35
Szigligeti Ede kézírata. (A »Liliomi« első lapja)	35
Drámai költészet II.:	
Hugó Károly arcképe	36
Teleky László arcképe	36

A KÉP CZIME.

LAP-
SZÁM

Czakó Zsigmond arcképe.	36
Az 1848-iki országgyűlés megnyitása (Korkép. Egykoru rajz után.)	36
Kossuth Lajos I.:	
Kossuth Lajos arcképe (1841.)	37
Kossuth Lajos öregkori arcképe	37
Kossuth Lajos kézírata és aláírása	37
Kossuth Lajos II.:	
Kossuth Lajos szobra	38
Kossuth Lajos arcképe (1855.)	38
Kossuth Lajos 1848. júl. 11-iki beszéde	38
Deák Ferenc I.:	
Deák Ferenc arcképe (1861.)	39
Deák Ferenc arcképe (1842.)	39
Deák Ferenc névalírása	39
»Adalék a magyar közjoghoz« című lapja	39
Deák Ferenc szülőháza Söjtörön	39
Deák Ferenc II.:	
Deák Ferenc szobra Budapesten	40
Deák Ferenc kézírata	40
Deák Ferenc mauzoleuma	40
Deák Ferenc sarkophagja	40
Lírai költészet a szabadságharc után I.:	
Sárosy Gyula arcképe	41
Lisznai Kálmán arcképe	41
Szelestey László arcképe	41
Sárosy »Arany trombita« cz. művének első lapja	41
Lírai költészet a szabadságharc után II.:	
Tóth Kálmán arcképe és névalírása	42
Tóth Kálmán szobra Baján	42
Gyulay Pál arcképe (1855.) és névalírása	42
Gyulay Pál arcképe 1884.	42
Gyulay Pál kézírata (Vörösmarty életrajzának első sorai)	42
Lírai költészet a szabadságharc után III.:	
Szász Károly arcképe (1885.) és névalírása	43
Szász Károly kézírata	43
Lévay József arcképe	43
Lévay József kézírata (Mikes)	43
Vajda János arcképe	43
Arany László arcképe	43
Jókai Mór I.:	
Jókai Mór arcképe (1855.)	44
Jókai Mór ifjúkori arcképe (1849.)	44
Jókai Mór kézírata	44
Jókai Mór II.:	
Jókai Mór arcképe (1893.) és névalírása	45
Jókai Mór gyermekkori lakóháza Komáromban	45
Jókai Mór 1848. március 15-én	45
A regény és novella a szabadságharc után I.:	
Vas Gereben arcképe	46
Szathmáry Károly arcképe	46
Degré Alajos arcképe	46
Beöthy László arcképe	46
Vadnay Károly arcképe	47
Vadnay Károly kézírata	47
Pálffy Albert arcképe	47
Abonyi Lajos arcképe	48
Tolnai Lajos arcképe	48
Madách Imre I.:	
Madách Imre arcképe	48
Madách Imre arcképe (Roskovics festm. után.)	48
Madách Imre születési helye. A sztrégovai kastély	48
Madách Imre II.:	
Madách Imre arcképe (Összes művei I. köt.-ből)	49
Madách Imre kézírata	49
Az ember tragédiája egy illusztrációja	49
A dráma a szabadságharc után.:	
Szigeti József ifjúkori arcképe	50
Szigeti József öregkori arcképe	50
Dobsa Lajos arcképe	50
Csikó Gergely arcképe (Jankó J. rajza.)	50
Csikó Gergely arcképe	50
Tudományos irodalom. Történetírás.	
Horvát István arcképe	51
Teleky József arcképe (Barabás 1856.)	51
Horváth Mihály arcképe	51
Szalay László arcképe (Barabás 1836.)	51
Történetírás II.:	
Csengery Antal arcképe	52
Szabó Károly arcképe	52
Salamon Ferenc arcképe	52
Szilágyi Sándor arcképe	52
Henszlmann Imre arcképe	52
Nyelvészet:	
Hunfalvy Pál arcképe	53
Budenz József arcképe	53
Szarvas Gábor arcképe	53
Szarvas Gábor mellszobra	53
Irodalomtörténet, archeológia, esztétika:	
Toldy Ferenc arcképe	54
»A magyar költészet története« című lapja	54
Rómer Flóris arcképe	54
Pulszky Ferenc arcképe	54
Greguss Ágost arcképe	54

AZ ÚJ KORSZAK POLITIKAI VEZÉRALAKJAI.

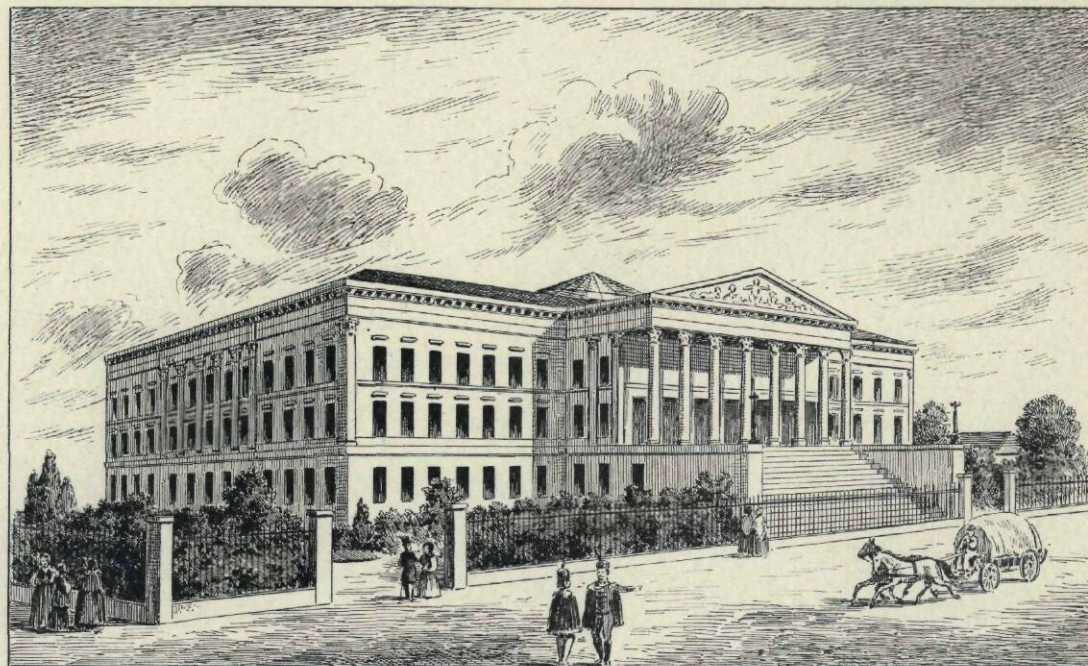
Az új korszak politikai vezéralakjai.

(Than Mór falfestménye a Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőházában.)

A magyar nemzet történetében alig van jelentőségteljesebb időszak a XIX. századnál. E korszakban lesz politikailag a rendi államból nemzeti állam és alakul meg a modern Magyarország. Ezen században éri el irodalmunk is a *népies-nemzeti költészetben* fénykorát és lesz az irodalom a nemzet közkinésévé. E nagy korszak első felének politikai vezéralakjait mutatja be képünk. Középen ül *Széchenyi István* gróf gondolataiba merülve, a Lánchíd tervrajzát tartván térdein. Tőle jobbra áll *Batthyány Lajos* gróf, az első magyar miniszterelnök, a béke olajágával kezében. Mögötte állanak *Damjanich*, *Nagy Sándor* és *Kiss Ernő*, szabadságharcunk hősei. Balról *Kossuth Lajos* és a szónoklatának varázsától lelkesült nép.

VENDE E.: Szemléltető Képek a Magyar Irodalomtörténethez.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM.

A Magyar Nemzeti Múzeum a múlt század derekán.

(Haeufler J. rajza után készült acélmetszetről.)

A M. Nemzeti Múzeum alapját *Széchenyi Ferencz* gróf, a legnagyobb magyar atyja vetette meg 1802-ben, midőn 11,884 nyomtatványból, több mint 15,000 kötetből s 1,152 kéziratból álló gyűjteményét a nemzetnek ajándékozta. Az 1807-iki országgyűlés elhatározta, hogy *Széchenyi* alapítványa természetrajzi- régiségi stb. tárak létesítésével általános múzeumná bővíttessék ki. Majd az 1832—36. évi országgyűlés 500,000 forintot szavazott meg a múzeumi épület költségeinek fedezésére. Az épület telke országos költségen megvételven, 1837—47-ig fölépült a múzeum pompás palotája. Az épület *Pollák Mihály* (szül. Bécsben 1778, † 1885 Budapesten) tervei szerint készült, görög stíliú, nemesen egyszerű alkotás, mely Budapestnek egyik legszebb terén, a Múzeum-terén áll. Homlokzata 8 hatalmas korinthusi oszlopon nyugszik és nagyszerű márványfalú lépcsőházát Lotz és Than hírneves festők freskói díszítik. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára (178,578 kötet, 179,109 nyomtatvány) 3 folyósót és 12 nagy termet foglal el, a melyek között legnevezetesebb a *Széchenyi-terem*, a melyet a magyar hölgyek költségén bútorozták be 1859-ben. E teremben őrzik a régi magyar nyelvemlékeket, (16) Corvin-kódexeket, ősnomtatványokat stb. — A képtárban újabkori jelesebb magyar- és külföldi festők kiválóbb festményei láthatók. Ezenkívül van gazdag természetrajzi, régiség- és néprajzi tára.

A Magyar Nemzeti Múzeum jelenleg.

SZINÉSNET.

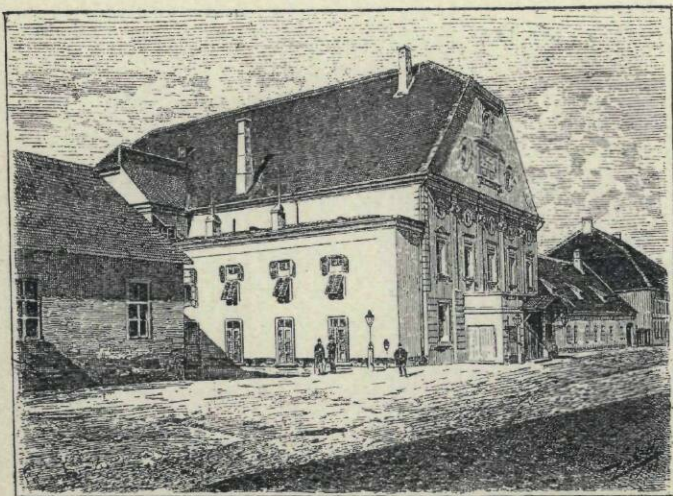
A KOLOZSVÁRI RHÉDEY-HÁZ, MELYBEN AZ ELSŐ MAGYAR SZINIELŐADÁST TARTOTTÁK.

Két évvel azután, hogy az „első magyar nemesi színjátszó társaság” Budán az első magyar előadást tartotta (1790.), Erdélyben is megalakult az „Erdélyi magyar nemesi színjátszó társaság”, mely 1792. nov. 11-én lépett a nyilvánosság elé. Színházul a Rhédey-ház bálterme szolgált, melyet gróf *Rhédey Mihály* né egy évre ingyen bocsájtott a társaság rendelkezésére. E történelmileg nevezetes házat, (a Jókai-utczában) 1892. nov. 11-én az erdélyi szinészet száz éves jubileumának megünneplése alkalmából, fekete, svéd gránitból készült, rokokó-izlésű emléktáblával jelölték meg, a melynek felirata a következő: Ebben a házban kezdte meg

előadásait 1792. nov. 11-én az erdélyi magyar nemesi színjátszó társaság nyelvünk dicsőségére és a nemzeti tiszta érzés gyarapítására. Ennek emlékére helyezte ide e táblát a százéves ünnepet rendező bizottság 1892. nov. 11-én, a ház tulajdonosa, br. Horváth Ödönné, gr. Rhédey Johanna nemes adományából.

A KOLOZSVÁRI NEMZETI SZINHÁZ.

A legelső állandó magyar színház Kolozsvárott létesült és alapítása id. *Wesselényi Miklós* báró nevéhez fűződik, a ki úgy a magyar, mint az erdélyországi szintársulatokat a legnagyobb anyagi és szellemi támogatásban részesítette. A színház alapítását az 1795-ki erdélyi országgyűlés határozta el. Wesselényi és társai 1803-ban 5000 forintot telket vásároltak, a melyen sok viszontagságok után, a nemzet áldozatkészségéből, végre a színház felépült, 1821. márcz. 12-én, Körner Zrínyijével (P. Horváth Dániel fordításában) megnyílt. A darab minden szerepét főurak és nemesek játszották saját ruháikban, a melyeket azután a színháznak ajándékoztak. Ezen színház megnyitásán előadandó darab pályázatára írta *Katona* »Bánk bán«-ját és ezen a színpadon avatta »Bánk bán«-első diadalát is 1834-ben.

VENDE E.: Szemleltető Képek a Magyar Irodalomtörténethez. II.

A NEMZETI SZINHÁZ RÉGI ÉS ÚJ ÉPÜLETE.

Az első állandó fővárosi színház 1837. aug. 21-én nyílt meg. A színház a *Grassalkovich* herczeg által ajándékozott ingatlanon épült a Kerepesi-úton és egyszerű egyemeletes ház volt, a melynek homlokzata nem nyílt ki egészen az utcára. Az előtte lévő kis kertben *Katona József* szobra állott. Szinészetünk föllendülésével azonban a régi színház épülete szűknek bizonyult. Ez időben, az akkori szinigazgató, *Szigligeti Ede* indítványára, megvették a színház melletti házat, a melyet 1874-ben leromboltak és a régi épület helyén, 1876-ban, *Skalniczky* és *Koch* tervei szerint, 470.000 frton négyemeletes palotát építettek. Az oldali udvarok helyébe bérházakat emeltek, a melyek közé van beolvasztva a Nemzeti Színház új épülete.

A Nemzeti Színház új épülete.

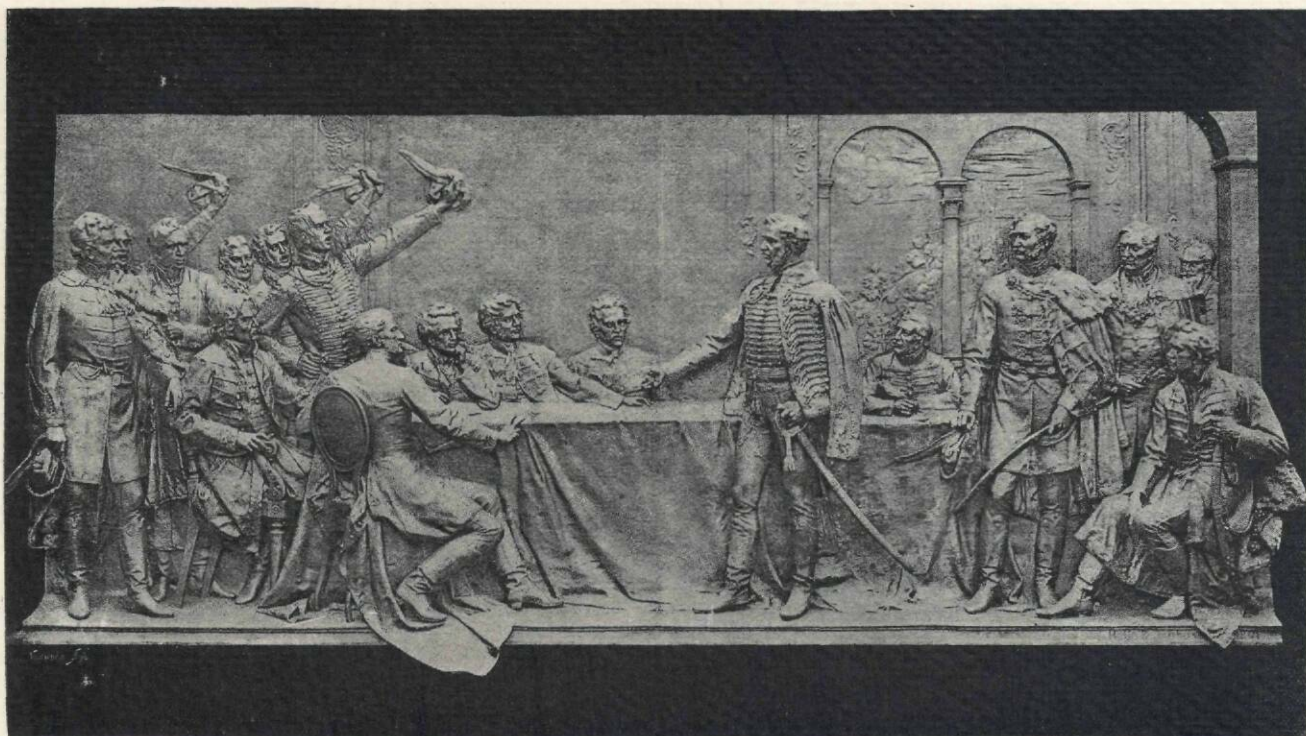

A Nemzeti Színház régi épülete.

(Alt Rudolf rajzáról készült könyvnyomat után.)

A M. T. AKADÉMIA.

A M. T. Akadémia alapításának emléktáblája.

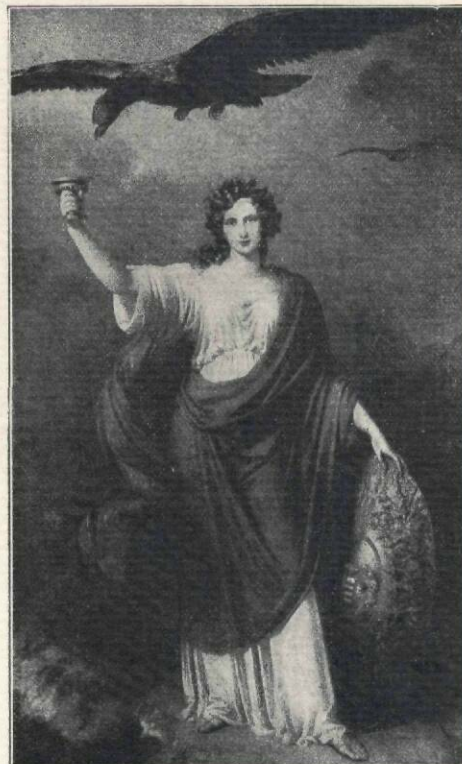
Az Akadémia megalapításának emléke, az 1825-iki pozsonyi országgyűlés alsó házában nov. 3-iki üléséhez fűződik, a mikor Széchenyi az Akadémiára évi jövedelmét (60.000 forint) felajánlotta. Ezen magasztos jelenetet örökítette meg *Holló Barnabás* (szül. Alsó-Hangonyban, Gömör-m. 1866-ban), a M. T. Akadémia palotája jobb sarkának falába illesztett ércdomborműben. Ott látjuk *Széchenyinek* egyszerű, de méltóságos alakját, huszárkapitányi egyenruhájában; tőle jobbra, az

asztalnál *Vay Abrahám*, *Andrássy György*, balról (állva) *Károlyi György* grófokat, az első alapítókat. Az előtérben, a nézőhöz háttal ül *Felsőbüki Nagy Pál*, a dombormű baloldalán, szélről *Wesselényi Miklós* báró, kardjának markolatát fogva. Az asztal feje felé, a nagy tett hatásától fellekesült követek, lent, a Széchenyi szavaira figyelő főrendek csoportja. Az 5 méter széles és 2 méter magas domborművet, a M. T. Akadémia, Széchenyi születésének százados évfordulójára készítette 1891-ben. Felavatója 1893-ban történt.

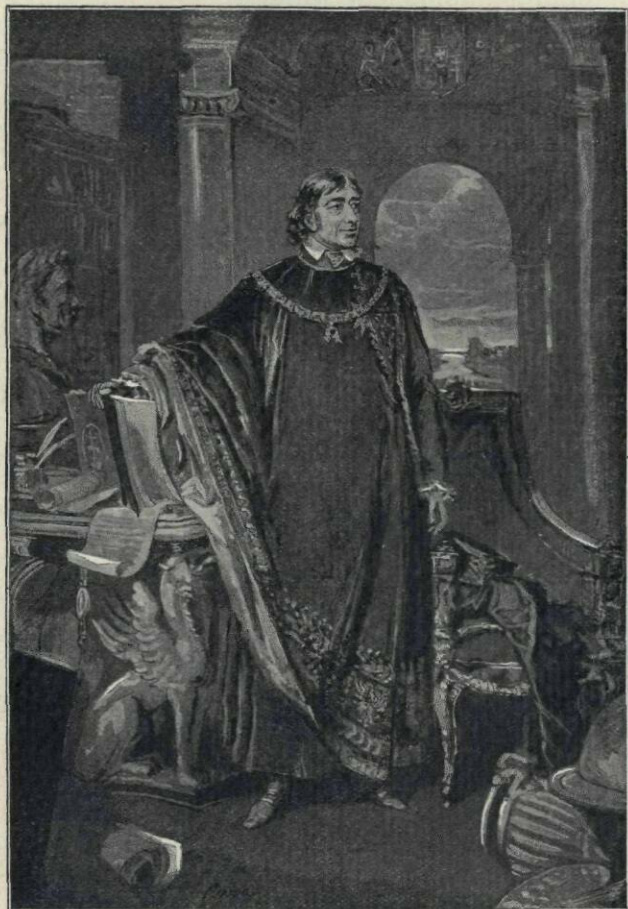
A M. T. Akadémia palotája a Széchenyi-szoborral.

A M. T. AKADÉMIA 1830. nov. 17-én alakult meg, azon céllal, hogy „munkálkodása által hazánkban a tudományok és szépművészségek honi nyelven műveltessenek.” Az Akadémia sokáig bérházakban lakott, midőn *Dessewffy Emil* gróf, az Akadémia elnöke, 1859-ben felszólította a nemzetet, hogy építsen állandó palotát az Akadémiának, a hol az háborítlanul szolgálhassa a tudomány ügyét. A felszólításnak fényes eredménye lett. Az uralkodóház tagjaitól kezdve a szegény iparos és földművesig, megyék, városok, községek, testületek stb. adakoznak a nemzeti célra és rövid idő alatt 400.000 forint gyűl össze. Az építést, a főváros által adományozott telken, megkezdik 1862-ben és az 1865-iki nagygyűlést az Akadémia már saját palotájában tarthatta meg. A gyönyörű, renaissance-stílusú palota a budapesti Ferencz József-téren, *Stuler Ágost* porosz építész tervei szerint, *Skalniczky Antal* magyar építész vezetése mellett készült és a teljes díszítéssel, berendezéssel stb. együtt 800.000 forintba került. A hatalmas oszlopokkal gazdagon díszített homlokzat harmadik emeletét, az Akadémia 6 osztályát jelképező allegorikus alakok, a második emelet szögleteit pedig, *Rafael*, *Révai*, *Newton*, *Gallilei*, *Leibnitz* és *Descartes* szobrai díszítik.

A M. T. Akadémia jelképe.

Az Akadémia címerének eredetije tulajdonképpen egy nagyobb olajfestmény, a melyet *Endér János* bécsi festő, Széchenyi rendelkezésére készítette. Az allegorikus kép előtérben, antik festői viseletben, szelíd, nemes arcvonásokkal áll a műveltség istenasszonya, jobb karjával a magasba nyujtja a művelődés csészejét, a mely felé a nemzet, hatalmas sas képében, kiterjesztett szárnyakkal közeledik. Az istennő balkarjával palizsra támaszkodik, a melynek közepét Magyarország címere foglalja el. A címer mellett jobbra *Minerva* áll, „a mint a fától alatt vesztető Pannónia leplét föltárja.” A palizs kerületén végigfutó kép. *Attila* és *Leo* pápa Róma előtti találkozását ábrázolja. A táj hangulata borús, de a háttérben már derülni kezd. A kép alatt az Akadémia jelszava olvasható: *Borúra derü. 1831.* E képek *Szőber Ferencz* által metszött, kisebbített mását használja az Akadémia címerül vignettképpen évkönyvei, folyóiratai stb. czímlapjain. A kép eredetijét, annak tulajdonosa Széchenyi István, 1834-ben az Akadémiának ajándékozta, a melynek az ma is birtokában van.

Széchenyi Ferencz gróf arczképe.

A M. Nemz. Múzeum dísztermében.
(Ender János festm.)

A Múzeum nagynevű alapítójának életnagyságu arczképét *Ender* János bécsi művész (1793–1854.) festette Széchenyi fiainak megrendelésére, a kik azt 1825-ben a M. Nemz. Múzeumnak ajándékozták, a melynek Széchenyi-termét mai napig is díszíti. A kép, életének utolsó éveiben, az aranygyapjasrend vitézi öltözetében ábrázolja *Széchenyi Ferenczet*, kezét az 1807. évi 24-ik törvénycikket tartalmazó törvénykönyvön nyugtatva, a mely mellett a Múzeum alapító-levele van.

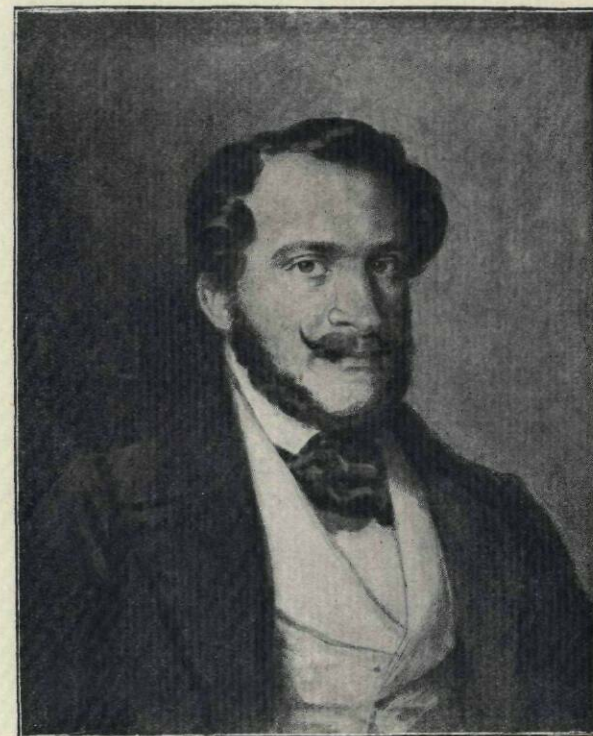
VENDE E.: Szemléltető Képek a Magyar Irodalomtörténethoz.

Felsőbükki Nagy Pál arczképe.

(Egykoru könyomát, Barabás Miklós festménye után.)

FELSŐBÜKI NAGY PÁL (1777–1837.) szónok és államférfiu, az 1825-iki híres országgyűlésen Sopron vármegye követe, a magyar nyelv és nemzetiség ügyének láng-lelkű bajnoka.

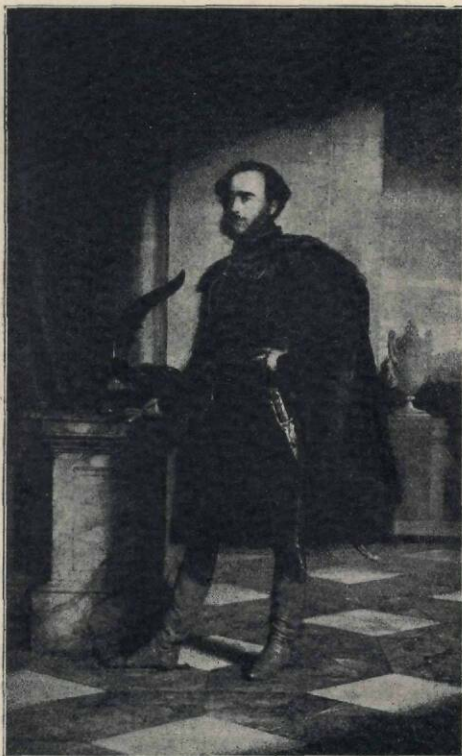
Wesselényi Miklós báró arczképe.

(Barabás rajza 1839.)

WESSELÉNYI MIKLÓS báró (1796–1850.), a 30-as évek országgyűlésein az ellenzék egyik vezére, szónok és író. Legnevezetesebb művei: *Balítéletek* (Lipscse, Bukarest, 1833.); *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében* (Lipscse 1843.)

SZÉCHENYI ISTVÁN. I.

Széchenyi István gróf.

Amerling Frigyes (1803–1887.) bécsi festőnek az Akadémia számára készített életnagyságu olajfestménye után.

SZÉCHENYI ISTVÁN gróf, (1791–1860.) Kossuth Lajos szerint „a legnagyobb magyar,” a ki nagy eszmével és gondolataival irodalmunkra is nagy befolyást gyakorolt. Legfontosabb művei: *Hitel* (l. o.), *Világ* (l. o.), *Stádium* (l. o.), *Kelet népe* (l. o.), *Politikai programtörések* (1847.), *Önismertet* (1875.), *Ein Blick* (l. o.), stb.

Széchenyi István gróf szobra Sopronban.

Sopron vármegye nagy fia emlékének megörökítésére szép ércszobrot emelt Sopronban, a Széchenyi-téren. Az emlék alkotója, *Mátray Lajos*, művéhez Izsó Miklósnak azon kész mintáját vevé alapul, a melyet ez, 1866-ban, a Budapesten felállítandó Széchenyi-szobor pályázatára készített. Mátray szobrát egyszerűség és nemes nyugalom jellemzik. Széchenyi fedetlen fővel, méltóságos, nyugodt szónoki tartásban áll előttünk. Alakját hosszú attila és bal vállára panyokásan vetett prémes kaczagány fedi. Bal keze a kard markolatán nyugszik, jobbával fesztelen szónoki mozdulatot tesz. Az élethű arczon a férfias határozottság és a nemes lelkesedés kifejezése ömlik el. A talapzat felirata, elől: Széchenyi; hátul: Hazánk főnnállásának ezredik évében a legnagyobb magyarnak Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város közönsége.

Széchenyi István gróf ifjúkori arczképe.

Ekép azon időből való, midőn Széchenyi első nagyobb európai körútjára indult. Ezen útjában *Ender*, híres bécsi festő is elkészítette, a ki Széchenyit egy vízfestésű képen örökítette meg. E kép kissé féltrevágott, – akkor divatos – cizlinder kalapban ábrázolja a fiatal, szabadságot huzárkapitányt, jobb kezében vállára vetett puskáját tartva. Alakját gazdag redőzetű köpeny fedi. A kép alatt, a jobb szögletben: gróf Széchenyi; balra: *Tâchez d'être heureux* (Igyekezéssel boldog lenni) fölírás olvasható. A festmény jelenleg a Magy. Tud. Akadémia tulajdona.

H I T E L.

IRTA

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

PESTEN

PETRÓZAI TRATTNER J. M. ÉS KÁROLYI ISTVÁN
KÖNYVNYOMTATÓ-INTÉZETÉBEN.

1830.

Széchenyi „Hitel“-ének címlapja.

A *Hitel* Széchenyinek első nagyszabású munkája, a mely nevét egyszerre ismertté és népszerűvé tette. 1828. decz. 14-én fogott írásához és 1829. decz. 21-én fejezte be. Megjelent Pesten 1830-ban nyolczadrét alakban, 270 lapon.

VILÁG

VAGY IS

FELVILÁGOSÍTÓ TÖREDÉKEK

NÉMI HIBA 'S ELŐTÉLET ELIGAZÍTÁSÁRA.

IRTA

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

PESTEN,

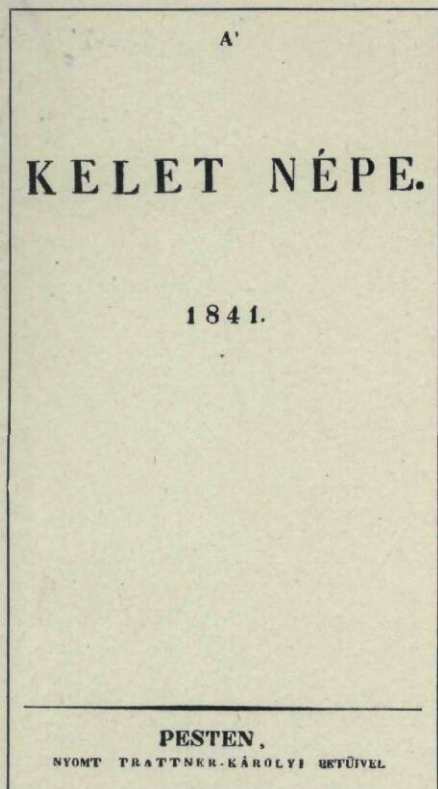
FÜSKÚTI LANDERER NYOMTATÓ INTÉZETÉBEN.

1831.

Széchenyi „Világ” cz. munkájának címlapja.

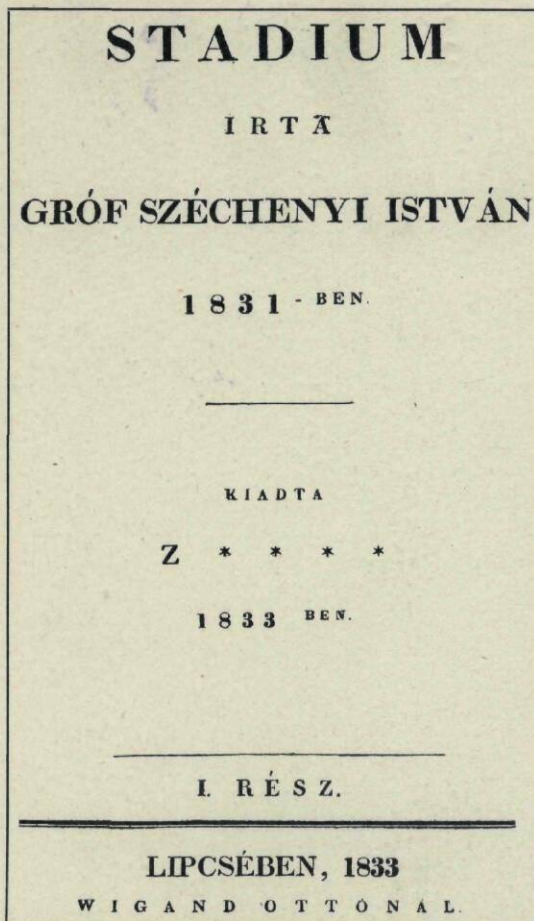

SZÉCHENYI ISTVÁN. II.

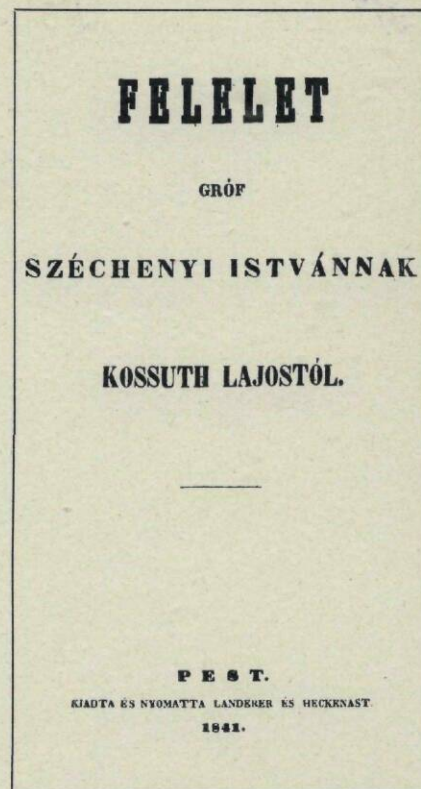
Széchenyi „A Kelet Népe“ cz. munkájának címlapja.

KOSSUTH LAJOS és lapja, a Pesti Hirlap politikai irányának és módorának ellensúlyozására írta Széchenyi *A Kelet Népe* című munkáját, amely név nélkül jelent meg Pesten, 1841-ben, nyolczadrét alakban, 326 lapon.

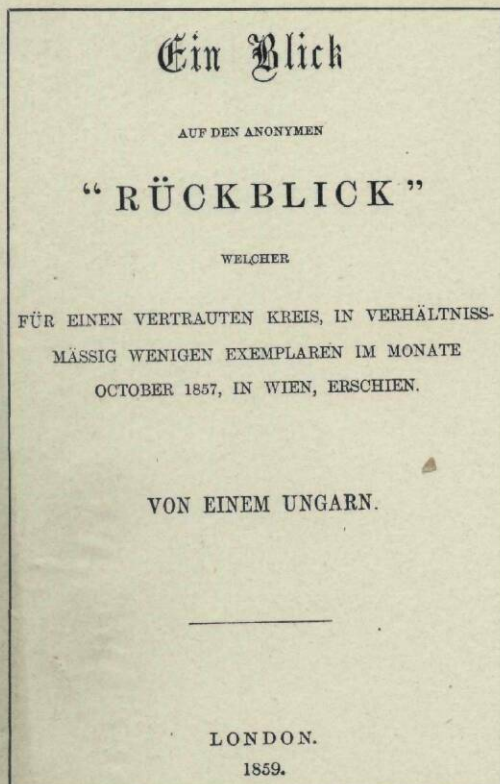
Széchenyi „Stadium“ című munkájának címlapja.

A *Stadium* Széchenyi kész reformprogramját adja. A munkát a *Hitel és Világ* megjelenése közötti időben írta. 1831-ben kezdett bele, 1832-ben készen volt vele, de a cenzúra sok akadékoskodása miatt a munka csak 1833. nov. 15-én jelenhetett meg, Lipcsében nyomták, nyolczadrét alakban, 296 lapon.

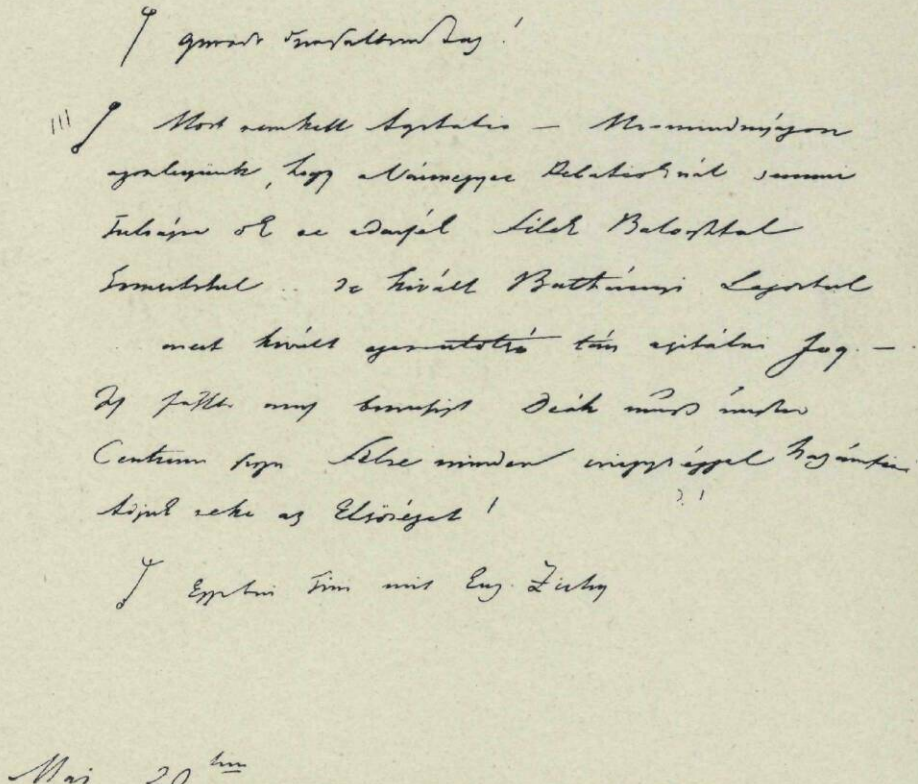
Kossuth „Felelet“ című munkájának címlapja.

SZÉCHENYINEK, *A Kelet Népe*-ben ellene intézett támadására felelt Kossuth, a *Felelet* gróf Széchenyi Istvánnak című 1841-ben, nyolczadrét alakban, 244 lapon kiadott művével.

Széchenyi „Ein Blick“ cz. munkájának címlapja.

1857-ben *Rückblick* cím alatt egy munka jelent meg Bécsben, melynek az volt a célja, hogy Bach kormány-rendszerének Magyarországra tett átvívását bizonyítsa. E mű hatásának lerontására írta Széchenyi utolsó munkáját, az *Ein Blick*-et. A kézirat másolatával (az eredetét megsemmisítette) a nagy magyar író, Béla Londonba utazott s Rónyi Jácint gondozása alatt 1859-ben kiadta. A kész példányok nagy részét azután, bárond fenekére csomagolva és más módon sikerült az országba csempészni és itt az illető körök elé jutni. E könyvet, mely a Bach-rendszer bukásának egyik legfőbb oka volt, cenzúros, épét jelző, sárga borítéka miatt, *Sárga könyv*-nek is nevezték.

Széchenyi J. naplójának egy lapja. Sz. kézírása.

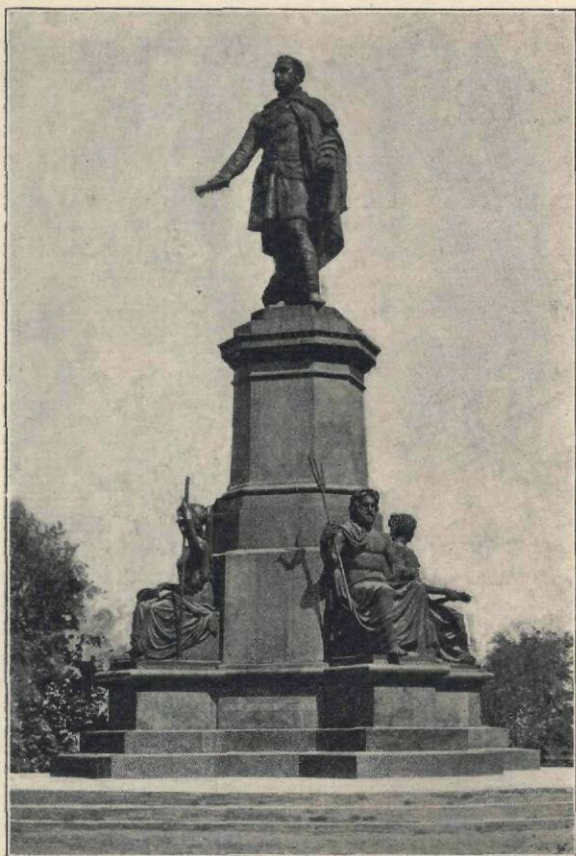
A SZÖVEG OLVASÁSA:

Gerade denselben Tag!
Most nem kell Agitatio — Mi-mindnyájan! azon leszünk, hogy a Vármegyeyi 'relatioknál semmi | tulságos ok ne'adassék.
Félek Balofhtul | Somstul... de kivált Butthányi Lajostul | ... mert kivált ezen utolsó tán agitálni fog. — | Ich fühle mich bruhtigt,
Deák muss unser | Centrum sein. Féltre minden irigységgel hazámfiat | Adjuk neki az elsőéget!
Esso bei Fini (Grassalkovicsné) mit Eug. Zichy.

Mai 20-ten.

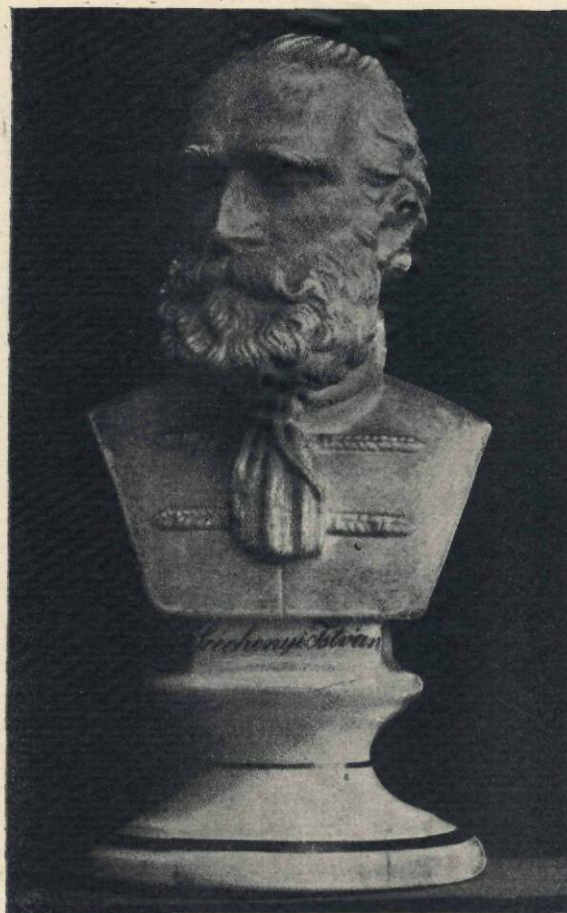

SZÉCHENYI ISTVÁN III.

Széchenyi István szobra Budapesten.

SZÉCHENYI ISTVÁN gróf szobrát 1880. május 23-án leplezték le Budapesten, a Ferencz József-téren, a kiváló hazafi két legnagyobb alkotása, a Lánchíd és a M. T. Akadémia épülete közelében. 7 m. magas, vörös márvány talapzaton áll Széchenyinek hatalmas alakja, magyar díszruhában, mentével vállán. Balját kardján nyugtatja, jobb kezében papirtekeret tart. A talapzat négy szögletén ülő mythológiai alakok: Neptunus, Vulcanus, Ceres és Minerva, Széchenyi munkálkodásának irányait, a hajózást, ipart, földmívelést és a művészeteket jelképezik. A szobor 120.000 forintba került; Engel József magyar szobrász (szül. Sátoralja-Ujhelyen 1815. † 1889.) készítette.

Széchenyi mellszobra.

Döblingben való tartózkodásának utolsó idejéből.

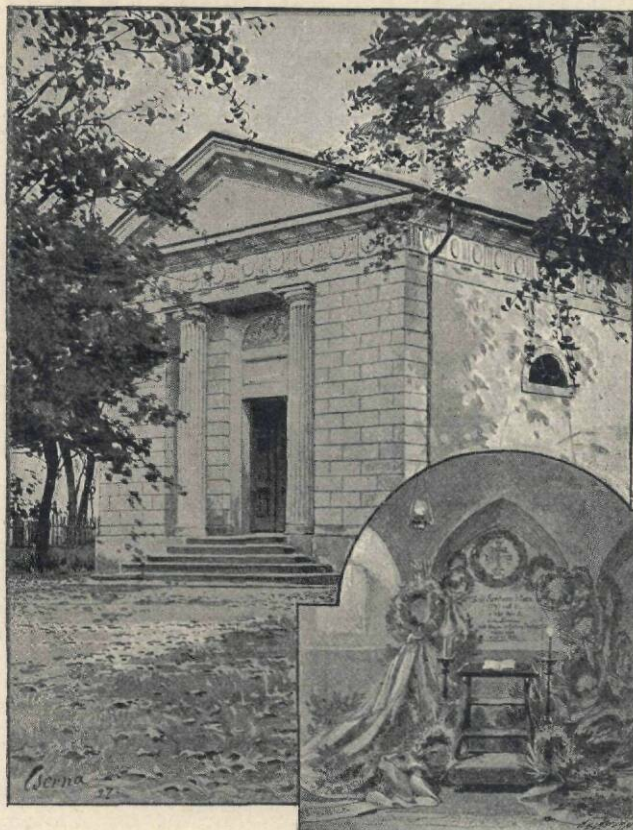
Azon időben, midőn a döblingi (Döbling, azelőtt falu, Bécs főszozsédságában; most Bécshez tartozik) tébolyházban tartózkodó Széchenyinek egészségi állapota javulni kezdett és lelkének megzavart egyensúlya is helyreállt, sokan kériék a nagy férfit, hogy festné le magát; de Széchenyi sokáig semmi áron sem volt rábíráható, hogy festőnek vagy szobrásznak üljön. Végre neje hosszas rábeszélésére beleegyezett, hogy Gasser bécsi szobrász megörökítse alakját. Gasser 1858-ban Döblingbe ment és a grófné jelenlétében mintázta agyagból Széchenyi fejét, míg a gróf a szobában fel-alá sétált és mezejel beszégetett. Ezen minta után készült a mellszobor fehér márványból, mely a legnagyobb magart utolsó éveiben, élethűséggel ábrázolja. Széchenyi romantikus szép arca a döblingi tartózkodás alatt nagyon megváltozott. A szép, göndör fekete hajjártókat őszbeborult gyér hajzat váltotta fel. Az arczot dus, zord szakal veszi körül. A komorleketű szemek, az arcznak ránczal és a fogatlan áll, egy sokat szenvedett öreg embert mutatnak. Széchenyi későbbi arczképei mind e szobor után készültek.

A Széchenyi-billikom.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN végrendeletileg egy remekművi sereget hagyott az általa alapított Nemzeti Kaszinónak azon kívánsággal, hogy az, a kaszinó legjobb magyar borával töltve, évenként emlékére ürittessék. E billikom egy ambrasi minta után, az özvegy grófné módosításai szerint készült. Széchenyi műveinek czimein kívül a következő jeligék vannak rávésvé: »Borura derü.« »Si Deus pro nobis, quis contra nos.« »Nem halt meg, a ki honfirtársainak emlékezetében él.« Az első ünnepélyes áldomást 1864. február 1-én ülték meg, a mikor Wenkheim Bela br. volt az ünnepi szónok.

SZÉCHENYI hamvai a Sopronvármegyei Czenk községben vannak. E községnek temetőjében, kereszt alakban ültetett hársfasor közepén áll a Széchenyi-család dór stílusban épült sírboltja, melynek földfölötti része kis kápolna, a honnan lépcsőzet vezet a sírboltba. A lépcsőzet felett e jellemző mondat áll: »Voltunk, mint ti, lesztek, mint mi: Por és hamu.« E sírboltban helyezték el 1860. ápr. 12-én Széchenyi tetemét, a melyeknek helyét, a falba helyezett, koszorúktól övezett márványlapon a következő felírás jelzi: »Gróf Széchenyi István szül. 1791. szept. 21. meghalt 1860. ápril. 8.« Itt láthatók egy ívgeszkekrényben egyéb emléktárgyak között azon ruhák is, a melyeket Széchenyi halála napján viselt.

Széchenyi mauzoleuma Czenken.

KISFALUDY KÁROLY I.

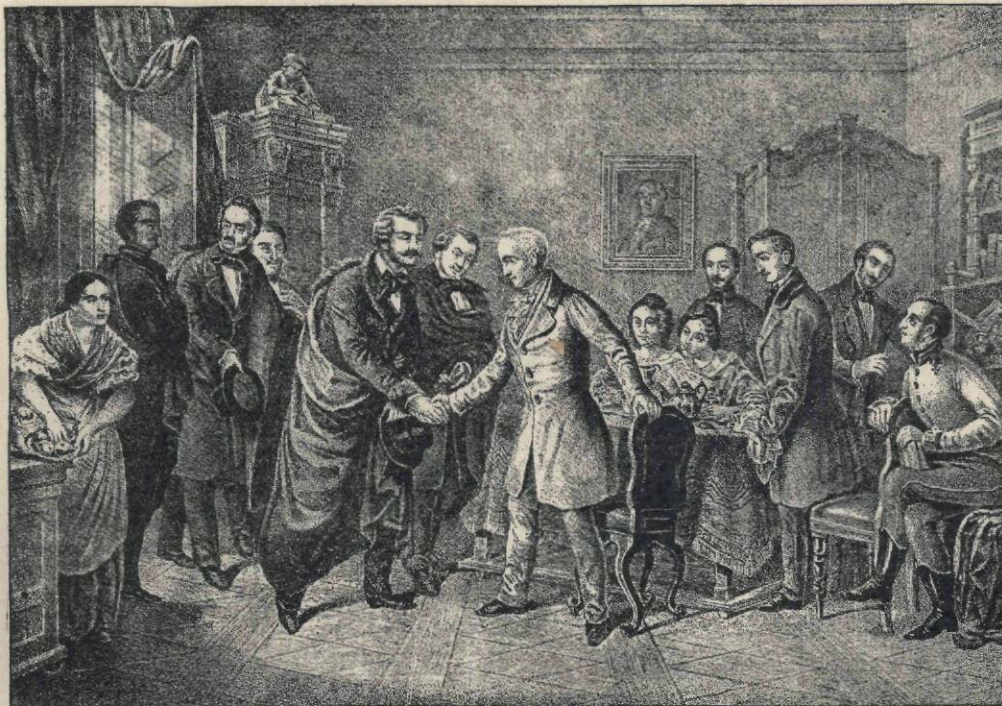
Kisfaludy Károly.
(Pecz egykoru rajza után.)

KISFALUDY KÁROLY (1788–1830.) a nemzeti romantikus költészet megalapítója, a magyar vígjáték atyja, az első igazi nemzeti költő. Művei: Drámák: *A tatárok Magyarországbán* (1811.); *Ilka* (1819.); *Szibor vajda* (1820.); *Szécsi Mária* (1820.); *Kemény Simon* (1820.); *Barátság és nagylelkűség* (1820.); *Iréne* (1820.); *Szilágyi Mihály szabadulása* (1823.). Vígjátékai: *A kérők* (1820.); *A pártütők* (1820.); *Mikor pattant nem hittem volna* (1820.); *Mátyás deák* (1826-iki Aurora); *A leányörzö* (Élet és Literatura; 1827.); *Szeged szegged* (1828. u. o.); *A vigjáték*; *A beteg* (1827-iki Aurora); *Hűség próbája*; *Kénytelen jószívűség* (1828. u. o.); *Csalódások* (1829.); *Áltudósok*; *Nem mehet ki a szobából* (1829-iki Aurora); *Három egyszerre* (1830. u. o.). Elbeszélései: *Tollagi Jónás viszontagságai*; *Tollagi Jónás mint házias* (Aurora 1823. és 1827.); *Súlyosdi Simon* (1824. u. o.); *Tihamér* (1825. u. o.); *Bajjal ment, vígan jött* (1826. u. o.); *A fehér kópönyeg* (1826. u. o.) stb. Összes műveit, a leghitelesebb kiadásban sajtó alá rendezte Bánóczy József, *Kisfaludy Károly minden munkái* címmel, 6 kötetben, 1893.

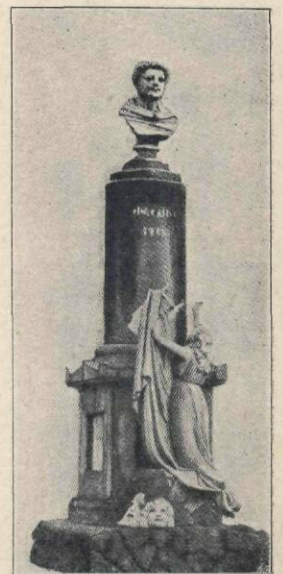
Kisfaludy Károly szobra Győrött.

Győrörmege közönsége 1892. okt. 2-án szobrot emelt Kisfaludy Károlynak, a városi színház előtti szép sétányon. Négy méter magas, fekete porfir-talapaton, kuruzseri díszmagyar viseletben áll a költő életnagyságú alakja, a mint az ihlettség pillanatában, jobbája tollat, baljába papírt ragadványt, írni készül. A sikerült szobrot *Mátyás Lajos* készítette. 15.000 forintba került.

Kisfaludy K. találkozósa és kibékülése Kazinczyval. (Orlay P. Soma festménye után.)

KISFALUDY KÁROLY Kazinczyt mindig nagyra becsülte és kezdetben maga is a nyelvújítás mellé szegődött. Később azonban nyelvi és egyéb irodalmi kérdésekben való különböző nézeteik miatt, egy időre meghasonlottak egymással. A két jeles író feszült viszonyát a fiatalabb írói nemzedék, a mely mindkettőjüket egyformán tisztelte, nagy sajnálattal látta és midőn Kazinczy 1828. február havában Pestre jött, íróársai rábeszéltek Kisfaludyt, hogy látogassa meg Kazinczyt és béküljön ki vele. A kérésnek engedett Kisfaludy és néhány költőbarátja kíséretében elment *Szemere Pál* lakására, hol Kazinczy tartózkodott. A két író találkozásának jelenetét örökítette meg Orlay festménye. A közepén, az előtérben, az asztaltól felkelő, ősz Kazinczy és a fiatal Kisfaludy állanak kezét fogva. Körülöttük, jobbról balra menő sorrendben állanak: Zádor, Helmecczy, Bajza, Toldy, Vörösmarty, Szemere Pál, Bárfay és Kiss Károly főhadnagy és író. Az asztalnál Szemeréné és Bárfayné. A képet Kazinczy születésének százados emlékműnépe készítették a magyar nők. Jelenleg a széplalmi Kazinczy-mauzoleumban van.

Kisfaludy Károly mellszobra
a M. N. Múzeum kertjében.

KISFALUDY KÁROLY halála után, barátai és tisztelői, Vörösmarty, Bajza, Toldy, Bárfay stb. a nagy költő emlékének megörökítésére gyűjtést rendeztek. A begyűlt összegből készítették el, még a múlt század 30-as éveiben, *Ferenecz István*, akkori hírneves szobrász által Kisfaludy mellszobrát. Az emlékmű hosszu ideig a Múzeum tárában volt elhelyezve és csak 1876-ban állították fel a M. N. Múzeum kertjében. Görögstílusú alapról felnyúló oszlopon áll Kisfaludynek márvány-mellszobra. A talapzatról a költészet múzsája lantot nyújt fel a költőnek. A talapat alján fekvő két álaraz Kisfaludy Károlynak drámaírói munkásságát jelképezi. A talapat felirata jobbról: Felhívta a Kisfaludy-lírásság 1876. évről: Ferenecz István műve. Hátral: Készítették tisztelői 1836.

KISFALUDY KÁROLY II.

A SZÖVEG OLVASÁSA:

Bátoriak.
Koczebu forgácsán épült kis Bátor, és most
Hárfával duda zeng, köztük az astrologus.

Bátoriak.

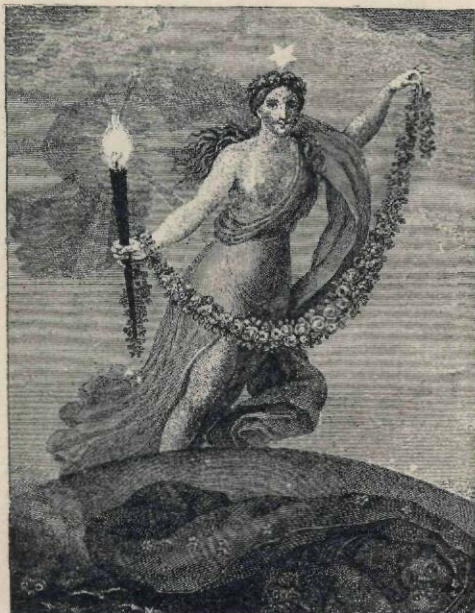
Koczebu forgácsán épült kis Bátor, és most
Hárfával duda zeng, köztük az astrologus.

Des. Vigorihoz.
Egy drámát írtál, az is eldőlt, sírba fűtyölték,
Igy hala ujságod, semmi! te fényre kapál.
Irtál aesthetikát, oly szép az, mint a ködös nap;
Nincs lelked, sem erőd; semmi! te fényre kapál.
Bárhova néz a szem, téged lát, pletyka-titoknok,
Félszegü mindenben; semmi! te fényre kapál.
Fényre kapál! Hogy-hogy? Görnyedtél és vigyorogtál,
Lesz is fűz koszorúd, melyre Hanakli segít.

P. Vigorihoz.

Egy drámát írtál, az is eldőlt, sírba fűtyölték,
Igy hala ujságod; semmi! te fényre kapál.
Irtál aesthetikát, oly szép az, mint a ködös nap;
Nincs lelked, sem erőd; semmi! te fényre kapál.
Bárhova néz a szem, téged lát, pletyka-titoknok,
Félszegü mindenben; semmi! te fényre kapál.
Fényre kapál! Hogy-hogy? Görnyedtél és vigyorogtál,
Lesz is fűz koszorúd, melyre Hanakli segít.

Kisfaludy Károly kézirata.

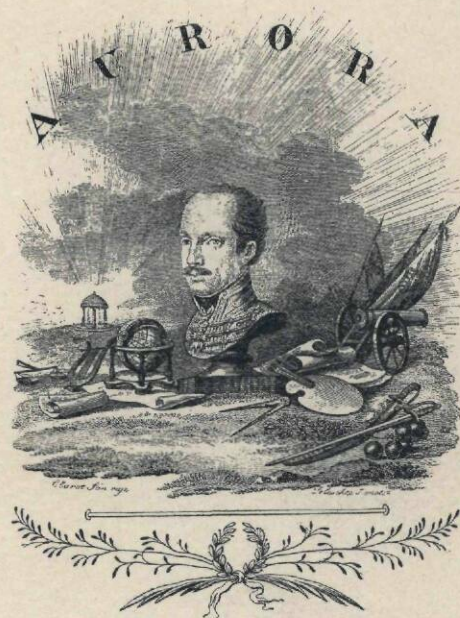

Az „Aurora“ 1823. évi folyamának első címlapja.

KISFALUDY KÁROLY 1822-ben indította meg az „Aurora“-t. A zsebkönyv évenként egyszer, tizenhatodrészt alakban, 300–350 lapon, rézmetszetekkel és zeneművekkel díszítve, nagyon változatos tartalommal jelent meg.

KISFALUDY így magyarázza az „Aurora“ 1823-iki címképét: „Aurora nyájas tekintettel és csendes méltósággal szövétneket és rózsafüzért tartván kezében, fellebeg a föld színére. Az éj istennője sötétben körülleplezve a mákkal koszorúzott Morpheust és Icelost¹ zárva karjai közé, letűn a derülő fény elől. Ezen allegoria nyelvünk tenyésztését képezi, mely most, a felséges uralkodóház és hazánk szeretett nádorispánja kegyelmes pártfogása alatt fentebb díszre hajnalott. Ő cs. kir. főherczegsége, dicső nádorunk mellszobra szerteomledező sugázzattal áll a tudományokat és szépművészeteket képező jelek között.“

¹ Hypnosnak az éj és alvás istennőjének 4 gyermeke volt, Morpheus, Icelos, Probetor és Phantasus, a kik a jó és rossz álmokat hozták az embereknek.

Az „Aurora“ 1823. évi folyamának második címlapja.

KISFALUDY KÁROLYT 1830-ban, az akkori pesti, váczi-uti temetőben, a róla elnevezett Kisfaludydombon tették örök nyugalomra és hamvai fölé tisztelői 1843-ban emlékkövet emeltek. E sírkő egészen egyszerű márványlap, tetején keresztel. Felirata: Kisfaludy Károly | hamvainak | tisztelői | MDCCCXLIII. Nov. 23. Alatta dom-borművü lant, koszorú és kialvó fáklya volt. A hátlapon Vörösmarty ismeretes epigrammja: „Kisfaludyt ne keresd e

Kisfaludy Károly sírja
a budapesti kerepesi-uti temetőben.

keskeny sírban ó honfi! | S e rövid élet után holtnak örökre ne véld. | Itt csak elomlandó tetemit jelölék ki baráti | Fenn van időt muló szelleme műveiben. | Szül. Téten. Febr. 6. 1788. Meghalt Pesten. Nov. 21. 1830. | Midőn Pest városának rohamos terjeszkedése következtében, a váczi-uti temetőt felásták, a pesti tanuló ifjúság a nagy költő hamvait saját költségén, az új kerepesi-uti temetőbe vitette át, 1859. nov. 20-án.

KATONA JÓZSEF.

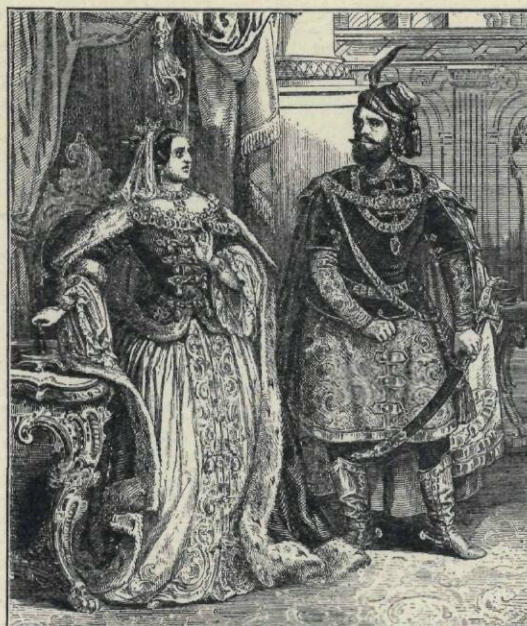

Katona József

Katona József arcképe.

KATONA JÓZSEF, (1792–1830.) a legnagyobb magyar drámaíró.

Legnevezetesebb munkája, a magyar irodalomnak legkitűnőbb tragédiája, *Bánk bán*. (Pest, 1821.) Összes műveit kiadta Abafi Lajos (Budapest, 1880–81. III. kötet).

Gertrud és Bánk bán.

(Vahot Imre *Magyar Thália* című zsebkönyvéből.)

Képünk Bánk bán IV. felvonásának 7. jelenetét, a tragédia leghatásosabb részét, Bánk és Gertrud párjelenetét ábrázolja. A megtévelyodött Melinda elvezetése után, Bánk Gertruddal egyedül marad és szemrehányásokkal illeti őt. A királyné távozása szödi fel Bánkot, de ez marad. Ekkor Gertrud jobbágyi kötelességére figyelmezteti.

Gertrud: Jobbágy!

Bánk: Nem így van asszonyom! Én urad

S bírád vagyok; míg a király oda

Lészen, királyod is vagyok.

Gertrud: (a csengőtűhöz akar nyúlni.)

(E pillanatot tünteti fel képünk.)

Katona József mell-szobra Kecskeméten.

HORVÁTH DÖME kir. táblai tanácselnök és író, 1856-ban kiadván a Bánk-bánt, Katonának életrajzával, ebben pendíti meg az eszmét, hogy a költőnek sírját közadakozásból nagyobb szerű sír-emlékkel jelöljék meg. A közönség áldozatkészségéből azonban tetemesebb pénzösszeg gyűlvén össze, nemcsak szép emlékkövet emeltek Katonának sírja fölé, hanem egyszerű szimnd görög stílus talapzaton álló mellszoborral is megörökítették a legnagyobb magyar tragédiaíró emlékét 1861-ben. A szobor a költő szülővárosának egyik szép helyén, a vasúti pályaudvar melletti sétaterén áll és *Dunaiszky László*, (szül. Pesten, 1822.) a hatvanas évek egyik jobbnevű szobrászának műve.

KOVÁCS PÁL, (1808–1886.) novella- és színműíró, a vidéki művelt középosztály életének vidám kedélyű rajzolója. Elbeszélései *Beszélyfűzér* cz. a 3 kötetben (Pápa, 1841. és Győr, 1846.) kerültek ki a sajtó alól. Színművei *Thália* címmel 3 kötetben, (Pest, 1833–34. I., II. k. és Győr, 1837. III. k.) és *Eredeti színművek* cz. a. (Győr, 1846.) jelentek meg.

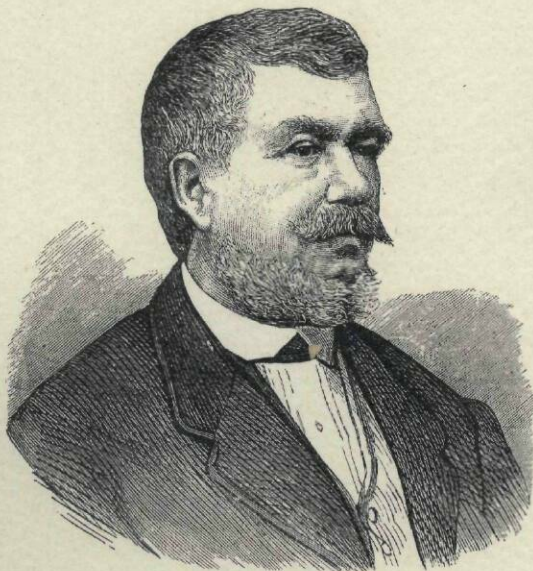
KISFALUDY KÁROLY ISKOLÁJA.

Csató Pál arcképe.

CSÁTÓ PÁL, (1804–1841.) novella- és drámaíró, a korabeli modern francia irodalmi ízlés és könyvnyelvi stílus terjesztője, *Bérgazda* első fordítója irodalmunkban. Novellái között *Fiatalszív*, *Szerelmem nem jó játszani* a legsikerültebbek. Összes műveit *Cs. P. szépirodalmi munkái* címmel kiadta a Kisfaludy-Társaság. (1883.)

VITKOVICS MIHÁLY, (1778–1829.) mese-, epigrammíró és lírikus, a szerb népköltészet első ismertetője hazánkban. Művei: *Vitkovics Mihály meséi és versei* címen jelentek meg. (1817.) Drámai közül *A megengesztelés* cz. érzékeny játék színre is került²

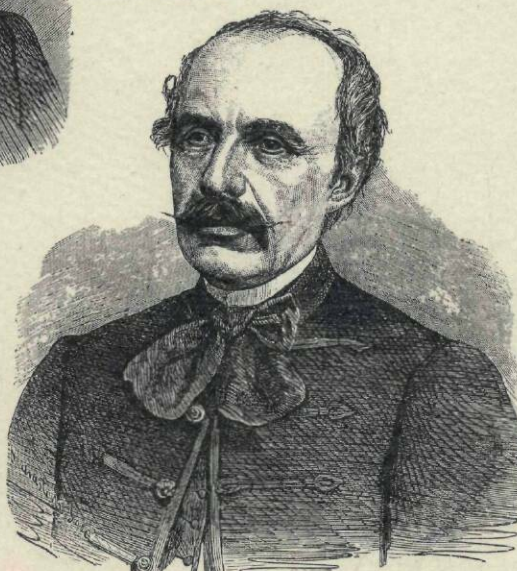

Kovács Pál arcképe.

Vitkovics Mihály arcképe.

GAÁL JÓZSEF, (1811–1866.) a múlt század negyvenes éveinek egyik legkedveltebb írója, a derült hangú, humoros novella és vígjáték egyik legtehetségesebb művelője, az Alföld kultuszának megkezdője irodalmunkban. A legismertebb munkái: *Szirmai Ilona*, tört. reg. 2 köt. (1836.), *A király Ludason*, vigj. (1837.), *Peleskei notárius*, bohózat (1839.), *Szerelmem és champagnei*, vigj. (1839.), *Olmos*

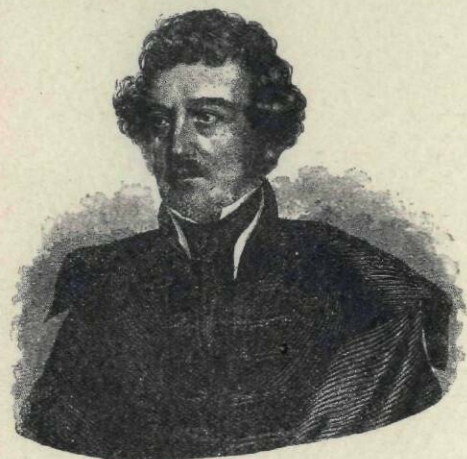
Gaál József arcképe.

botok, szatira (Athenaeum, 1842.) *Szvatopluk*, szomoruj. (1843.), *A vén sas*, bohózat (1844.), *Haramia szerelme*, költői elb. (Kisfaludy-Társaság Évlapjai, 1844.) stb. Összes műveit kiadta Abafi a Nemzeti Könyvtárban 3 kötetben 1881–82.*

* A hol a munka megjelenésének helye nincs kitéve, ott ezen laptól kezdve, mindig Budapest veendő a nyomtatás helyéül.

FÁY ANDRÁS I.

Fáy András

Fáy András arczképe és névalírása.
(Egykoru metszet után.)

A BÉLTEKÝ HÁZ.

Roman

FÁY ANDRÁSTÓL.

Első Kötet.

PESTEN.

1832.

A BÉLTEKÝ HÁZ
CZÍMLAPJA ÉS
CZÍMKÉPE.

FÁYNAK legjele-
sebb alkotása A
Bélteky ház, az első
magyar társadalmi re-
gény, mely nyolczad-
rét alakban, 2 kötetben
(I. köt. 395 l., II. köt.
342 l.) jelent meg Pes-
ten 1832-ben. A könyv
címképe, a regény
egyik legkedvesebb
alakját, a gyengéd és
házas magyar leány
mintaképét, Gyomai
Klárscit mutatja be.

Klárcsi.

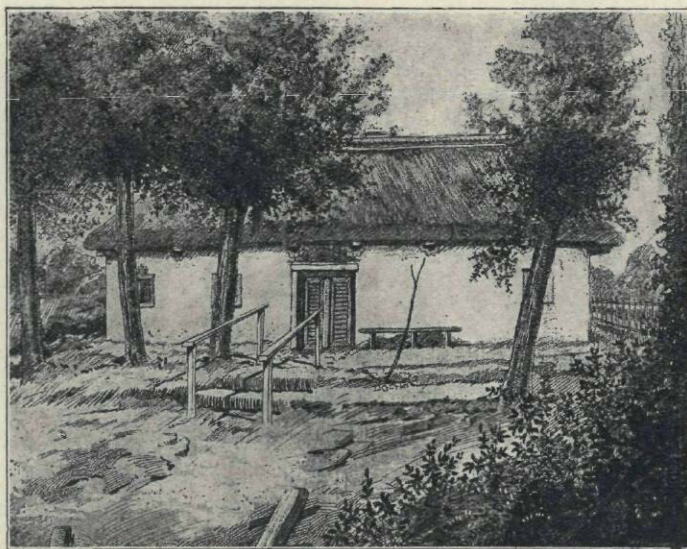
KISFALUDY KÁROLY ISKOLÁJA III.

Fáy András mellszobra.

Izsó Miklóstól, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár üléstermében.

FÁY ANRÁS (1786—1864.), kora társadalmi, poli-
tikai és irodalmi mozgalmainak egyik vezérférfia, Szé-
chenyi reformeszméinek egyik legbuzgóbb apostolá, a
Kisfaludy Társaság első igazgatója (1837—39.) és mint író,
Kisfaludy iskolájának a legtehetségesebb tagja. Sokoldalú
és nagyszámú irodalmi munkálkodásának a legfontosabb
termékei: *Friss bokréta* (1818. Ebben a *Különös testa-
mentom*); *Eredeti meséi és aphorizmái* (Bécs, 1820.); *Ujabb
eredeti meséi és aphorizmái* (1825.); *Kedvesapongások*,
2 köt. (1824.) Tartalma: Vig novellák és a *Régi pénzek* cz.
vígjáték, *A két Báthory*, historiai szomorujáték (1827.);
A Bélteky ház (l. o.); *Jávor orvos és szolgálója Bakator*,
regény 2 köt. (1855.); *A szutyogfalviak*, 2 köt. (1856.);
Hulló virágok (1861. — Ebben *A mátrai vadászat*, vigj., *Régi
szerelem nem avúl el*, vigj. stb.). Figyelemre méltó nevelés-
tani munkái: *Nőnevelés hazánkban* (1841.); *A legegyszerűbb
... nevelési rendszer* (1855.); *A Halmay család*, 2 köt.
(1858.), *Oskolai és házi növendék-élet* (Pest, 1860.) stb.

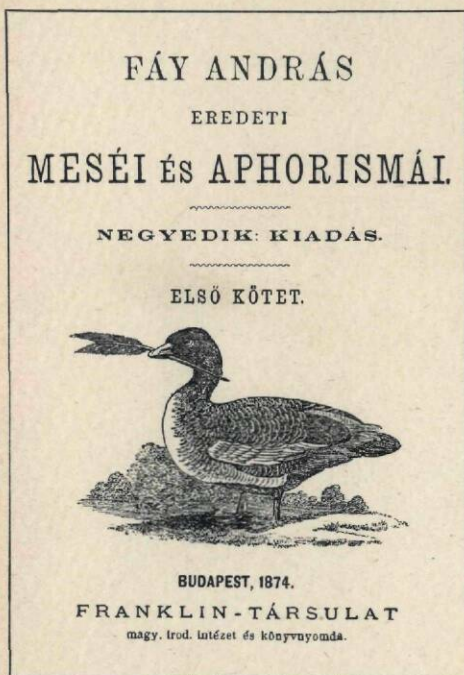
Fáy András nyári laka főthi szőlőjében.

FÁY ANDRÁS 1832-ben vette főthi (Pest m.) szőléjét.
E szőlő és különösen az abban épült kis ház azóta
irodalomtörténeti nevezetességü lett. Itt gyűjté össze a
jókedvű házigazda nyáron jó barátait, a mult század 30-as,
40-es éveinek híres íróit és férfait, a hol mindig tűzsgyö-
keres magyar vendégszeretet fogadta őket; e szőlőnek ma-
gányába vonult vissza a „vidám bölcse“ a szabadságharcz
alatt és itt élt a nemzeti gyász idejében. Képünk azon
egyszerű kis szőlői lakot ábrázolja, a mely előtt Vörös-
marty baráti körben először mutatta be a híres „Főthi
dalt.“ Ezen emlékezetes kis épületet, mely már pusztu-
lásnak indult, Főthi ura, Károlyi Sándor gróf újjátta meg
1892-ben, a „Főthi dal“ keletkezésének 50 éves jubileuma
alkalmával, a midőn okt. 19-én ismét e lak előtt szavalta
el Szabó Károly ref. lelkész, nagy ünneplő közönség jelen-
létében a „Főthi dal“-t.

FÁY ANDRÁS II.

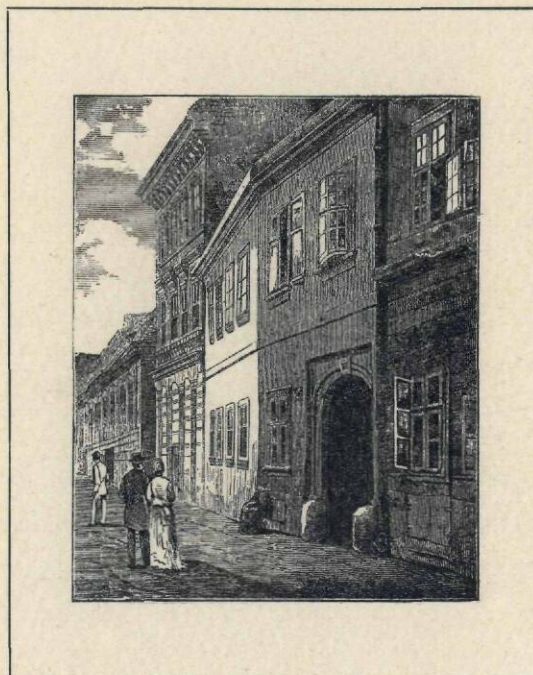
KISFALUDY KÁROLY ISKOLÁJA IV.

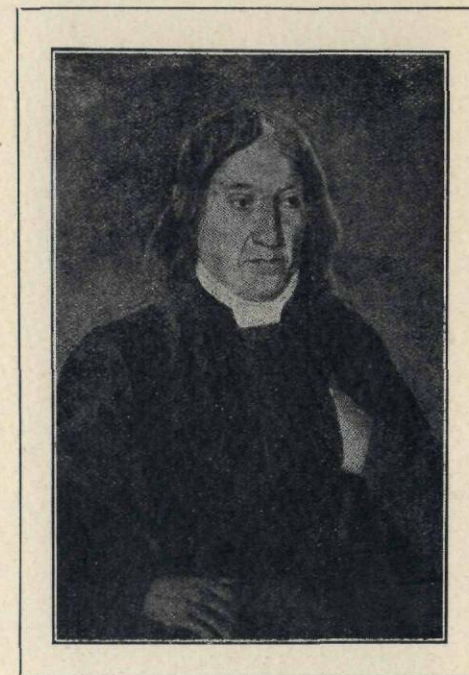
Fáy: „Eredeti meséi és aphorismái“-nak címképe.

Fáy: „Eredeti meséi és aphorismái“-nak címképe.

Fáy Kalap-utczai lakóháza Budapesten.

Bolyai Farkas arcsképe. (Szabó János festménye a 40-es évek elejéről.)

Fáy *Eredeti meséi és aphorismái* nyolczadrét alakban, 128 lapon jelentek meg Bécsben, 1820-ban. A munka a költő maecenásának, a *Nagy Májú Lúd*-nak van ajánlva „a kinek hatalmas tollának — mondja gúnyosan szerző az előszóban — köszönhetik a világ híres könyvtárai s e kis munkácskám is lételöket.“ (Akkor t. i. még lúdtollal írtak.) Különbben még azért is választotta a lúdat — úgy mond — maecenásának, mert a meseíró és a lúd között bizonyos hasonlóság van. Ugyanis: „Valamint a lúd minden elmenő állatra nyakat nyújtva sziszeg, de tőle egyik sem fél, úgy én is, a meseíró, hiában mesélek, moralizálok, csipkedek, senki sem fél tőlem és nem is javítok meg tudom senkit!“ Ez magyarázza meg a munka címképét, mely csőrei között tollat tartó kövér lúdat ábrázol. Képünk a munkának egy újabb, de az eredeti, első kiadás után készült cím-lapját mutatja be.

¹ Maecenás, az írók és művészek pártfogója; műpártoló. Abban az időben a maecenásokat rendszeren „nagy-lelkű“ jelzővel illették. A lúdnak azonban nem lévén lelke, Fáy gúnyosan „nagy májű“ lúdnak mondja.

A könyv címképe a meseírónak komikus alakját mutatja be, a mint kezét, élete minden szerencsétlenségének okozójához, nagy, rút orrához emeli. A meseíró orrának t. i. nagy része van a mesék létrejövésében. Fáy ugyanis *A meseíró biographiájá*-ban elmondja, hogy a mesék szerzője, csúf, nagy orral jött a világra, a melyet a homlok alatt egy hatalmas kinövés, csúcsorodás még rútabbá tett. E természeti hibája miatt mindenki gúnyolta őt. Hogy megbosszúlja magát, elhatározta, hogy ő is ki fogja kutatni másoknak a hibáit, szemük elé fogja azokat tartani, hogy a fülükbe kiálthassa a gúnyolódóknak: „Barátom! fogd meg a magad orrát!“ Hogy ezt megtehesse, fölcsapott meseírónak. Így lett a szerző orra miatt meseíró.

Fáy 1820-ban költözött Gombárról Budapestre és az 1827-ik év őszén foglalta el Kalap-utczai lakását, a mely azóta, — különösen a téli estéken — kedvelt gyülekező helye lett Fáy barátainak és ismerőseinek. Gyakran megfordultak itt *Kazinczy, Kölcsey, Kisfaludy Károly, Czuczor, Vitkovics, Szemere, Vörösmarty, Toldy, Bajza, Kossuth, Dedk, Megyeri, Fánecy* (híres színészek), *Ferenczy István* (a szobrász) stb. A múlt század 40-es éveinek nem egy fontos irodalmi, művészeti, politikai stb. kérdése került e körben megvitatás alá és korunk számos, jelenleg virágzó intézményének kezdeményezése indult ki a Fáy-féle, Kalap-utczai ház köréből. E házat, melynek a kapu fölötti, kiugró, félkör-ablakos helyisége volt a „vidám bölcs“ dolgozószobája, Fáy halála után lerombolták és jelenleg a 16. számú nagy kétemeletes épület áll a hajdan nevezetes ház helyén.

BOLYAI FARKAS (1775—1856.) drámaíró, világhírű matematikus. Drámái művei: *Öt szomorujáték*, (Szeben, 1817.) Ebben vannak: *Pausanias, Mohamed*, a melyből Kisfaludy Károly *Iréne* cz. szomorujátékának a tárgyát vette, *Kemény Simon*, a melynek tárgyát szinte újra feldolgozta Kisfaludy K., *A virtus győzedelme a szerelmen* és *A szerelem győzedelme a virtuson*; *A párisi per*, érzékeny játék, (Marosvásárhely, 1818.) Nevét a *Tentamen* stb. cz. 2 kötetes matematikai munkája tette világhírűvé.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY I.

Vörösmarty öregkori arcképe 1855-ből.
Az egyedüli fénykép után, mely a költőt ábrázolja.

Vörösmarty 1836-iki arcképe,
Barabásnak vízfestménye után, Ernst Lajos gyűjteményéből.

Vörösmartyné, Csajághy Laura arcképe.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY (1800–1855.) a magyar irodalomnak egyik legnagyobb alakja, a magyar költői nyelv megteremtője, lírai, epikai költő és drámaíró. Mint lírikus Petőfi felléptéig a legsokoldalubb, a legnagyobb hatású és legkiválóbb dalköltőnk. Legismertebb époszai: *Zalán futása* (Pest 1825.); *Cserhalom* (1825.); *Két szomszédvár* (1831.). Legnevezetesebb drámái: *Csongor és Tünde* (1831.); *Kincskeresők* (1832.); *Vérmész* (1833.); *Fátyol titkai* (1834.); *Marót bán* (1838.); *Aldozat* (1840.) stb. Shakespeare fordítások: *Julius Caesar* (1839.); *Lear király* (1850.). Összes műveit legújában kiadta Gyulai Pál, *Vörösmarty Mihály összes munkái* cím alatt. 1884.)

Egy kis gyermek halálára
 Eljártok már his játékokat
 Kedves fiai, korán játszottok el.
 Végül mosolygott orrod, 's a' halál
 Leszedte róla szép vörösmartyt.
 Nem csak magad mentél, kivitted a'
 szülők, ~~időpontját~~ kivitted a'
~~feladat~~ remények gőzgy bimbóját
 megosztó

Vörösmarty kézírata.

Vörösmarty elszavalja a „Fóthi dal”-t.

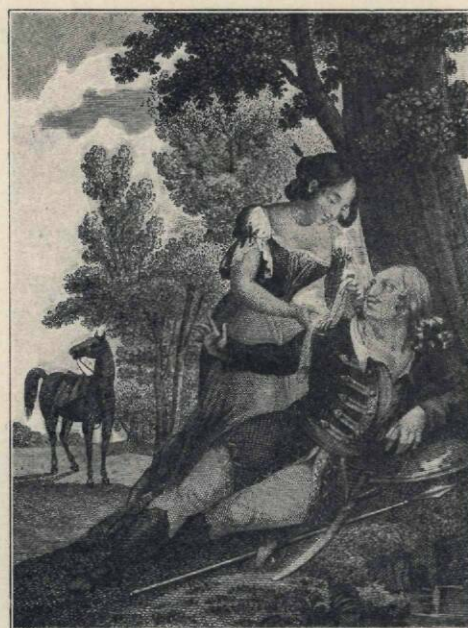
TOLDY FERENCZ gyakran buzdította Vörösmartyt, hogy a német „Geselliges Lied” mintájára írjon valami társas dalt a fóthi társaság számára. Ezen ösztönzésnek engedve, írta meg Vörösmarty híres borsalát, a melyet 1842. október 5-én olvasott föl először Fáy szüretjén, a hol akkor nagy társaság volt összegyűlvé. Az étkezés alatt, mikor a hogy tüzes leve és a cigányzene magasra fokozták a jó kedvet, állt fel Vörösmarty és elszavalta ujonnan készített borsalát. A tetszés általános üdvözlése tört ki, midőn a költemény utolsó sorai elhangzottak és a társaság a költeményt azonnal elnevezte „Fóthi dal”-nak. Képlünk a leírt jelenetet ábrázolja. Az előtérben álló alak Vörösmarty, a mint költeményét olvassa. Mellette balról Bugáth (orvos, egyetemi tanár, híres orvosi szókönyv írója), Bajza ülnék és Fáy, a házigazda áll. Vörösmartyyal szemközt ül Deák Ferencz, Csapó Etelka (Petőfi Etelkája) és Csapó Mariska (Vachott Sándorné) között. Az asztalnál Kossuth Lajos és neje foglalnak helyet; a háttérben, a két fa között Cuzcor és Toldy Ferencz állanak. E képet, egykorunk előadása után és régi rajzok felhasználásával, Linck Lajos festő készítette 1892-ben, a „Fóthi dal” keletkezése 50 éves jubileumának alkalmára.

Vörösmarty „Zalán futása“ cz. művének címlapja.

A „ZALÁN FUTÁSA“ 1825-ben jelent meg Pesten, nyolczadrét alakban, 245 lapon. Aczélmetsetű címkepe a hősköltemény tartalmára czéloz: egy hathúru lanton sisakok, paizsok, pánczéling, zászlók és mindennemű régi fegyverek vannak csoportosítva, pálma, rózsaaág és tölgyfa-lombbal díszítve. A kötet végén az előfizetők névsora van nyomtatva.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY II.

A „Zalánfutása“ VI. énekének illusztrációja.
(Vörösmarty műveinek 1833-iki kiadásából.)

Képünk az eposznak azt a jelenetét ábrázolja, midőn a deli Hajna a harcban megsebesült Etét, a kit egy fa alatt alva talál, ápolja és annak sebeit bekötözi:

„A bajnok pedig ébredve s bámulva imígy szól:
Milyen gyenge karok, mely kéz ápolgata engem?
Szép szemedet szemlélem-e ó deli Hajna s piruló
Ajkaidat? Vagy az álomnak játéka ez? Ah nem,
Nem játék, te vagy az, te ölelsz, deli lánya Hubának...“

„Két szomszédvár“ cz. eposz illusztrációja,
az „Aurora“ 1832-iki évfolyamában.

A „Két szomszédvár“ illusztrációja az eposz IV. énekének utolsó jelenetét tünteti föl. *Sámson Tihamér*, az általa megölt öreg *Káldor* fegyverzetét magára öltvén, a Káldorok várába megy, a hol *Enikő* apját várja. A zárt sisaku Tihamért Enikő atyjának hiszi és reáborulva csókolja. Midőn azonban Tihamér felüti sisakrostélyát, Enikő megismeri atyjának gyilkosát és rémületben összerogy.

„A sisakot felütötte fején. Elhagyva rogyott meg Szép Enikő e látványon: Képtelen ijedség, Rémmület és, mint villám futa által idegjein, A szörnyű csatlás, megtörték teste hatalmát. Megrendült keze a poharat nem bírva kiejtét.“

Vörösmarty szobra Székesfehérvárott.

A megye nagy szülöttjének, a „Szózat“ költőjének szobrát, 1866-ban állította fel Fehérvármegye székhelyén Székesfehérvárott, a Vörösmarty-téren. A költő korabeli magyar viseletben áll a talapzaton, felemelt jobbában tollat, baljában könyvet tartva, mintha az ihlettség pillanatában irni akarna. Az egész alakot férfias méltóság és egyszerűség jellemzik. A szobor készítője ifj. Vay Miklós báró. (1830–1886.)

CZUCZOR GERGELY.

Czuczor Gergely arcképe és névaláírása.

CZUCZOR GERGELY (1800–1866.) lírai, epikai költő és nyelvész, a népies nemzeti iránynak előkészítője. Legnevezetesebb époszai: *Augsburgi ütközet* (Auróra, 1824); *Aradi gyűlés* (1828); *Botond* (Auróra, 1833.). Költeményeit kiadta Toldy Ferencz *Czuczor költeményei* cím alatt (3 köt., 1858.). *Népies költeményei* megjelentek az Olcsó Könyvtár 33. számában (1877.). Egyéb fontosabb művei: *A magyar nyelv nagy szótára* 6 köt. (Fogarasi Jánossal, 1862–71.); *Hunyadi János viselt dolgai* (Buda, 1832.); *Zrednai Vitéz János* (M. T. Társaság Évkönyvei IV. köt.); *Mesék francia után.* (Vasárnapi Könyvtár II. köt., Pest, 1857.). Fordításai: *Cornelius Nepos* minden munkái (Buda, 1841.); *C. Tacitus, Germánia helyzete, erkölcei és népei* (1851.); *Horatius, Ars poetica* (1877. Olcsó Könyvtár, 37. sz.) stb.

VENDE E.: Szemléltető Képek a Magyar Irodalomtörténethez. II.

CZUCZOR 1851. május 22-ikén szabadult meg kufsteini fogóságából, a hova „Riadó” cz. költeménye miatt jutott. Ekkor Pestre ment és a Múzeum-körúton, a régi Bertaféle háznak emeletén bérelt lakást, a hol csendes munkálkodásban tölté életének utolsó éveit. E házat jelenlegi tulajdo-

Emléktábla

Czuczor Gergely budapesti lakóházán.

*Valahányszor jeles szellemet lárok felünni,
remény, és félelem száll meg. Midőn amár
fényes jövőddel kecsegtet; ez a' mulból szá-
lyede telket romjait idéri elém. Boldog, ki
ifjúi keblének nemcs vágyait változatlanul
megőri az élet viszonyában: a' szellem meg,
másodása önárulás.*

Czuczor Gergely kézirata.

A KLASSZIKAI ÉPOSZ MŰVELŐI I.

Czuczor „Botond”-jának illusztrációja.

(Auróra, 1833.)

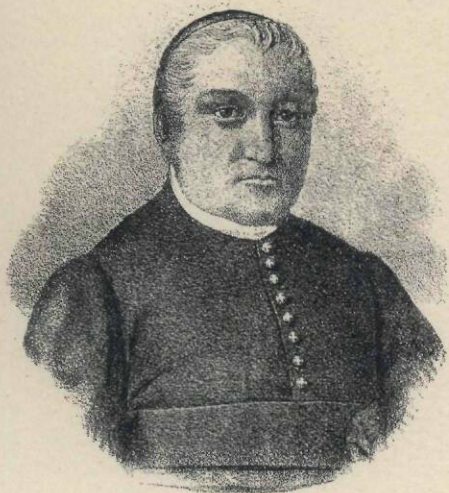
Képünk az éposz utolsó kedves jelenetét mutatja be. Botond, a híres görög hősnek, Alkidesznek legyőzése után, kijön a várból Polydorával, hogy magával vigye a „rhodépei virágszálat”, midőn a kis énekes apród, Szende, elébök siet:

..... a szép nőhöz simula, jobbal
Fogta kezét s ballal félig szétfogta reczézett
Arczfödelét, s kéré fölneve szemébe esennen:
..... Kérlek, jó nénike, szép görög asszony:
Végy apródnak; leszek én gyors hűszívű szolgád.”

Az Athenaeum. r.-i. kiadása.

A KLASSZIKAI ÉPOSZ MŰVELŐI. II.

Pázmándi Horváth Endre arcképe.

PÁZMÁNDI HORVÁTH ENDRE, (1778—1839.) a magyar hexameteres éposz megkezdője. Legismertesebb munkái: *Zirtz emlékezete*, elbeszélő költ. 3 szakaszban (Buda, 1814.); *Árpád*, hőskölt. 12 énekben (1831.). Összegyűjtött kisebb versei: *Kisebb Költemények* cz. alatt jelentek meg 1832-ben stb.

Aranyrákosi Székely Sándor arcképe.

ARANYRÁKOSI SZÉKELY SÁNDOR, (1797—1852.) erdélyi unitárius szuperintendens, epikai költő, a nemzeties éposz megindítója irodalmunkban. Legnevezetesebb művei: *A székegyek Erdélyben*, hőskölt. 4 énekben (Hébe, 1823.); *Mohács*, hőskölt. (Torda, 1824.); *Vieniasz*, hőskölt. 25 énekben (1821.) stb.

Debreczeni Márton arcképe.

DEBRECZENI MÁRTON, (1802—1851.) bányászati író és époszköltő. Legnevezetesebb költői műve: *A kiovi csata*, hősköltemény. (1854.)

Garay János arcképe. (Barabás rajza után.)

GARAY JÁNOS, (1812—1853.) epikai, lírai költő és drámaíró, korának kedvelt költője. Fontosabb epikai művei: *Csatár*, hőskölt. (1834.); *Frangepán Kristófné*, költői beszély (1846.); *Árpádok*. Történeti balladák és mondákban (1847.); *Bosnyák Zsófia* (1847.); *Szent László*, történeti költemény 2 köt. (Eger, 1851—52.); *Az obsitos*, *Kont*, stb. Drámái közül említést érdemelnek: *Árboecz*, szomorújáték (1837.); *Bátori Erzsébet*, tört. dráma (Buda, 1840.); *Ország liona* (1837.); *Az utolsó magyar Khán*; *Borbála Királyné kegyence* (1844.) stb. Összes munkáit sajtó alá rendezte Ferenczy József. (1886—87. 5 kötet.)

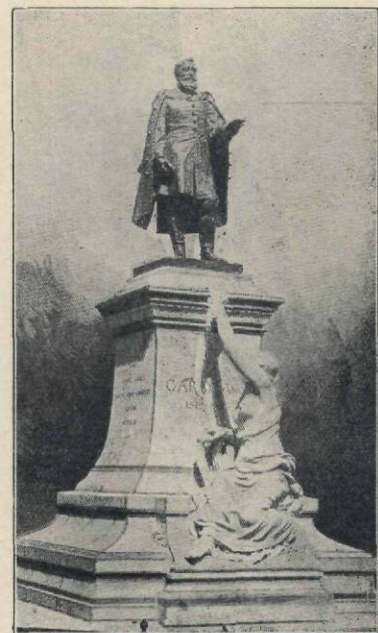
*Lelekednek sipta székely a' haralban;
Szávednek egy rokon kedélyű nő;
Lantodnak édemőverke koporít;
Pályadra áldást kívánók neked,
Mű hű barátok édesítsenek.*

Pest, tavaszelo' idken,
: 1841.

Garay János kézírata.

Garay János

GARAY JÁNOS szobrát 1898 jun. 5-én állították fel szülővárosában Szegzárdon, a Garay-téren. A költő egyszerű díszmagyarban, mentével vállán áll a talapzaton, mintha most lépett volna valamely szónoki emelvényre. Jobbjában kéziratkötetet. fel emelt baljában egy pár lapot tart, a melyről úgy látszik egy versét készül felolvasni. Az egész szobor nyugodt, komoly, életteltjes alak, nyílt szelidtekintetű, nemes arcvonásokkal. A késői renaissancestilben készült talapzat alapján elől szép génusz ül, egyik kezével lantját tartja, a másikkal babérágot nyújt a költőnek. Hátul „Az obsitos” domborművi képe látható, míg a jobb- és baloldalon Garay egyes műveinek címei vannak bevéve. A talapzat felirata: Garay János, 1812—1853. A sikerült szobrot Szárnovszky Ferencz (született Budapesten, 1863 † 1903.) szobrász mintázta, valamint a talapzat génuszát is ő faragta.

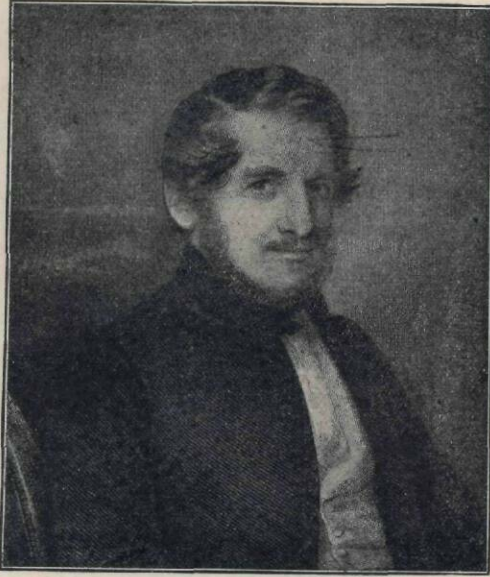
Garay János szobra Szegzárdon.

Garay „Obsitos”-ának illusztrációja. (A Garay-albumból.) Háy János elfogja Napoleont.

AZ ATHENAEUM KÖRE. I.

Bajza József arczképe.

(Barabás rajza után.)

BAJZA JÓZSEF (1804–1858.) lírai költő és történetíró, korának egyik legképzettebb és legrettegettebb kritikusa és polemikusa, a jóízű és szép-stílus terjesztője. Legfontosabb művei: *Az epigramma theoriája* (Tud. Gyűjtemény, 1828.); *Figyelmeztetés* pesti könyvtáros Wigand Ottó tudományi és mesterségi közönséges tására (1830.); *Válasz* Döbrentey Gábornak a Conversations-Lexikon ügyében (1830.) *Észrevételek* a Conversations-Lexikon pörhöz (Székesfehérvár, 1840.); *Melyik a valódi Aurora?* (1834.); *Bajza versei* (Buda, 1835.). — Történeti művei: *Gróf Kohári István* (Aurora, 1832.); *Coriolán és a háborgó Róma* (Aurora, 1835.); *Az északamerikai egyesült országok története*, 2 köt. (ford. 1836.); *Az emberi művelődés története* (ford. 1844.); *Az angol forradalom története* (ford. 1844.); *Világtörténet* I. köt., *A hajdankor* (1845–47.); *Endoxia császárné. A Telekiek tudományos hatása* (1844.); *Szózat* a pesti magyar színház ügyében (Buda, 1839.) stb. — Szerkesztette a *Kritikai Lapokat* (1830–36.); az *Aurorát* (1830–37.); az *Athenaeumot* és *melékülapját*, a *Figyelmezőt* (1837–43.); *Kossuth Hírlapját* (1848.) stb. stb. — Műveit, *Bajza József összes művei* cím alatt, legteljesebben kiadta Badics Ferencz VI kötetben (1901.)

A' királyra

1844. ben.

Aldd meg isten Ferdinandot,
A' magyar királyt,
E' nemzet, hagy seregiből
Aldd meg őt királyt.

Három század óta ő az
Egy király maga,
A' kinek magyar szavakra
Nyílt meg ajaka
Ő az, a' ki ősi nyelvünk
Fényre emelé,
Ő ki fölkenet jobbjá mellé
Ironsra ülteté.

Hitszabadjáguntra ő lett
Új apostola,
Türelemben példa és jel,
Béke angyala

Felvirasztott a magyarra
Doldogabb jövőt,
Felkelté elhínyt reményit,
Aldd meg isten őt

Bajza József kézírata.

(Eredetije a M. Tud. Akadémia tulajdona.)

Vachott Sándor arczképe.

VACHOTT SÁNDOR (1818–1861.) lírai költő, az Athenaeum körének egyik legtehetségesebb tagja. — Műveit *Vachott Sándor költeményei* címen a Kiskaludytársaság adta ki 1869-ben.

Véd-hely talá'sod' szép helye.
Védjen meg e' föld mindig fégedet,
É' te szellemeddal tégy védül' reli!

Komárom Septemb 30^{án} 1842.

Vachott Sándor

Vachott Sándor kézírata.

Császár Ferencz arczképe.

CSÁSZÁR FERENCZ

(1807–1858.) jogtudom. író, költő és műfordító. Legnevezetesebb szépirodalmi munkái: *Szonettkoszoru* (Fiume, 1831.); *Költeményei* (1841.); *Utazás Olaszországban* (Buda, 1844.); *Tihany ostroma*, lantos dráma (1845.); *Beszélyek*, 2 köt. (1846.); *Olasz költőkből* (1857.); *Őszi lombok* (költemények, 1857.) stb. Ezekon kívül több jeles olasz író (Beccaria, Dante, Foscolo Hugo, Alfieri, Silvio Pellico stb.) műveit ismertette meg, jó fordításokban, a magyar közönséggel.

AZ ATHENAEUM KÖRE. II.

Szemere Miklós arcképe.

SZEMERE MIKLÓS (1804–1881.) lírai költő és műfordító. Összes művei csak halála után jelentek meg Abafi Lajos kiadásában a Nemzeti Könyvtárban, 3 kötetben, 1882-ben.

Vajda Péter arcképe.

VAJDA PÉTER (1808–1846.) költő és természettudományi író, a szabadságnak és természetnek rajongó dicsőítője. Legfontosabb művei: *A nap szakaszai*, költeményes festések a természet után (1834.); *A legszebb leány*, Tréfás elbeszélések (1834.); *Pesti levelek*, 2 köt. (Kassa, 1835–37.); *Tárcsai Bende*, tört. reg. 3 köt. (1837.); *Joguz*, színmű (1836.); *Buda halála*, tragédia (1867); *Dalton*, 4 füzet (beszélyek és költemények gyűjteménye, 1839–1843.). Ebben van: *Vajkoontala*, *A mágnusz leány*, *Az új fia*, *Természet bája*, *Imadalok*; *Szellem- és honalok* stb.

KUTHY LAJOS (1813–1864.) novella- és dráma-író, a francia romantikus iránynak egyik legtehetségesebb képviselője, a múlt század 40-es éveinek egyik legolvasottabb írója. — *Novellái*, *Kuthy munkái*. *Novellák* címmel

Kuthy Lajos arcképe.

(1841–53, IX köt.) jelentek meg. Drámái: *Fehér és fekete*, szomorujáték (Buda, 1839.); *Első Károly és udvara*, történ. dráma (Buda, 1840.). Híres regénye: *Hazai rejtelmek*, 2 köt. (1846–47.) és legújabbban 1902.) stb.

Mig kéjnapot füzkéve élved,
Mig rád mosolyg a keverő perencse:
Mi kérded már? s ki irta e lapot?
De ha boldogságod ösre omlanék,
Ita romjain elhagyva állanék:
I nem kár könyved' lerögteleni,
Nem lenne jó, melly jószág' opraia,
Vedd akkor e községvel, i barátad
Ésre is halálra megjelen.
Pesten Mars. 25. 1844. Kuthy Lajos

Kuthy Lajos kézírata.

JÓSIKA MIKLÓS BÁRÓ.

Jósika Miklós báró arczképe
brüsszeli tartózkodása idejéből.

JÓSIKA MIKLÓS BÁRÓ, (1796–1865.) az újabb magyar regény megteremtője és rendkívül termékeny művelője. Legolvasottabb regényei: *Abafi*, 2 köt. (1836.); *Zólyomi* (1836.); *A könnyelműek*, 2 köt. (1837.); *Az utolsó Bátor*, 3 köt. (1837.); *A csehek Magyarországon*, 4 köt. (1839); *Zrínyi a költő*, 4 köt. (1843.); *Eszther*, 3 köt. (1853.); *II. Rákóczy Ferencz*, 6 köt. (1861.) stb. stb.

Jósika Miklós báró arczképe és névalírása.

(Barabás rajza után.)

Jósika Miklós báróné,
Podmaniczky Julia arczképe.

JÓSIKA MIKLÓSNÉ, Podmaniczky Julia báróné, (1822–1893.) magyar és német írónő, a női ifjúsági irodalom úttörője. Művei: *Közlések a külföldről*, fiatal olvasók számára, 2 köt. (1855); *Éva*, regény 2 köt. (1860.); *Való és költő*, 3 köt. (Novellák gyűjteménye 1862.); *Családdélet*, regény 2 köt. (1862); *Pályavezető*... fiatal lányok számára (1863.); *Az élet esélyei*, regény (1864.) stb. Ezeken kívül férjének több munkáját fordította németre.

Torda városa, (Torda-Aranyos-megye, Erdely) Ó-Torda nevű városrészének főterén, a plébánia templom közelében áll az az épület, hol Jósika Miklós született és gyermekkorát élte. Az emeletes földelű, régi, föld-

Jósika Miklós báró szülőháza Tordán.

szintes udvarház nagyjában a mai napig is megtartotta eredeti alakját. Az épület később a Wesselényi bárók tulajdonába került; jelenleg egy polgáresalád birja. E házat 1894-ben emléktáblával jelölték meg.

Jósika Miklós báró lakóháza Szurdokon.

Szurdok, kis oláh falu Szolnok-Doboka megyében, vadregényes helyen, a Rákóczy-hegy tövében. Itt töltte Jósika, nagyanyja védőszárnyai alatt, gyermekkorának egy részét, később is idevonult pihenni és dolgozni a meleg nyári hónapokban és innen rándult át gyakran Zsibóra, Wesselényi látogatására. A Jósika udvarház tágas, szép kerttel környezett, egyszerű földszintes épület, a melynek tornáczáról elragadó kilátás nyílik a közeli hegyekre. Itt írta a költő: *Zólyomi*, *A csehek Magyarországon*, *Az utolsó Bátor*, *Zrínyi a költő* stb. című regényeit. A házzal átellenben látható tornyos épület, az udvari kápolna.

Jósika Miklós báró sírja a drezdai temetőben.

JÓSIKA 1865-ben halt meg Drezdában, a hol neje el is temette. Az egyszerű vasráccsal körülvelt sírt, magas kőkereszt jelölte, melyen a következő magyar fölírás volt olvasható: Itt nyugszik távol hazájától | branyicskai báró Jósika Miklós. | Gyermekének legjobb barátja | Nejének hú társa | A magyar regényirodalom | Koszorus megalapítója | Hazájának lelkes fia és bajnoka. | Született Tordán 1794. ápr. 28-ikán. | Meghalozott Drezdában 1865. febr. 27-ikén. | Béke és áldás hamvaira! — A nagy halott porai, 1893-ban elhunyt nejének tetemeivel együtt, 1894. ápr. 19-ikéig pihentek távol a honi földtől. Ekkor azonban báró Jósika Samu és neje (a költő unokája), a halottak tetemeit felásatták, hazahozatták és 1894. ápr. 25-ikén a kolozsvári temetőben hantoltatták el.

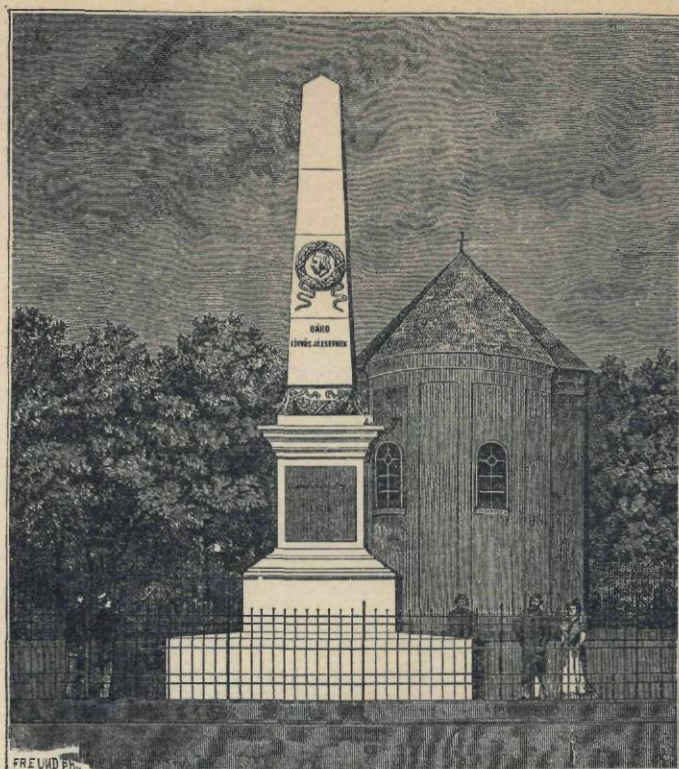

EÖTVÖS JÓZSEF BÁRÓ. II.

Eötvös József báró ércszobra Budapesten.
(Huszár Adolfól.)

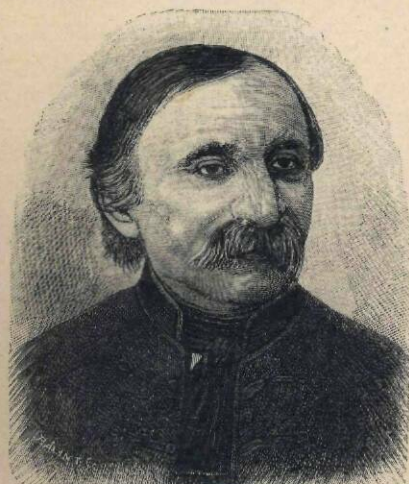
EÖTVÖS szobrát, 1879. május 25-én állították fel Budapesten, a róla elnevezett téren. Eötvös alakja, ballabával előre lépve, nemes, egyszerű nyugodtsággal áll előttünk. Jobb válláról köpeny omlik alá, melynek balszárnyát — gazdag redőzetben áthajtva, — bal karjával fogja föl. A komoly, méltóságot kifejező arc, a magas izevű nemes homlok és a szemek mély tekintete a nagy bölcselőt és gondolkodót, a könnyed mozdulattal felemelt jobb kar a szónokot, a balkézben tartott irattekerces az államférfiút és költőt jelképezik. Az egész alak egyszerű és természetes, mint a milyen Eötvös életében volt. A szobor Huszár Adolf (szül. Beszterczén, 1843. megh. 1885.) alkotása.

Eötvös József báró síremléke Ercsiben.

EÖTVÖS hamvai, a fehérvármegyei Ercsi községben, az Eötvös család sírboltjában, egy kápolna kriptájában nyugsznak. A kápolna mögött a Duna felől, vasráccsal kerített, majdnem 8 méter magas, sóskúti kőből készített obeliszk áll, melynek a Duna felé néző részén a nagy írónak domborművű arczképe látható. Alatta a felírás: Báró Eötvös Józsefnek. A talapzat felirata: Közadakozásból épült 1879.

A MAGYAR NÉPKÖLTÉSNET GYŰJTŐI.

Kriza János arczképe.

KRIZA JÁNOS (1811—1875.) lírai költő, népköltési gyűjtő és egyházi író. Költői munkái: *Vadrózsák*. Székely népköltési gyűjtemény. (Kolozsvár, 1863.) *Magyar népköltési gyűjtemény*. Szerk. és kiadja Arany László és Gyulai Pál. (Budapest, 1882. A III. köt.: *Székelyföldi gyűjtés* legnagyobb részét Kriza gyűjtötte.) *Kriza költeményei*. Kiadta a Kisfaludy-társaság. (1894.)

Ipolyi Arnold arczképe.

IPOLYI ARNOLD, (1823—1886.) történetíró és régiségbuvár. Nevezetesebb művei: *Magyar mythologia* (1854.); *A középkori emlékszerű építészet Magyarországon* (1862.); *A középkori szobrászat emlékei Magyarországon* (1863.); *A középkori magyar festészet emlékeiből* (1864.); *A magyar történelem 's a magyar történeti szellem* (1885.); *A magyar szent korona* (1886.); *Bedegi Nyári Krisztina 1604—1641.* (1887.); *Ipolyi Arnold kisebb munkái* (1874., I.—II. kötet, 1887., III.—V. kötet.) stb.

Erdélyi János arczképe.

ERDÉLYI JÁNOS (1814—1868.) költő, esztéta, irodalomtörténeti és filozófiai író és népköltési gyűjtő. Sokoldalú irodalmi munkálkodásának legnevezetesebb termékei: *Erdélyi János költeményei* (Buda, 1844.); *Magyar népköltési gyűjtemény*, 3 köt. (1846—48.); *Szabad hangok* (1848.); *Magyar közmondások könyve* (1851.); *Magyar népmesék* (1855.); *Válogatott magyar népdalok* (1857.); *A hazai bölcsészet jelene* (Sárospatak, 1857.); *Erdélyi János kisebb prózái*, 2 köt. (1863.); *A népköltészet*, 3 köt. (1869.); *A bölcsészet Magyarországon* (1885. Filozófiai Írók Társ. 14. köt.); *Pályák és pálmák* (1886.); *Aesztetikai tanulmányok* (1886.); *Tanulmányok* (1890.), stb. stb.

KEMÉNY ZSIGMOND BÁRÓ.

Kemény Zsigmond báró arcképe.

(Egykoru metszet után.)

KEMÉNY ZSIGMOND BÁRÓ, (1814—1875.)

A legnagyobb magyar történeti regényíró. Munkái, regények és beszélek: *Gyulai Pál*, 5 köt. (1847.); *Férj és nő*, 2 köt. (1852.); *Ködképek a kedély láthatárán* (1853.); *Szerelem és hiúság* (1854.); *Szív örvényei, Erény és illem* (1854.); *Ózveggy és leánya*, 3 kötet (1855—57.); *Zord idő*, 4 köt. (1858.); *Rajongók*, 4 kötet (1858—59.) stb. Politikai művek: *Korteszédés és ellenszerei*, 2 köt. (Kolozsvár, 1843—44.); *Forradalom után* (1850.); *Még egy szó a forradalom után* (1851.); *Az unió törvényéről*, (1861.) stb. Egyéb fontosabb munkái: *Tanulmányai*, 2 köt. (1870. Ebben: A két Wesselenyi, Széchenyi István. Eszmék a regényi és dráma körül. Arany Toldija, stb.) *Emlékbeszédei*. Összes beszéleyeit kiadta a Kisfaludy-társaság, (2 köt. 1893.) Összes műveit kiadta 1896—97-ben Gyulai Pál, VIII kötetben.

Kemény Zsigmond báró mellszobra

(Strobl Lajostól. (A Kisfaludy-társaság tulajdona.)

Viszraemlékezés.

{ Novella-cyclus }

I

Mondjár, hogy egy növeli barátságunk - akkor is, ha nincs a világ' félrevezetésére ürüggyül használva - vagy szerelmünk' előnése, vagy pedig utóhangja.

Mondjár, hogy irzéseink és szenvedélyeink' ^{regényeink} történeteké-
er csak bevezetése vagy hárszava, mellyen egészen kívül esik a
figyelmet ingerlő szöveg, s egy mentől művészebb alaku, mentől
tisztább és kedélyesebb moderu, annál föbb kíváncsiságot ébreszt:
annak, mi még el sem kezdődött vagy már befejezve van, megta,
dávára

De én merőben más véleményem vagyok

Mert egy nő barátságunk által olly térre viszunk át, hogy ha
reflebeben
a irántunk vagyok is ~~el~~ gerjednénk, már ez az apró gyémánt tar,

Kemény Zsigmond báró kézírata.

(Eredetije Beöthy Zsolt birtokában.)

TOMPA MIHÁLY I.

Tompa Mihály (1857.) arcképe.
(Barabás rajza után.)

TOMPA MIHÁLY (1817—1868.) lírai, epikai költő és egyházi író, a népies nemzeti költészet egyik kimagasló alakja. Művei: *Népregék, népmondák* (1846.); *Regék, beszélyek* (Miskolcz, 1852.); *T. M. versei* (I. köt. 1847. II. köt. 1854.); *Virágregék* (1854.); *Ujabb költeményei* (1866.); *Legujabb költeményei* (1867.); *Egyházi beszédek* (Miskolcz, 1859—67.); *Olajág* (1867.); *Halotti emlékbeszédek* (Miskolcz, 1867.). Összes költői műveit Arany, Gyulai, Lévay és Szász Károly rendezték sajtó alá 1872-ben. (*T. M. lírai költeményei*, 3 köt., *T. M. elbeszélő költeményei* 3 köt. Ráth Mór kiadásában.)

*Kedves Jánosom!
Lelkemmel híven s végig zere-
setű barátja
Végördőmben az éle hátsóánál
visszatekinve: életemre: ma-
gas, nemes lelkesedni vonzalma,
barátságja meghar. Fogadd
bírságra, Lendádo' jobbom!
Kedveseidet, mind négyzetes
érvet, legyen rajpad tven
álvaja! Kifáradtam, pihenél
A lélet él: saláttozand!
ajánlom, enyves!
Hauva, 1868*

*végig híven ze-
retű
Muskád*

Tompa Mihály utolsó levele Arany Jánoshoz.

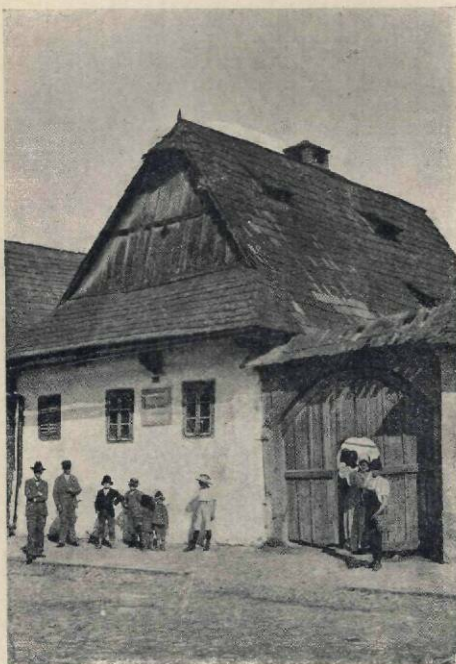

Tompáné Soldos Emilia arcképe.

TOMPA, mint bejei (Gömör m.) lelkész ismerkedett meg a gömörmegyei Runya községben lakó *Soldos Emiliával*, egy előkelő nemesi család kedves, bájos leányával, a kit később, 1849. május 1-én nőül is vett. E nő, a kihez Tompa oly sok gyönyörű költeményét írta és a ki a költőnek muzsája, vigasza, betegségének szomorú idejében fáradhatlan gondozója vala, egyike volt a legnemesebb lelkű magyar asszonyoknak. Tompa maga így jellemzi: „Lélek vagy, mit senki sem lát, csak hatását ismeri. Kavicsnak látszol s gyémánt vagy. Egyszerűség, tisztaság. A szív veréséhez hasonlítasz.“ stb.

TOMPA MIHÁLY II.

Tompa szülőháza Rimaszombatban.

(Cserna Károly rajza, Andrássy Lajos fényképe után.)

Azt a szerény kétszobás házat, a rimaszombati Tompa-utcában, a melynek hátsó szobájában az elnyomatás korának dalnoka született, 1878. szept. 18-án, szürke, márvány-emléktáblával jelölte meg szülővárosa. A tábla felirata: Itt született Tompa Mihály 1817. szeptember 28-án.

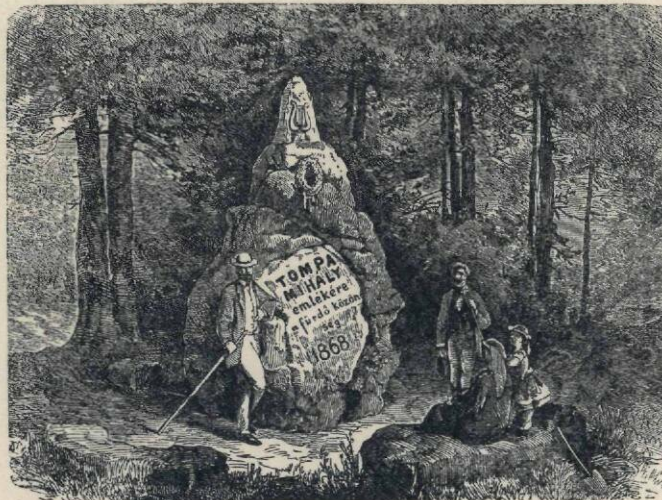

Tompa Mihály

Tompa Mihály utolsó arczképe és névalírása.

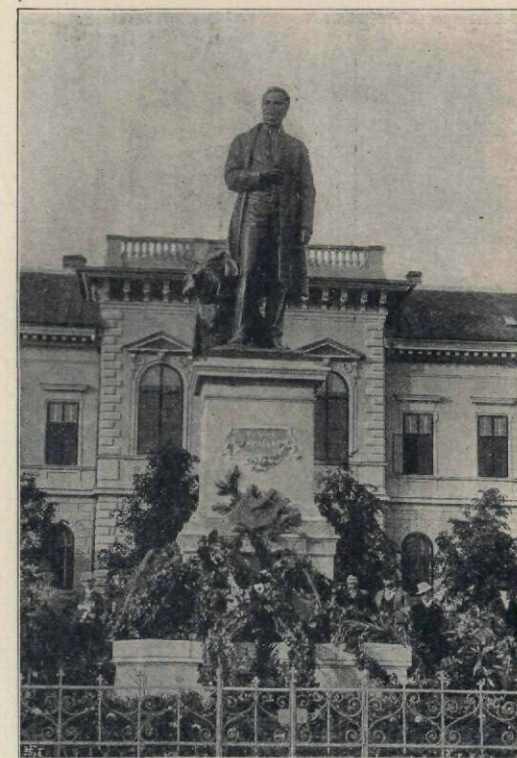
E képünk a költőt érett korában ábrázolja. A magas homlok, a komoly arcz, a fürkésző és

merengő tekintetü, mély szemek, a sokat szenvedett mélabús költőt árulják el.

Tompa Mihály emléke Feketehegyen.

TOMPA nagy betegségének idejében, az 1866-ik év jun. és jul. hónapjait a szepesmegyi feketehegyi fürdőben töltötte, a szép vidék illatos fenyvesei és tünde levegőjében keresve gyógyulást. 1868. aug. 20-án, Tompa halála évében, a fürdő közön, az erdőréz egyik legszebb pontján, azon a helyen, a hol Tompa időzni szeretett, emléket emelt a költőnek. Az emlék hegyi sziklából összeillesztett, körülbelül 3 méter magas gúla, melynek alapja egy 30-40 mázsás kőszirt. Az előlapon felül egy lant van kifaragva, alul e fölírás: Tompa | Mihály | emlékére | a fürdő közön | ég 1868. Hátul: Itt időzött 1866. év nyarán.

Tompa Mihály szobra Rimaszombatban.

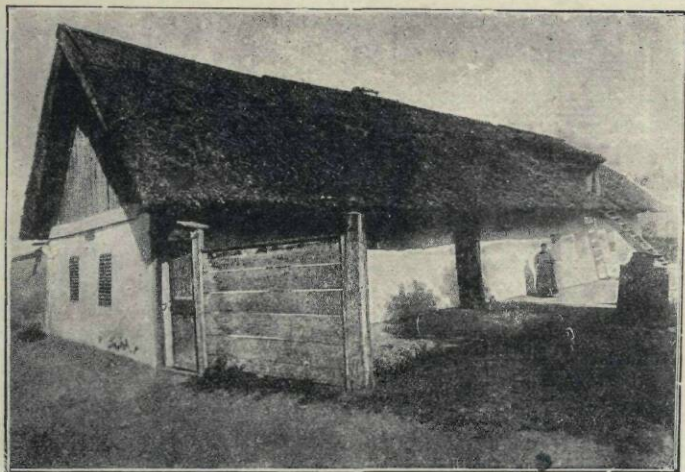
A „Viráregék” költőjének szobrát 1902. június 4-én állíttatta fel Gömörvármegye, Rimaszombatnak legszebb terén, a Tompa-téren. A szobor férfikora delén ábrázolja a költőt, egyszerű, térdig érő atillában és magyar u. n. medvekörmös pantalonban. Az alak mögötti alacsony sziklatömbön nyugszik a költőpap lelkeszi palástja, melyen könyv fekszik. A művész a szoborban a természetet kedvelő költőt örökítette meg, a mint séta közben, kezében virágokat tartva megáll és a természet szépségén elmerengve, gondolatokba mélyed. A szobor a szintén gömörmegyei születésű *Holló Barnabás* műve. A talapzat felirása: Tompa Mihály.

PETŐFI SÁNDOR. I.

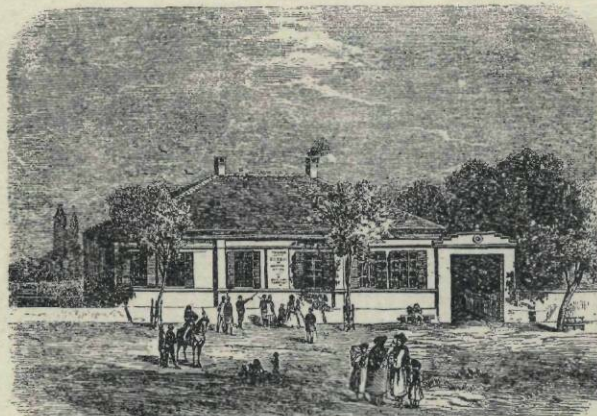
PETŐFI SÁNDOR.

PETŐFI SÁNDOR, (1823—1849.) a legeredetibb és legnagyobb magyar lírikus, az első világhírre emelkedett magyar költő. Összes műveinek végleges teljes kiadását az eredeti kéziratok és kiadások alapján sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és variánsokkal kísérte Havas Adolf. Megjelent „*Petőfi Sándor összes művei*” címmel az Athenaeum részvénytársaság kiadásában VI kötetben. (1892—96.)

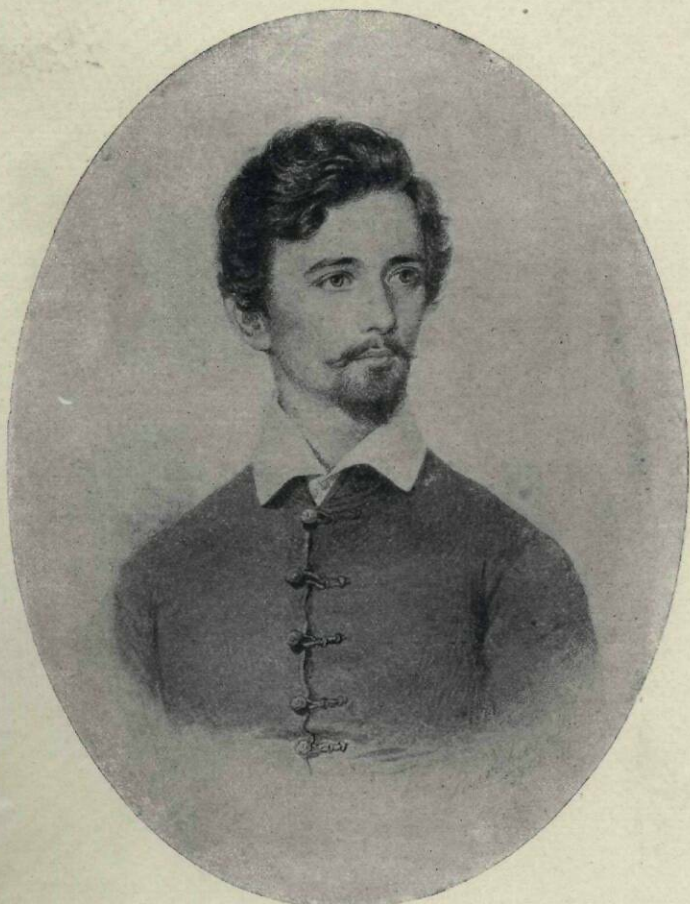
Petőfi Sándor szülőháza Kis-Kőrösön.

Az „Irók és Művészek Társasága” 1880-ban, 800 forintot megvette azt a vályogfalú, nádtetős, két ablakos, kis házat, melynek egyik szegényes szobájában a legnagyobb magyar lírikus életének első napjait élte és az épületet emléktáblával jelölte meg, a következő felirattal: Itt született Petőfi 1822. december 31-én. — A kis hajlék, mely Kis-Kőrös piacának jobboldali, északi sarkán áll, ma a Petőfi-társaság tulajdona és jelenleg Kis-Kőrös városának gondozása alatt van.

Petőfi gyermekkori lakóháza Fegyverházán.

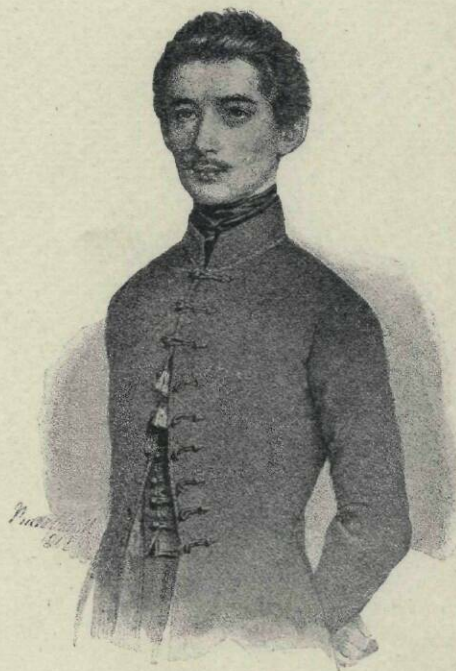
PETŐFI szülei 1824-ben költöztek Fegyverházára a hol 1830-ig tartózkodtak. Itt töltötte Petőfi boldog gyermekéveit. A nevezetes ház, melyben a költő nevelkedett, az ó-templom megett a Petőfi-téren van. A halás kegyelet vörös-szürke márvány emléktáblával jelölte meg ezen épületet, mely a következő felírást viseli: Itt élte gyermekéveit | Petőfi Sándor. | — A nagy költő emlékének | tisztelői. | 1867.

Petőfi Sándor arczképe.

Barabás 1846-iki tusrajza után.

Ezen arczképet Barabás 1846-ban készítette „*Petőfi Összes Művei*”-nek, Emich Gusztáv által sajtó alá rendezett két kötetes kiadásához. E rajzot Tyroler metszette. Legkevésbé sikerült, mesterkélte képe a költőnek, de a legújabb időkig legjobban el volt terjedve.

Petőfi Sándor arczképe.

Barabás 1845-iki rajza után.

PETŐFI legelső és legtalálhatóbb arczképét Barabás Miklós 1845. tavaszának elején rajzolta természet után. E kép Vahot Imre „*Divatlap*”-ja július 3-iki számának mellékletül jelent meg és Jókai szerint a költőnek leghűbb arczképe. Állva, két karját hátrátéve, félig az ég felé tekintő szemekkel ábrázolja a költőt. Kertbeny Károly, Petőfinek jó ismerője és barátja, a költőnek csak ábrándos tekintetét hibáztatja e képen, mert Petőfiinek inkább kutató, átható tekintetű szemei voltak. Petőfi ekkor még begombolt attilát s nyakán körültekert, hosszú magyaros, aranyrojtokban végződő nyakkendő-t viselt.

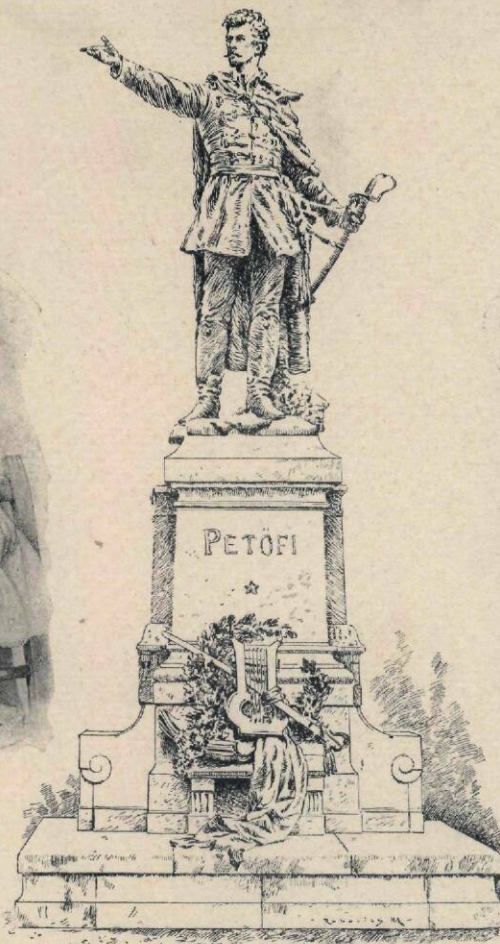

PETŐFI SÁNDOR. II.

Petőfiné, Szendrey Julia arcképe.

SZENDREY JULIÁT (1828–1868.) Petőfi 1847. szeptember 8-án vette nőül. A költő halála után Petőfiné sok kínos zaklatásnak lévén kitéve, a gyászév leteltével, 1850. július 21-én Horváth Árpád egyetemi tanár felesége lett, a kivel nyugodt családi életet élt 1868-ban bekövetkezett haláláig. Szendrey Júlia maga is írt költeményeket, melyeket életrajzával együtt Szana Tamás adott ki, *Petőfiné Szendrey Julia* címmel 1891-ben.

Petőfi szobra Segesvárott.

(Költő Miklóstól.)

PETŐFI szobrát, a segesvári útközet 48-ik évfordulóján, 1897. július 31-én leplezték le Segesvárott. (Nagy-Küküllő m. Erdély.) A szobor, a várfok magaslatán emelkedő, új vármegyeház homlokzata előtt, a vár

fokán áll, honnan szép kilátás nyílik a 49-iki harcztérre. — Szürke gránit talapzaton, arccsal délkeletre, a csatár felé nézve, harcziás tartásban áll a költő. Alakját honvéd ruha fűdi, válláról festői redőkben omlik alá a katona köpeny. Bal lábával előre lép. Jobb karját szónokias mozdulattal magasra emeli, baljával kardját tartja. „Arczabelső hévtől átszellemült, szeméi szinte villámokat szórnak; az egész alak mintegy meg-elevenedni látszik és egy harciba, vészbe rohanó hősként tűnik fel a szemlélő előtt.” A negyedfél méter magas, csíszolt kőtalapzat előlapján „Petőfi” neve olvasható, alatta cserkoszorúval övezett lant és kard. A jobb és bal oldalon, egy-egy ércztáblán több nyelven van bevéve Petőfi jelmondata:

„Szabadság szerelem
E kettő kell nekem.
Szerelemért feláldozom
Jaz életet,
Szabadságért feláldozom
Jszerelemem.”

A szobor *Köllő Miklós* székely származású szobrász (1861–1901.) egyik legsikerültebb alkotása.

Petőfi mint nemzetőr.

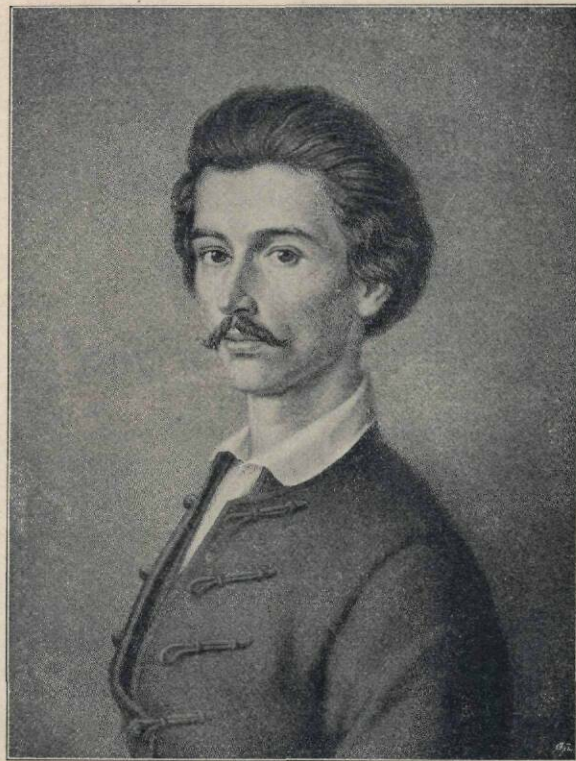
Művészi szempontból a legszebb képe Petőfiné. Barabás 1848 közepén rajzolta. A költőt eszményítve ábrázolja, a mint felemelt fejjel és lelkesült tekintettel néz maga elé; arca sovány, álla szakálltalan, mely szeméből tűz sugárzik. Alakját fekete attila fedi, balkarjával kardjára támaszkodik. Attilája félig nyitva van. A költő itt már kihajtott fehér inggallért visel, nyakkendő nélkül. — Ugyanezen időből és ugyancsak Barabástól való *Petőfiné Szendrey Juliának* arcképe is.

Petőfi arcképe.

(Egyetlen fennmaradt fényképe után.)

PETŐFI, egyetlen fennmaradt fényképét, valószínűleg 1847-ben készítette, emlékül Szendrey Juliának. A képet, az 1868-ban elhunyt Petőfiné holmiai közt találták meg. Tőle örökölte fia Petőfi Zoltán, a kinek 1870-ben bekövetkezett halála után Dr. Beliczay tulajdonába került. Ezen arcképet mondták Petőfi ismerősei és barátai a leghívebbnek. Széken ülve, baloldala fordulva ábrázolja a költőt minden idealizálás nélkül.

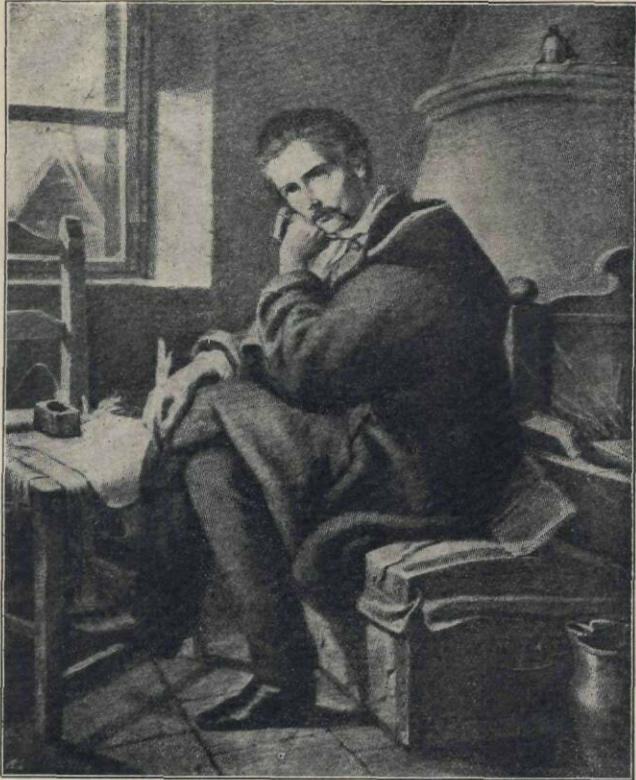
Petőfi arcképe.

(Orlay festménye után.)

ORLAY (PETRICS) SOMA, a költő egyik ifjúkori barátja, 1848-ban, a természet után, olajfestményben örökítette meg Petőfit. E képen különösen a sovány és kiélezett arc van aprólékos gondnal és lelkiismeretes pontossággal rajzolva. Barabás rajza kevés hasonlóságot mutat ezen arcképhez, minek oka a két művész egyéniségének különbözőségében van.

PETŐFI SÁNDOR III.

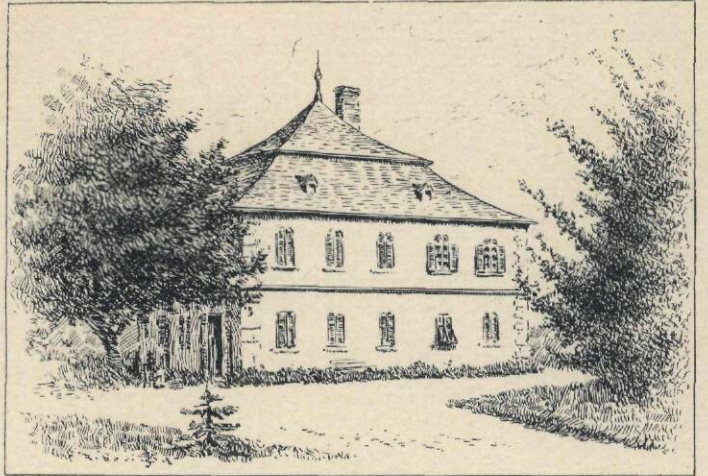
Petőfi Sándor Debreczenben.

Orlay festménye után.

PETŐFI 1843 nyarán Pesten tartózkodott és elég rendezett viszonyok között élt. De csakhamar újra elfogta a színészi pálya dicsőségének vágya és Pestet odahagyva, egy kisebb társasághoz állt be színésznek. E társaság azonban rövid idő múlva feloszlott és Petőfi pénz nélkül, betegen Debreczenben maradt. Itt töltötte az 1843-iki telet, nov. végétől, 1844. febr. elejéig, a színház jegyszédőjénél elszállásolva, fűtetlen szobában, fázva, éhezve a legnagyobb nyomorúság között, mint azt az *Egy telem Debreczenben* cz. költeményében leírta. Életének ezen szomorú korszakában örökölte meg a költőt, pápai iskolatársa és későbbi jó barátja Orlay (Petrics) Soma (történeti festő és író, szül. 1822. † 1880.) Petőfi kopott ruhájába burkolózva ül ládáján, a nélkülölözéstől sovány, beesett, de ihletett arczczal, gondolatokba mélyedve; fejét balkezére támasztja, markában meleg pipáját szorítja, térdén nyugtatott jobb kezében tollat tart. Az előtte álló, egyetlen, rongyos szalmaszéken téntartató és kiterített papiros fekszik. A háttérben a fűtetlen boglyakemence látszik.

A PETŐFI-SZOBOR eszméjét, hazánk nagyhírű hegedűse, Reményi Ede* vetette fel 1860-ban, a ki ezen célra az egész országban hangversenyeket adott és a szobor költségeinek nagy részét maga „hegedülte össze“. A szobrot Izsó Miklós mintázta, de ennek 1875-ben bekövetkezett halála miatt a kivített Huszár Adolfra bízta, a ki Izsó terveinek és mintáinak alapján a szobrot elkészítette és az emléket 1882. okt. 15-én a budapesti Petőfiteren fényes ünnepély mellett felállították. A szobor nem a szerelem dalnokát, hanem a forradalom költőjét, a „harcra buzdító, riadót hangoztató Petőfit ábrázolja, a mint márcz. 15-én „Talpra magyar!“-ját szavalja. A költő-katona erőteljes szép alakja áll előttünk, a mint a szónoklás hevében jobb karját magasra emeli, leeresztett baljában irattekercset tart; az átszellemült szép fej, kissé hátravetve lelkesen tekint felfelé. Az alakot köpeny fedi, melyet a vállakon zsinór tart, míg jobb szárnya a balcsipőig fel-emelve, a kard markolatánál van összecsomózva, a honnan gazdag, puha redőzetben omlik le, szép tömör formát kölcsönözve a szobornak. A gránit talapzat fölírása: Petőfi. — Nemzeti adakozásból 1882.

* Reményi Ede hegedűművész, zeneszerző, szül. 1829-ben Egerben, meghalt New-Yorkban 1898-ban. A Petőfi és Széchenyi szobrokra hangversenyek jövedelméből összesen 67.000 forintot adományozott.

A koltói kastély. (Szatmár m.)

PETŐFI 1847. szept. 8-án esküdött meg Erdődön a vár kápolnájában Szendrey Juliával. A fiatal pár házasságának első néhány hetét Koltón, (Szatmár m.) Teleky Sándor gróf kastélyában töltötte, a melyet a gróf, a költőnek jó barátja, ez időre Petőfinek átengedett. Koltó, — mint maga Petőfi írja, — „Egy kis falu a Kővár vidékén, a Lápos völgyben, Nagy-Bányától egy órányira, délre. A táj olyan szép, mintha az én képzeletem után alkotta volna a természet“. Hat hetet, életének legboldogabb idejét töltötte itt a költő „a milyen boldogságot halandó álmodni és elbirni csak képes“. (Levele Kerényihez.) 28 költeményt írt itt, közöttük egyikét a leggyönyörűbb elégiáknak, a „Szeptember végén“ címűt.

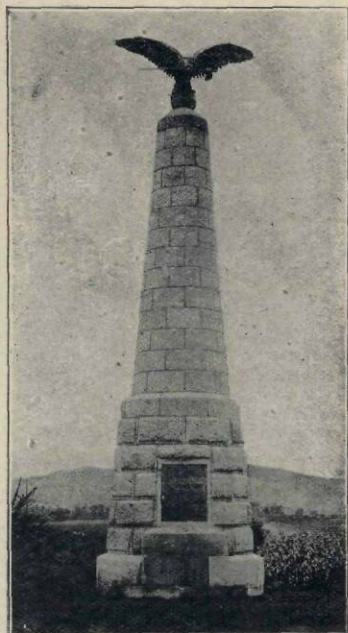

Petőfi Sándor szobra Budapesten.

Huszár Adolf műve.

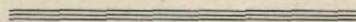

PETŐFI SÁNDOR IV.

Petőfi sirja. A fehéregyházi honvédek emlékoszlopa.

A hazafiúi kegyelet, 48 évvel az emlékezetes segesvári csata után, szép emlékoszloppal jelölte meg azt a helyet, a hova az ütközetben elesett hős honvédeket temették. A téren, Fehéregyház és Héjasfalva (Nagy-Küküllőmegye, Erdély) között több honvédsír van. A legnagyobb, a hegyoldalban fekvő, közös sír fölé, — a melyben némelyek szerint 180, mások szerint 370 honvéd hamvai nyugszanak, köztük Petőfi Sándor tetemei is, — állították az emlékoszlopot. 270 centiméter átmérőjű talapzaton, 9—10 m. magas csonkagúla emelkedik, melynek gömbalaku tetején, kiterjesztett szárnyakkal turul madár áll. A turult Köllő Miklós készítette.

A „Nemzeti dal“-t 1848. márcz. 13-án írta Petőfi Pesten, az az ifjuság által, márczius 19-én, a Rákos mezején tartandó nagy demonstráció reform-lakomára, melyen az egyetemi ifjuság a néppel együtt, — francia mintára, — a „haladás útját“ akarták megjelölni. A körülmények azonban másként alakultak és a *Nemzeti dal* már márczius 15-én, mint a szabad sajtó első terméke került ki a Landerer és Heckenast-féle nyomdából. Az eredeti érdekes kézirat jelenleg a Petőfi-Társaság tulajdonában van.

Nemzeti dal.

*Talpra, magyar, ^{hisz a harag!} ~~mit vagy te?~~
 Hisz az idő, most vagy jóha!
 Rabok legyünk vagy szabadok?
 És a kérdés, valójegesen!
 És magyarok ifjúsága
 Elhívunk,
 Elhívunk, hogy rabok tovább
 Nem legyünk.*

*Rabok voltunk mostanában
 Hátrahozták ösapaink,
 Tük szabadon élhet hálunk,
 Szolgafőtben nem nyughatunk
 A magyarok! :*

*Schonnai bitang ember
 Tük mostoha kék, halni nem mer,
 Kinek a végén rossz élete,
 Mint a héra becsületbe.
 :*

*Tényesebb a lánornál a kard,
 Lobban íkesíti a kard,
 És mi még is lánornak hordtuk!
 Ide vedd, régi kardunk!
 :*

*A magyar név megint régi lesz,
 Melytől régi nagy híresier,
 Mit sá kendél a pravadok,
 Lemosint a galáratok.
 :*

*Hol fújaink domborúlnak,
 Unokáink leborúlnak,
 És áldó imádság mellett
 Mondják el a név neveink.
 :*

Petőfi Sándor

PETŐFI SÁNDOR V.

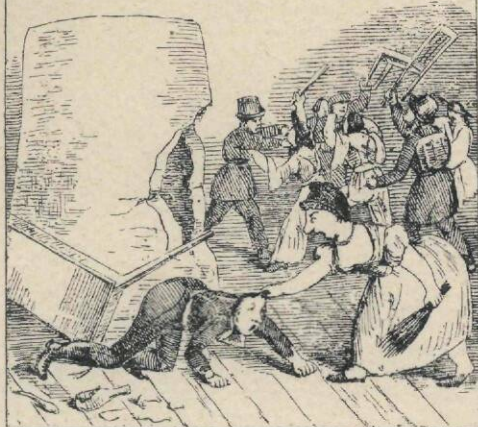
A HELYSÉG KALAPÁCSA

Hősköltemény

négy énekben

írta

Petőfi Sándor.

Petőfi „A helység kalapácsa” cz. munkája első kiadásának címképe és hátlapja.

JÁNOS VITÉZ.

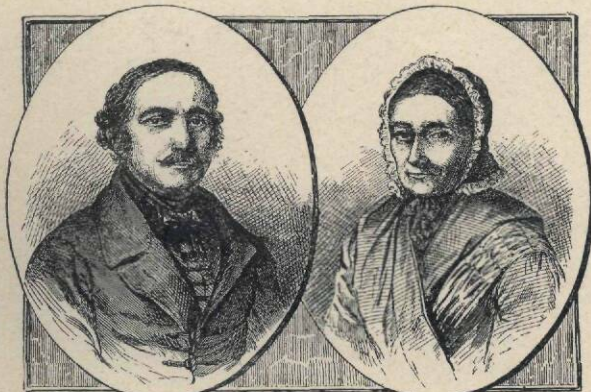
írta

PETŐFI SÁNDOR.

Ára 40 kr.pp

PETŐFI „JÁNOS VITÉZ”-E
ELSŐ KIADÁSÁNAK
CÍMKÉPE ÉS HÁTLAGJA.

PETŐFI, legsikerültebb epikus alkotását, a *János vitézt* 1844 őszén, körülbelül egy hét alatt írta, midőn a „Pesti Divatlap” segédszerkesztője volt. A munkát Vahot Imre vette meg 100 forintért és ő adta ki 1845 márczius havában tizenkettő alkalomban, 113 lapon. A boríték képeit Grimm Vincze rajzolta kőre. A *címkép* János vitézt ábrázolja huzárruhában, ágaskodó lovon. A *hátlap* az óriások csőszét mutatja be széles peremű kalappal, subában és bunkós bottal, a mint János vitéz kardjába lép.

Petőfi Sándor szüleinek arcsképe.

(Orlay P. Soma egykorú, eredeti rajza után.)

PETROVICS ISTVÁN, (1791–1849.) Petőfi atyja. PETROVICS ISTVÁNNÉ, HRUZ MÁRIA, (1791–1849.) Petőfi anyja. Petrovics István, mint szabadszállási székberlő vette nőül Aszódon 1818. év szeptember hó 15-én.

Petőfi „Befordultam a konyhára” cz. költeményének illusztrációja.

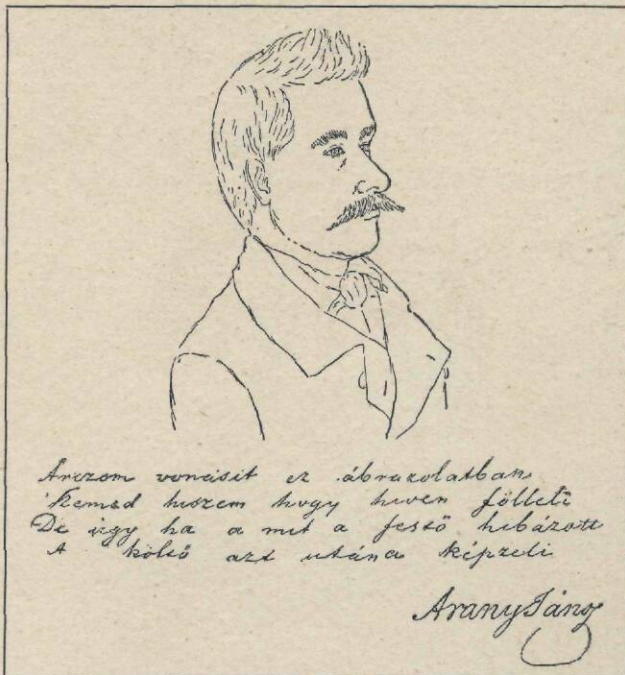
Böhm Pál rajza után. (Az „Athenaeum”-nál 1900-ban megjelent Petőfi-dizskiadásból.)

ARANY JÁNOS. I.

ARANY JÁNOS.

A ARANY JÁNOS, (1817—1882.) a legnagyobb epikus költő, Petőfi mellett a magyar irodalom legnagyobb alakja, a magyar nemzeti jelleg és egyéniségnek legművészebb kifejezője irodalmunkban. Művei: *Az elveszett alkotmány*, víg éposz, (1849. a Kisfaludy-társaság Évlapjai VII. kötet); *Toldi* (1847.); *Murány ostroma* (1848.); *Katalin*, költői beszély (1850.); *Nagyidai cigányok*, Víg hősköltemény, (1852.); *Toldi estéje*, (1854.); *Kisebb költeményei*, 2 köt., (1856.); *Buda halála*, Hún rege. (1864.); *A szentivánéji álom* (1864.); *Hamlet*, (1867.); *János király* (1867.); *Összes költeményei*, 6 köt., (1867.); *Toldi szerelme* (1879.); *Prózai dolgozatai* (1879.); *Aristophanes vígjátékai*, 3 kötet, (1880.); *Összes műveit* kiadta Ráth Mór 1884—85., VIII kötetben. *Hátrahagyott iratait és levelezéseit* pedig 1887—89-ben IV kötetben.

PETŐFI és ARANY barát-sága azon levéllel kezdődik, a melylyel Petőfi 1847. február 4-én Aranyt, „Toldi“-jának sikere alkalmából üdvözölte. Azóta a két nagy költő állandó levelezésben élt egymással. Személyesen akkor ismerkedtek meg, midőn Petőfi 1847. június 1-én Aranyt Szalontán meglátogatta és nála 10 napig tartózkodott. Ezen alkalommal rajzolta le Petőfi a szalontai Csonka-tornyot, valamint Aranyt is, mellképben, írónnal. Az arczkép nem nagyon sikerült, azért írta Arany alája „tréfás kritika gyanánt“ a négy soros verset.

Pétf., febr. 4. 1847.

Üdvözlöm Önt!

Ma olvastam Toldit, ma irtam e verset, s még ma el is küldöm. Az Estlejekben hi fog ugyan jönni, de én minél hamarabb akarom Önnel tudósra adni azon meglepetést, azon örömet, azon elragadtatást, melyet műve költője bennem. Hicába, a népköltészet az igazi kölcsönös. Legyünk vagyis, hogy ezt legyük uralkodóvá! Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll akkor, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a párad feladata, ezt hívomni várja minden nemcs hebelnek, hi megfogalta már látni, mint martiroknak milliók, hogy egy pár ember kezébe kerül és elveresnek. Egbe a népet, poholba az arisztokráciát.

Igyon Ön nekem, ha nem fogja vésztelni, legyen meg, gáról, akármint, mindent, hány éves, nőtlen-e vagy házas, nőke-e vagy krom, magyar-e vagy alacromy... minden érdekelni fog Östen Önnel, ilyen ószel. Ab invisis

őfinke barátja
Petőfi Sándor

Petőfi első levele Arany Jánoshoz.

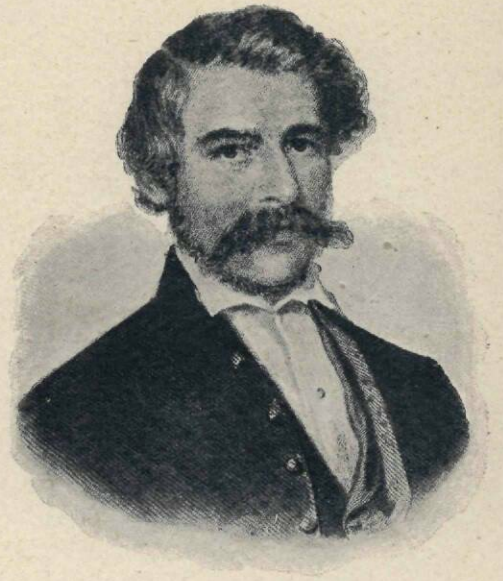
ARANY JÁNOS. II.

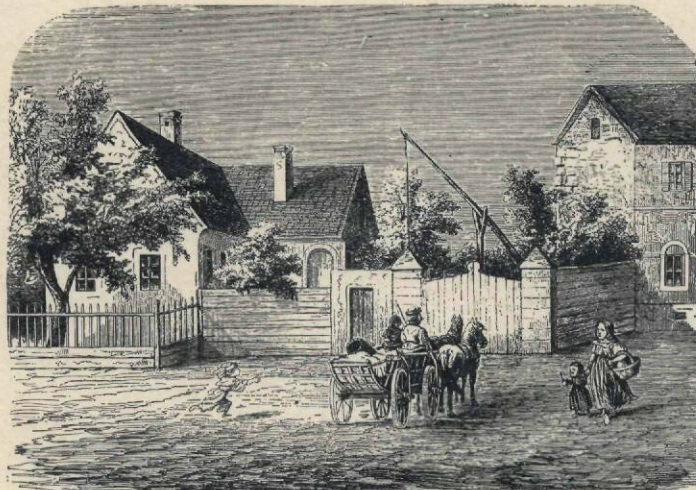
Arany Jánosné, Ercsey Juliánna arcsképe.

ARANY JÁNOS 1840-ben vette nőül Nagy-Szalontán, Ercsey Juliánát, egy ügyvédnek árva, vagyontalan leányát, a kivel boldog családi életet élt és a ki férjének hosszú, kínos betegségében hű társa, nemeslelkű gondozója és vigasztalója volt. Meghalt 1885-ben.

ARANY JÁNOS ezen arczképét, Heckenastnál 1856-ban megjelent költeményeihez készítette Barabás. A mellkép körszakállal, a mint akkori divat szerint Vörösmarty, Eötvös stb. viselték, ábrázolja a költőt; fehér inggallérja ki van hajtva, nyakkendője nincs. Haja oldalt el van választva. A nyílt homlok, a jóságos, mélytekintetű szemek, a szelíd arczvonások, a legnemesebb lelkű ember benyomását teszik.

Arany János arcsképe. (1865.)
(Barabás rajza.)

ARANY JÁNOS nagy kőrösi tanár korában, 1855-ben költözött azon házba, melyet képünk mutat, és ott lakott 1860-ig. E szerény hajlék, a melyben a költő oly sok remekművét írta és a hol

Arany János lakóháza Nagy-Kőrösön.

oly sok nevezetes ember megfordult, a kollégium épülete mellett állott, de ma már nincs meg. Később t. i. az iskolának, képünk bal felén látható végét kiépítették és e miatt e nevezetes épületet le kellett bontani.

Arany János arcsképe.
(Horovitz festménye után.)

ARANY JÁNOS először 1863-ban fényképeztette magát, midőn leánya menyasszony volt. Ezen fénykép alapján festette meg Horovitz Lipót festőművész (szül. Kassán 1848.) a költőnek életnagyságu arczképét, a melynek hű vonásai a mélyen gondolkodó, a multba merengő nagy epikust találóan állítják elének.

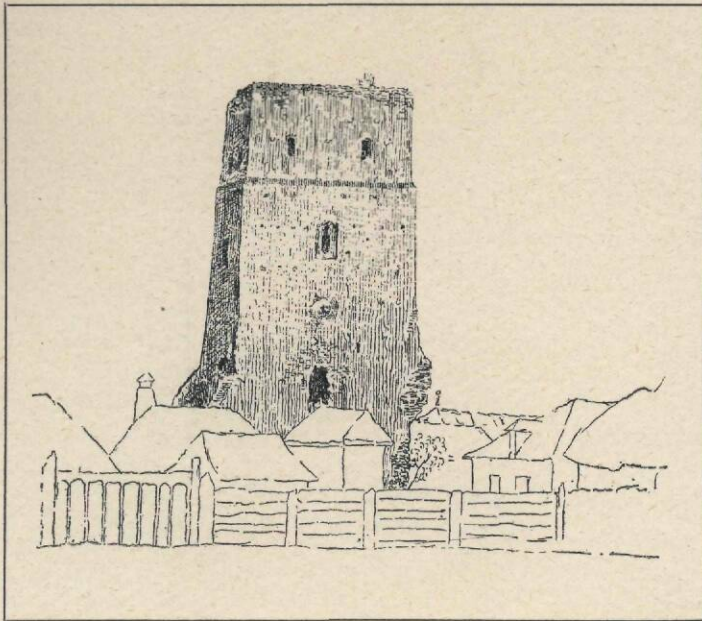
ARANY JÁNOSNAK márvány mellszobrát Izsó Miklós készítette 1863-ban. Az alak attilát és rojtos magyar nyakravalót visel. A dús haj göndör fürtökben simúl a homlokra.

Arany János mellszobra Izsótól.

ARANY JÁNOS. III.

A nagy-szalontai „Csonka-torony“.

(Petőfi Sándor rajza.)

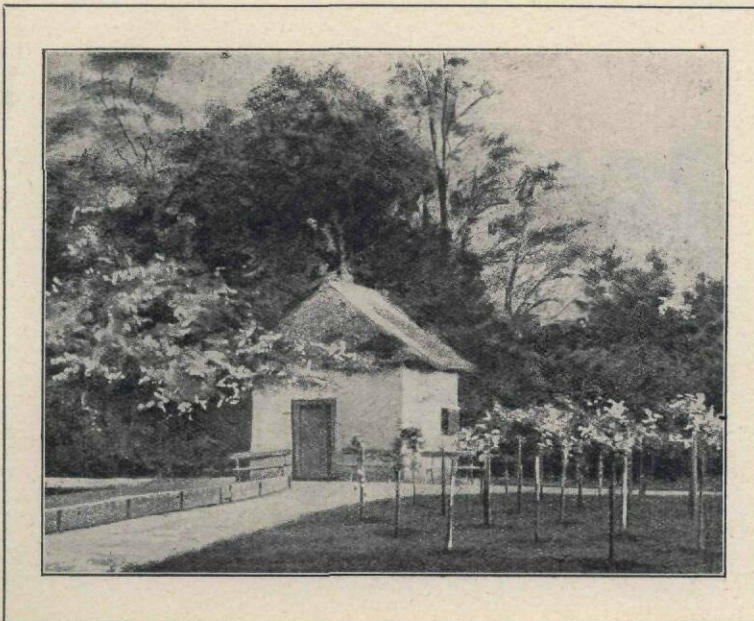
Nagy-Szalonta eredetileg a Toldi-család birtoka volt. A várost 1598-ban a törökök annyira elpusztították, hogy több évig lakosok nélkül maradt. Ekkor (1606-ban,) Bocskay 300 hajdút telepített ide, (ezektől származott Arany őse is), a kik a Toldiak várát újra felépítették. E várnak maradványa azon őrtorony, mely Szalonta város főterétől, a Toldi-térről keletre, még ma is fennáll és „Csonka-torony” néven ismeretes. E tornyot a hozzá tartozó épülettel Szalonta városa 1893-ban megvette és miután a tornyot Arany László tervei szerint, Arany Lászlóné költségén 4000 forintot helyreállították, az épületet 1899. aug. 27-ikén ünnepélyesen felavatták és *Arany- és Hajdú múzeum*-nak rendezték be. A torony négy szobából áll. A földszinten vannak elhelyezve Arany szobrai, arcképei és a költőre

A nagy-szalontai „Csonka-torony“ kijavítás után.

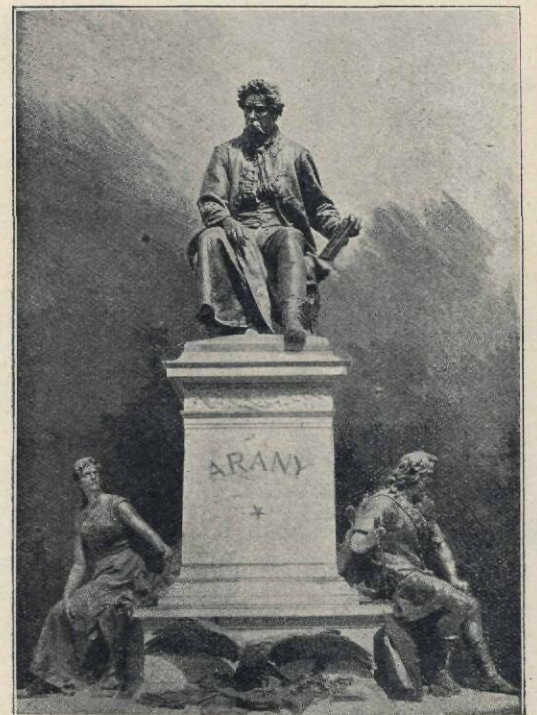
(Háry Gyula rajza.)

vonatkozó más képek. Az első emeleten vannak Arany háló- és dolgozószobájának bútorai, a falakon Arany barátainak arcképei. A második emeleten a költő eredeti kéziratai, a falakon a költő koszorúja és a temetésére küldött koszorúk szalagjai. Itt van Arany könyvtára is. A harmadik emeleten a „Hajdú múzeum” van. A torony bejárása fölötti márványtáblán a következő felirat olvasható: Az úgynevezett Csonka-torony, melyet Arany János és Petőfi Sándor megénekelték, Arany László, Nagy-Szalonta szülötte és orsz. képviselője tervezete szerint újították meg. Ide helyeztettek őrzés és végett Arany János emlékei, melyeket a kegyeletos fiú Nagy-Szalonta városának ajándékozott. 1899. augusztus 28.

A geszti ház.

A biharmegyei Geszt nagyközség, a borosjenői Tisza-család birtoka. Tisza Lajos 1850-ben Arany Jánost Gesztre hívta, hogy fiát Domokost, a magyar nyelvre és irodalomra oktassa. Arany fél évet töltött Geszten, a hol a kastély parkjában még ma is fennálló, kis, zsúpfedelű kerti laknak egyetlen szobájában lakott. Itt tanította a nagytehetségű, korán elhunyt Tisza Domokost, itt írta több költeményét és később 1852-ben, nagy-körösi tanár korában is, szünidejének egy részét itt töltötte.

Arany János szobra.

ARANY JÁNOS szobrát 1893. május 14-én állították fel Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum előtt. A szobor Stróbl Alajos szobrásznak (született 1856. Liptóújvárott) sikerült műve, a ki mély érzéssel és erőteljes realizmussal alkotta meg a nagy epikus költő alakját. A művész úgy mutatja be Arany Jánost, amint az utolsó éveiben élt. Ott ül a költő, a Margitsziget egyik kőpadján, egyszerű magyar ruhában. Bal kezét a Gyulai Páltól kapott, híres „kapcsos könyv”-ére támasztja, melyet magányos sétái alkalmával mindig magával hordott és melybe verseit tisztázta. Jobb keze térdén nyugszik; karakterisztikus feje kissé előre van hajolva, mintha az ihlettség pillanatában valamely költői eszmébe volna elmerülve. A talapzat alsó részén, balra *Toldi*, jobbra *Piroska* alakja van, az, az „éposz”-t, ez, a „népköltészet”-et akarja jelképezni. A két alak között, az előreszen, kiterjesztett szárnyu turul-madár áll lanton, a mult idők énekesét jelképezve, fölötté az egyszerű fölirat: „Arany” — A talapzat hátsó részén két álarca látható, Aranynek Aristophanes-fordításaira czélozva.

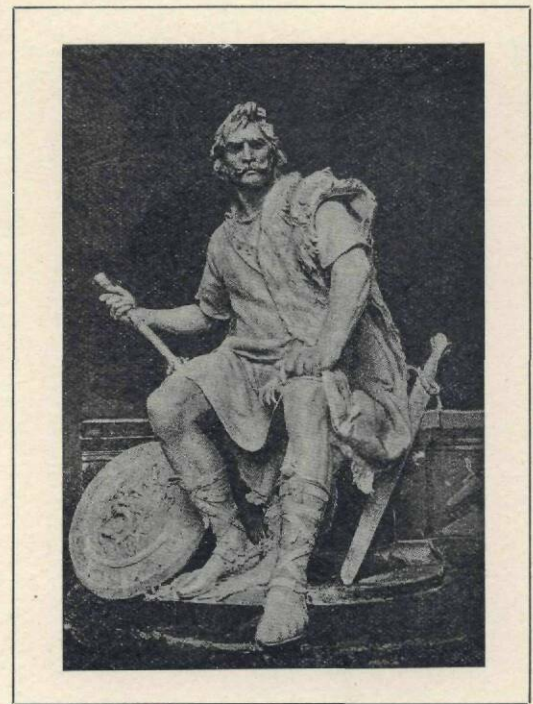
ARANY JÁNOS IV.

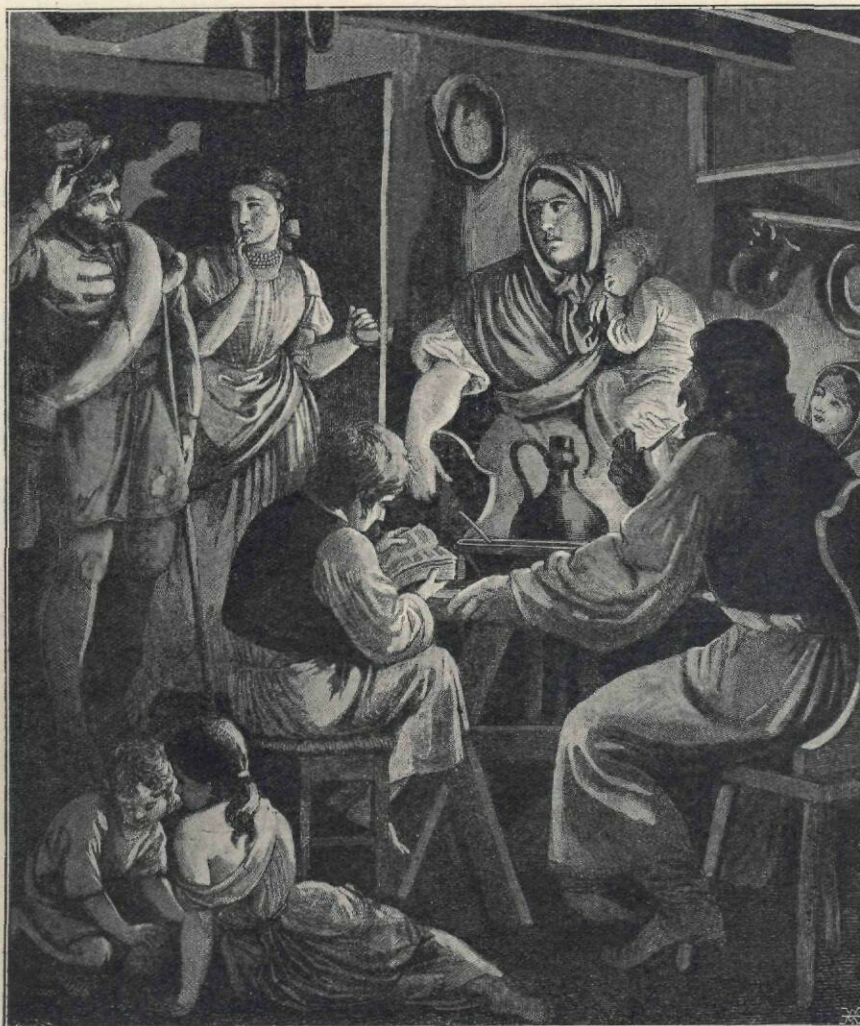
PIROSKA.

ARANY JÁNOS
SZOBRÁNAK
MELLÉKALAKJAI.

Az Arany János szobra talapatának jobb oldalán ülő bájos leányalak *Piroska*, a *Toldi szerelmének* hősnője, a népköltészet műs-ját jelképezi, a ki balkezeben tölgykoszorút tartva, átszellemült arccal tekint fel a költőre. Az alakot magyar öltözet fedi. A komoly, nyílt tekintetű, szép arc, tipikus magyar jellegű. A talapat baloldalán ül Toldi, a nemzeti mondák rettenhetetlen hőse, erőteljes izmoltól duzzadó, hatalmas alak. Testét rövid-ujjas bőring fedi, bal válláról medvehőr-kacagány omlik alá, melynek végét bal térdéhez szorítva fogja. Jobb kezében, térdéhez támasztva tartja buzogányát. Lábat sarkantyús saru takarja, melyeket me-telen láb-száraira csavart szjak tartanak. Jobb lábánál támaszkodik paizsa, az általa legyőzött cseh vitéz levágott fejének domborművü képevel. Az egész alak tartása, nézése, („Mint a barna éjféli szeme pillantása”) a *Toldi szerelmének* hőst, a boldogságát könnyelműen eljátszott önmagával és az emberekkel meghasonlott, bánatos lelkü, elszánt Toldit juttatja eszünkbe.

TOLDI.

Arany János „Családi Kör” című költeményének illusztrációja.

ARANY JÁNOS: „CSALÁDI KÖR”
CZÍMŰ KÖLTEMÉNYÉNEK
ILLUSZTRÁCZIÓJA.

E kép a magyar irodalom egyik leg-szebb idilljét tünteti fel *Than Mór* kitünően sikerült rajzában. Ott látjuk az egész, egyszerű családot, a tüzelő fénytől megvilágított asztal körül, a jóízűen elköltött vacsora után. A leg-kisebb gyermek már alszik, „Félre billent fejjel az anyja ölében”. A nagyobbik fiu és leány játszik a nyullal, melyet nekik apjuk hozott a mezőről, és „Kinálják erősen káposztalevéllel”. A leg-öregebb fiu az asztalnál olvas „nem ügyelve másra”. A gazda már kezébe veszi „gondúzó pipáját”, hogy rágyújtson, midőn kopognak az ajtón:

De vajon ki zörget? „nézz ki fiam Sára:
Valami szegény kér helyet éjszakára:
Mért ne fogadnók be, ha tanyája nincsen,
Mennyit szenved úgy is, sok bezárt kilincsen!”
Visszajő a lányka az utast behíván,
Béna harczi lép be, sok jó estét kíván
„Isten áldja meg a kendtek ételét is,
(Igy végzi a szót), meg az emberét is.”

(E jelenetet mutatja a kép.)

ARANY JÁNOS. V.

Tetemre hívás.

A radványi sírját erdőben
Hátra találták Bácsai Benő.
Hossza, hegyes tör sive ifjú sírjében.
„Ine, bizonyos Bácsa elvő?”
Gyilkos erdőkkel vőve meg őt.

Kastélyába visette fel anyja,
Ott levelek, a hűs palotáján;
Ki se' semmitest, meg se' mefogyta;
Kériben, a nagy volk, nap nap utána
Hőves (gyermek) vereska-pada.

Haza írzeni négy alvadásost:
„Lélek et apján se be, se ki!...”
„Hátsa et anyja, szép hűs máz mof
Süve firami? — „Vissza! neki!”
Taj, ki parancsot, elve, kez!

Folyva tessentől rejt, tessentől
Halk költőjét amonyi hű. —
Maga, perséttel, „hűs tessentől”
Tölykén, hű tessentől, vőve, sanda gyamú:
Lgyen a seb vőve tessentől.

A palotáj ferd, fekete pőrtő,
Báti verőn sem hűt vőve, nap;
Ak a tessentől vőve pőrtő,
Gyermek, ferdő, Rainani pap,
Sajó viarjénny nyughelye Kap.

„Lijenek ellenőgi — ha vőve!”
„Lij, kit et anyja rendre mekő;
Hátsa! neu indal vebe a haltsak
Meva fejénél et, vagy evet;
„Gyilkosa háts neu et, ... újra vőve!”

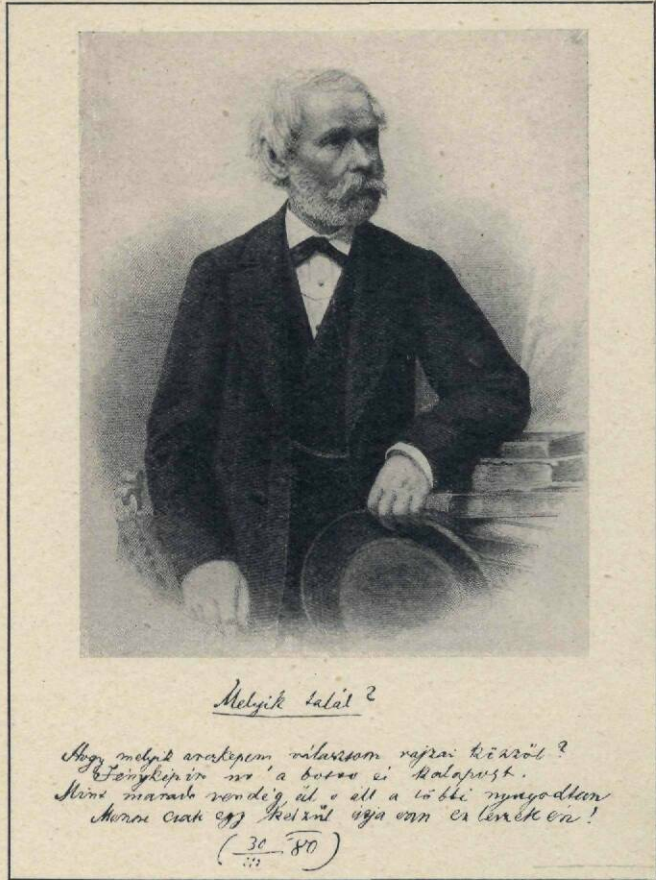
„Háts ki?...” riad fel ^{Bácsai} vőve,
„Bácsalalan neu foly ^{Bácsai} vőve;
Ide a gyilkost! bátha perséttel,
Váddal et ünőn sírveig et!
Mindenki gyamú mekő, a ki et!”

„Lijenek úgy háts ifjú borsó!”
Sorra helyődel vőve háts;
Taj mekő a hűs vőve, háts;
S' neu ^{háts} vőve, háts;
Erre se' vőve Bácsai fia.

*) A régi prózafeladvány éresem alatta.

Arany János kézirata.

(A „Tetemre hívás” első fogalmazványja.)

Melyik talált?

„Hogy melyik aranyképen választanom rajzai közül?
Fényképén se' a botos a kalapos?
Nem maradt vőve, et et a többi nyugodtan
Mora csak egy képen újra vőve et lenken!”

(30 / 80)

Arany János arcképe 1880-ból.

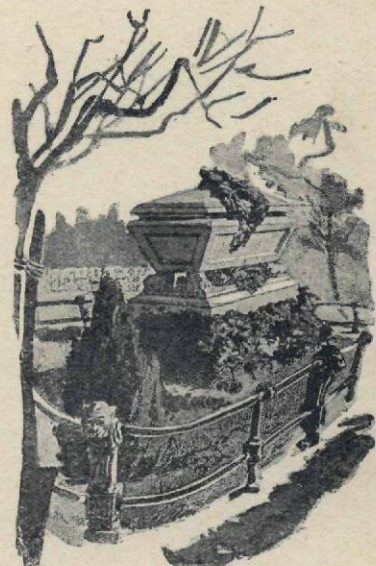
(Rézmetszet után.)

E kép azon alkalomból készült, midőn Ellinger Ede budapesti fényképész 1880-ban egy akadémiái albumot adott ki. Ezen album számára fényképezette magát Arany, a midőn Ellinger négy felvételt készített, hogy a költő azok közül választ-hasson. Három kép nyugodt, álló, vagy ülő helyzetben ábrázolta a nagy epikust. Arany a negyediket, itt bemutatott képünket, az álló, botos, kalapos alakot választotta, mint a mely leghívebben mutatja be azt az öreg, beteges költőt, a ki már menőben volt, és tőlünk örökre távozni készült. Erre vonatkozik a kép alatti 4 soros czélzás. E képen a költő teljes szakált visel, a mely, mint bajusza és haja is, már egészen fehér. A bús arczon, a hosszú testi és lelki szenvedés mély barázdákat szántott.

Arany János rajzai a „Nagy-
idai cigányok”-hoz.

A Nagy-
idai cigányok kézirata Arany János maga illusztrálta. A 7 rajz közül bemutatjuk a *Fuhgége* és *Laboda* alak-jait. Ez utóbbi a legtalálóbb, mert teljesen ráillik Arany János leírására:
„Láttad-e tavasszal, de mikor még hó van, Szemétdomb körül a havat olvadóban? Itt kibarmol a domb, fehér még amoda, Ilyen ősz hajával a tisztas Laboda.”

Arany János sírja a budapesti,
kerepesi-úti temetőben.

(Háry Gyula rajza.)

A RANY örök pihenő helyét, kőtalapzaton álló, oroszlanlábakon nyugvó, egyszerű kőkoporsó jelöli egy vasráccsal kerített háromszögű kertecskében. Szögletébe egy-egy tölgyet ültettek, a melyek alatt a költő életében is pihenni szeretett.
„A tölgyek alatt szeretek pihenni.
Hova el nem hat város zaja, semmi.”

DRÁMAI IRODALOM. I.

Aranytörő.
 Oh nem nemzetünk meg több elleni;
 Mert a lednyvul rangfokozata
 Lunk az erény, az ész, a buji, a szépség;
 Ser menthojz. monu az egy aundokio,
 Legyőább és legigariótt nemekőj.
 Nem sértene e méltán a szemes,
 Arany cserejben látni a gyomót,
 Sellenkerőly dudu is szemes
 Körött a vörös és lilómot!?

Szigligeti kézírata. (A „Fenn az ernyő“-ből.)

Szigligeti Ede ifjúkori arcképe. (Barabás rajza 1844.)

Első felvonás.

(*Két szoba, egyik kamráé, másik díszmunka.
 A második szobában háttal ablak, a falakon bejárásul.
 A vártaxfalán zárt ajtó. Kamrában
 az ablaknál fura asztalka, zongora.*) *† mellett*

1. jelenet.

(*Kamrában*) *Szilvai. Camilla. (jön be.)*

Camilla.

*Végre szörrel szörre késselhesem
 professor urae. Szilvai.*

*Egy most siálot te a kocsirol. A „Rongyos lány as-“hoz az állam
 Aki az itek világn. is. Gm nem ment
 meg rajon az ember. P. P. P.*

Camilla.

*Sandor nem vult ide? - az igaz, istalont
 nitcs. De mik látok? professor ur gyúgxa
 vitel kalappán? Szegem nem is tudók -*

Szilvai.

*Személyesen akartam meglepni ezen
 öröm hírral.*

Camilla.

örömtör? kin öröktör?

Szilvai.

*Meghalt feleségem,
 A feleségem meghalt. Szilvai társé gendán,
 Camilla. Oda reményégem,
 Meghalt? mi kom? Debu eset pindem.*

Szilvai.

Atuk két hete.

Camilla.

*E szörre többé nem kell szkolok=
 munk?*

Szilvai.

Nem! nincs többé szantipe.

Camilla.

S nem fog újra hársadni?

Szilvai.

*Hársadni? - hogy megj, esze! - Iten ment sen!
 Absolváltam a hárs=
 Saj is kolajné, örökös vucatiót karotok.*

Szigligeti „Liliomfi“-jának első lapja.

(A színmű első fogalmazása. Eredetije Kéty Károlyné birtokában.)

SZIGLIGETI EDE, Szathmáry József (1814–1878.) a Nemzeti Színház igazgatója, korának legnépszerűbb és legtermékenyebb drámaírója. Több mint 100 drámai műve közül a legnevezetesebb szomorújátékai: *Ortiti* (1844.); *II. Rákóczy Ferencz fogsága* (1849.); *Béldi Pál* (1856.); *A fény árnyai* (1865.); *Valéria* (1867.); *Trónkereső* (1868.); *Török János* (1870.); *Struensee* (1871.). Jelesebb vígjátékai: *Liliomfi*, bohózat (1849.); *Házassági három parancs* (1850.); *Dalos Pista* (1855.); *Mama* (1857.); *Fenn az ernyő ninesen kas* (1857.); *Nőuralom* (1862.); *Udvari bolond* (1871.) stb. Ismertebb népszínművei: *Szökött katona* (1843.); *Két pisztoly* (1844.); *Csikós* (1846.); *Nagyapó* (1851.); *Czigány* (1853.); *Tíz ezer forint* (1856.); *Lelencz* (1863.); *Strike* (1870.) stb. Dramaturgiai műve: *A dráma válfajai*.

Szigligeti Ede öregkori arcképe.

DRÁMAI IRODALOM. II.

HUGÓ KÁROLY, Bernstein Fülöp (1808—1877.), a klasszikus irányu drámának egyik tehetséges művelője. Magyarul megjelent drámai művei: *Brutus és Lucretia* (1847.); *Bankár és báró* (1848.); *Világ színháza* (kézirat); *Egy magyar király* (1846.); *Bölcsesség köve*, (kézirat) stb.

Hugó Károly arcsképe.

Teleki László gróf arcsképe.

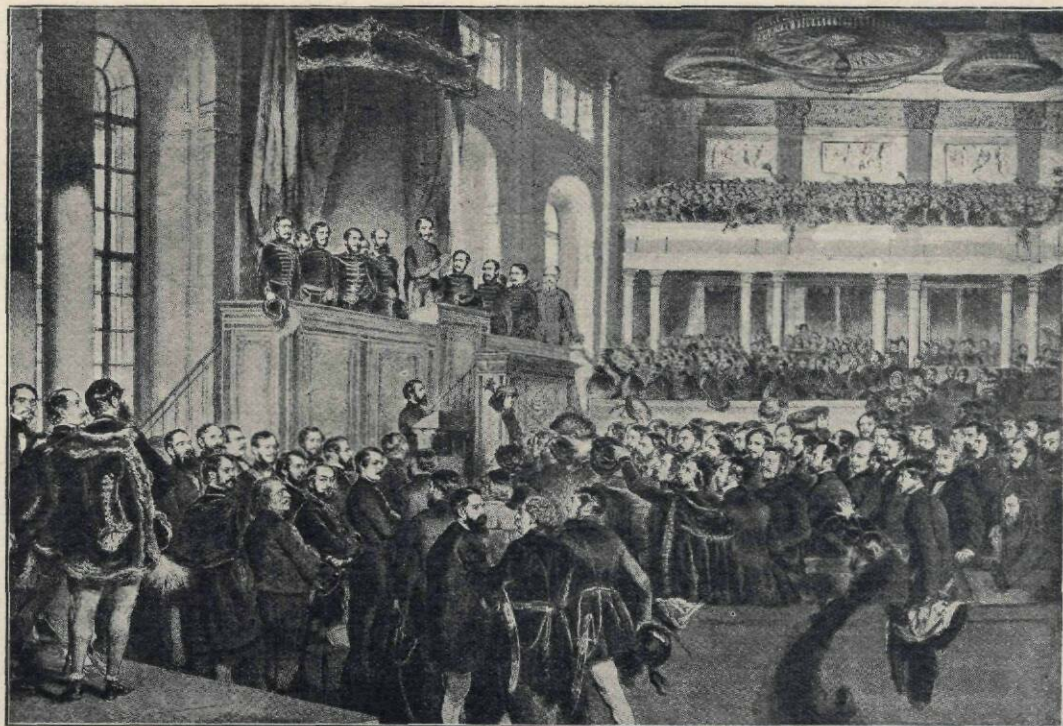
TELEKI LÁSZLÓ gróf (1811—1861.), államférfiu, politikai és drámaíró. Legnevezetesebb drámai műve: *Kegyencz.* (1841.)

CZAKÓ ZSIGMOND (1820—1847.), drámaíró. Legnevezetesebb munkái: *Kalmár és tengerész* (1845.); *Végrendelet*, dráma (1845.) *Leona*, trag. (1846.); *Mari, egy anya a népből*, népszínmű francia eredeti után (1846.). Összes műveit sajtó alá rendezte Ferenczy József (Budapest, 4 kötet 1883—84. Nemz. Könyvtár.)

Czako Zsigmond arcsképe.

KORKÉP.

Az 1848-iki országgyűlés megnyitása.

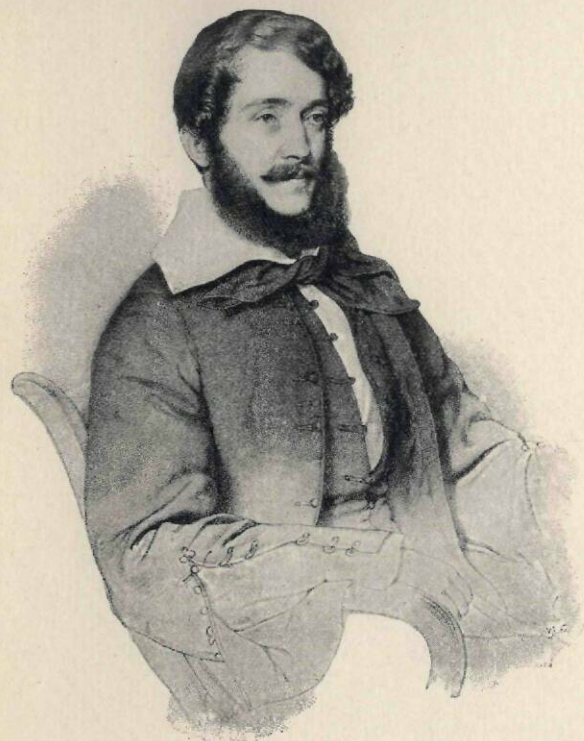
(Bettenkoffer Károly egykoru könyomata, Borsos József rajza után.)

Az 1848-iki országgyűlés volt az *első népképviselaten alapuló* magyar parlament, a melyben először gyűltek össze közös tanácskozásra a nép szabadon választott képviselői. E történelmileg nevezetes országgyűlést, V. Ferdinánd király helyettese, *István főherceg* nádor, királyi helytartó nyitotta meg, határtalan lelkesedés között,

1848. júl. 5-én. Képünk azon jelenetet ábrázolja, a mint a főherceg a trónbeszédet felolvassa. Mögötte jobbról balra menő sorrendben állanak az *első felelős magyar miniszterium* tagjai: Széchenyi István gróf, Eötvös József báró, Kossuth Lajos, Batthyány Lajos gróf, Szemere Bertalan, Klauzál Gábor, Deák Ferenc és Mészáros Lázár.

KOSSUTH LAJOS I.

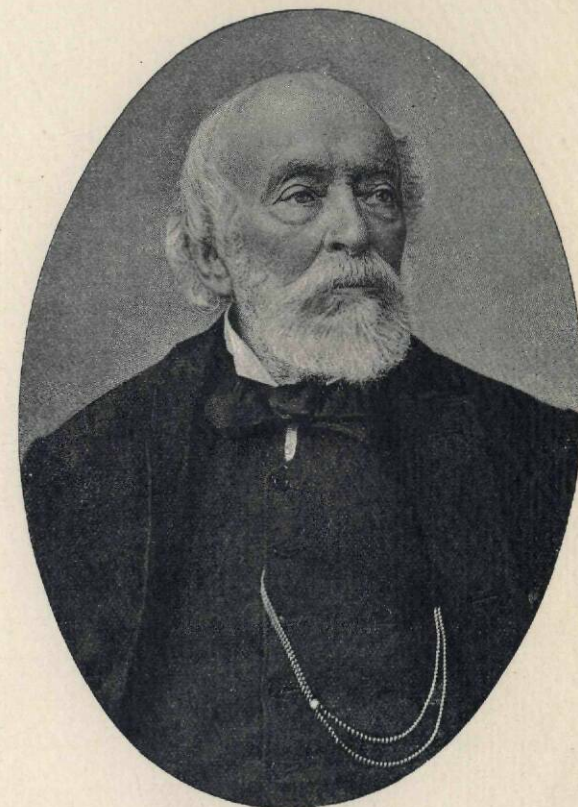
Kossuth Lajos arczképe 1841-ből.

(Eybl könyomata után.)

KOSSUTH LAJOS (1802—1894), szabadságharcunk vezéralakja, államférfiu, író és a legnagyobb magyar szónok. Számos hirlapi cikkein, levelein és szónoki beszédein kívül legfontosabb művei: *Felelet gróf Széchenyi Istvánnak* (1841. I. II. köt. 6. lap.), *Irataim az emigratióból* 9 kötet (1880—1902.) stb. Szerkesztője volt a Pesti Hirlapnak (1841—44.)

*Küszöbökön értelem vihar dúlt a
 telkemen, midőn a Világosi fegyverrel
 hontalanná tett.
 Nincs szó mely arról fogalmat adhatna
 Leborúltam haza'm földjére, mielőtt
 háradt a csilgő fény; - a végig nyomtam
 reñ a földi szexeset búcsú csókját; - egy
 csipetnyi porot vettem belőle magamra,
 hők; - még egy lépés, és - - - egy vállak,
 mint a lövés hajó roncsa, melyet a szél
 vész kidob a homokra egy síratagon.
 Egy törvél föltiszt, Allah-t emhívve üvö
 zolt barátságosan; - elvezetett a fekhely
 hex melyet Isten szabad egy alatt szá
 monra készített barátságosan; és
 szemmel mintha szegyenlené nézgette
 hogy Török Magyarok lefegyverek
 Lehöttem, ~~Kardomat~~ és átnyujtot
 tam szótlanul, könnyel szememben, és
 ő jó nyugalmat kívánva, magamra hagyni
 barátságommal.
 Nyugalom, és hontalanság!
 Ha védett a a kitérte Ádámja nyu
 godni midőn mögötte a hitasziótt mö
 gott Ezen kezében Kapuja becsapódott
 mivel hogy a jó és gonosz tudása fájának
 gyümölcséből evett.
 On is ettem abból a gyümölcsből és fel
 ismerem a jót és a gonoszt, és feleltem
 tem kezemet a jónak védelmére a go
 nosz ellen; a gonosz gyökér; és én
 Hazdmból, az én Edenemből kitaszít
 tattam.*

Kossuth „Irataim az emigratióból“ cz. műve I. kötete előszavának befejező sorai.

Kossuth öregkori arczképe.

(Schemboche turini fényképe után.)

az orsz: honvédelmi bizottmány.
Lajos Kossuth
elvitik

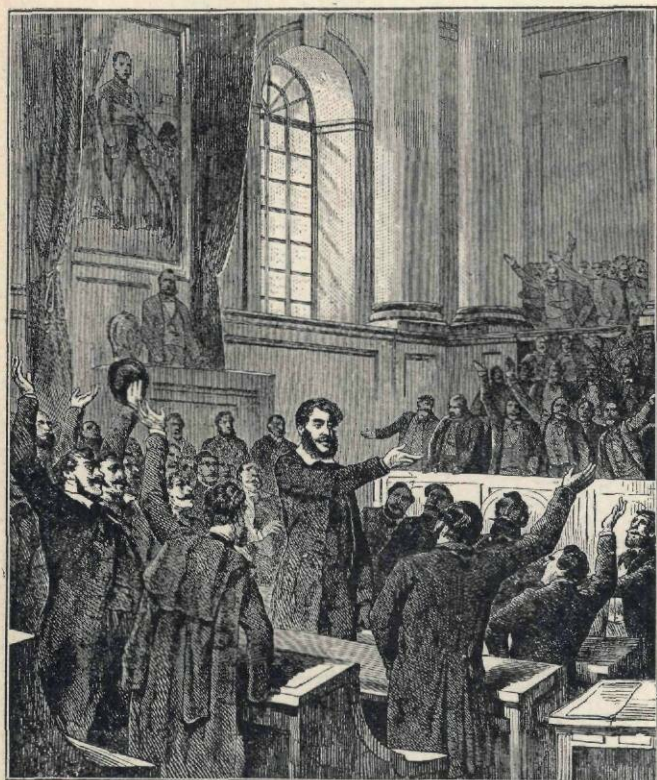
Kossuth Lajos kézírata.

Névalírása az országos honvédelmi bizottmány 1848. október 13-iki kiadványán. Eredetije a N. Múzeumban.

A legrégebb és jól sikerült arczképe Kossuthnak, melyet egy bécsi művész, *Eybl* rajzolt kőre és *Leykam* nyomtatta Bécsben. A kép a nagy szónokot karosszékben ülve, kihajtott inggalérral, hasított ujjú attilában ábrázolja. A mély tekintetű szemek a nyílt, szép arcnak különös érdekességet kölcsönöznek.

KOSSUTH LAJOS II.

Kossuth 1848. július 11-iki beszéde.

Képünk a 48-as idők egyik történelmi nevezetességű, lélekemelő jelenetét, Kossuth egyik legnagyobb szónoki diadalát mutatja be. Az ország nagy veszélyben volt: a horvátok és szerbek fellázártak, minek következtében a miniszterium elhatározta, hogy a haza védelmére szükséges pénz és fegyveres erő megteremtésére indítványt fog az országgyűlés előtt tenni. Ezt az indítványt, remek beszéd kíséretében Kossuth tette meg a július 11-iki gyűlésen. Betegen, sápadtan, kimerülve lépett Kossuth a szónékre és lefestve a haza szomorú állapotát, ecsetelve a veszélyt, mely a nemzet szabadságát környezi, felszólította az országgyűlést, hogy adja meg a 200,000 főnyi katonát és az erre szükséges pénzerőt... A kifáradt szónok itt egy pillanattig félbeszakította beszédét, de a másik pillanatban a szónoklat varázsától elbűvölt képviselők, élükön Nyáry Pállal, mind, egy emberként felugranak és esküre emelt kezekkel kiáltják: „Megadjuk! Megadjuk!”

Kossuth Lajos szobra Hódmezővásárhelyen.

(A szobor Kallós Ede alkotása.)

KOSSUTNAK a vidéki városokban több szobra van. Egyike a legsikerültebbeknek az, a melyet 1903. márczius 22-én lepleztek le Hódmezővásárhely legszebb terén, a Kossuth-téren. Kossuth 3:20 méter magas bronzból öntött alakja bal kezét mellére téve, jobbát ökölbe szorítva áll, a mint szavával felrázza a népet, arcán a hazafi erélye és a lelkesedés elszántsága ömlik el.

Kossuth arcképe 1855-ből.

(Londoni fénykép után.)

Egyike Kossuth történelmileg becses arcképeinek, a mely a nagy államféruinak külföldön való tartózkodása alatt készült. Kossuth bőredőzetű köpenyben támaszkodik egy oszlophoz, jobbában irattekercset tart és gondolkodva tekint maga elé. E festői elrendezésű, művészi hatást tevő kép egyike a legszebb Kossuth-arcképeknek.

DEÁK FERENCZ. I.

Deák Ferencz álló arczképe 1861-ből.

DEÁK FERENCZ (1803–1876), egyike a magyar nemzet legnagyobb alakjainak; államférfiu, szónok és író, a kiegyezés megalkotója, „a specifikus magyar ékesszólás klasszikus példánya”. Számos fölrirati javaslatán stb. kívül nevezetes műve *Adalékok a magyar közjoghoz*. Észrevételek Lustkandl Venczel munkájára. Beszédeit összegyűjtötte Kónyi Manó. (1881–1889.)

VENDE E: Szemlelteső Képek a Magyar Irodalomtörténethez. II.

Deák Ferencz arczképe 1842-ből.

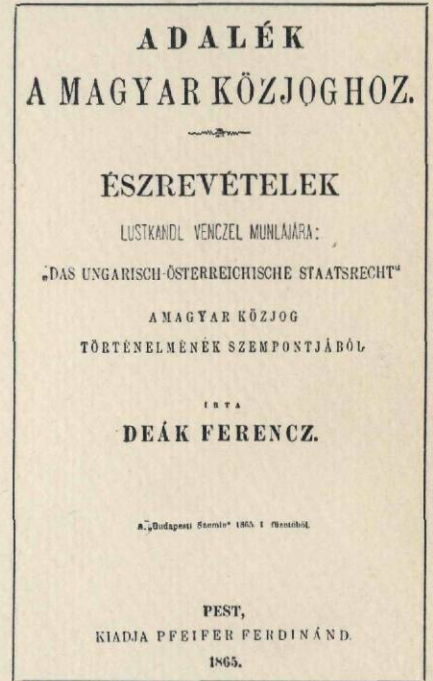
E képünk a kiegyezés megalkotóját férfikora teljében, abból az időből ábrázolja, midőn a pozsonyi országgyűlésen, még mint Zala vármegye követe szerepelt. Testét kényelmes attila és alatta országszerte ismert kedvenc fehér mellénye fedi.

igazságügyi miniszter
Deák Ferencz

Deák Ferencz névalírása.

DEÁK: „ADALÉKOK A MAGYAR KÖZJOGHOZ” CZÍMŰ MŰVÉNEK KISEBBÍTETT CZÍMLAPJA.

A 60-as évek elején *Lustkandl Venczel* bécsi tanár, jogi és politikai író, Schmerlingnek hű embere, egy művet adott ki *Das ungarisch-österreichische Staatsrecht* címmel, a melyben Magyarország államosságát megtámadta. Erre a munkára felelt Deák Ferencz: *Adalék a magyar közjoghoz* című értekezésével. Kimutatva ebben Lustkandl hamis alaptételeit és következtetéseit, örök időkre megczáfolhatatlanul bebizonyította Magyarország állami függetlenségét és különállását. E munka, mely a magyar közjognak mindenkor becses forrása, először a *Budapesti Szemle* I. füzetében, (1865.), majd könyvalakban is megjelent, 1865-ben, nyolczadrét alakban 188 lapon.

Deák Ferencz szülőháza Söjtörön.

DEÁK egy zala megyei kis faluban, Söjtörön született. Az egyszerű falusi, nemesi lak, hol a nagy államférfiu gyermekéveit is tölté, képünkön balra, a dombon látható tornáczos, földszintes épület. A szemközti álló emeletes ház a dunántúli gazdaságokban majdnem mindenütt található granárium (magtár).

DEÁK FERENCZ. II.

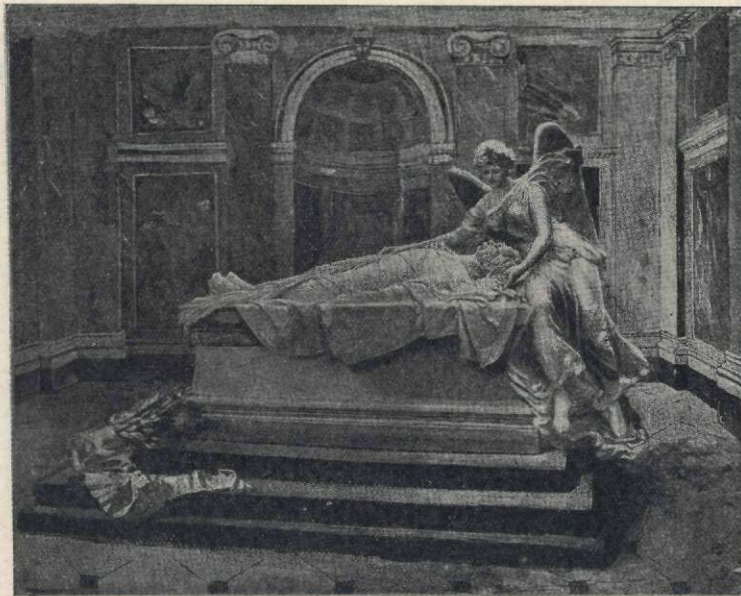
Deák Ferencz szobra Budapesten.

DEÁK FERENCZ halála után az országgyűlés a nagy államférfi érdemeit törvénybe iktatta és ugyanazon, 1876. III. törvénycikk 2. pontja elrendelte, hogy nemzeti gyűjtés útján Deáknak emlékszobor állíttassék. Az ércszobrot 1887. szeptember 29-én leplezték le Budapesten, a Ferencz József-téren. Az emlékmű a haza bölcsét antik széken, nyugodt, ülő helyzetben, arccal az Akadémia felé fordulva ábrázolja. A hatalmas alakot testhez simuló egyszerű kabát és pantalon fedi (Deák nem viselt magyar ruhát), a mely fölé, a derekán alul, gazdag redőzetben köpeny borul. Baljával a szék karjára támaszkodik, jobbival könnyű mozdulatot tesz, az ujjak — Deák szokásos gesztusát mutatva, — magyarázólag nyúlnak szét. Az arcnak a redős, magasboltozatu homlok, az erős szemöldök szigorú kifejezést adnak és az egész alakon, Deák jelleméhez méltón, fenséges nyugalom, komoly, férfias méltóság látszik. A 9 m. magas dórstilű talapzat sötét szienitből, az oszlopok barna porfirból vannak faragva. A talapzat négy oldalát, Deák jellemét és működését allegorizáló bronz-szoborcsoportok díszítik. Elöl: az *Igazság istenszónya*; hátul: a *Hazaszeretet*; jobbról: az *Allambölcsesség*; balról: a *Kiagyezés*. A szobor felirata: Deák Ferencz. Az emlékművet Huszár Adolf készítette.

*Hősi nagyvívó ére fogad már föltétlenül seccen.
Eznyi idő után meg bannhattam kivésolni a való
menny szabadságot mely magam, és általában egész
bi lezzel, még tanulok. Hogy világhírű a szemem
melyel azve (szavam) nem Deák, hogy az, az
kötői, két egymás becsület, szexuál a felémény
születése. mely minden mel. szexuál meg egész
bő azed, melynek motivusma mindentől
becsület, nem elegenő az arra: hogy a ba
rástáger irjoms meg szalivál. Rendkívül
csúba dolog: hogy egy emberek, his saját meg
győződésükre kére meg lábun állnak.
mindig, s mindentek egy vilámmegjűl legy
moh. Ha neha el seccen a mérsékelt, mástán,
s más tárgyólmal imé egészülnek.*

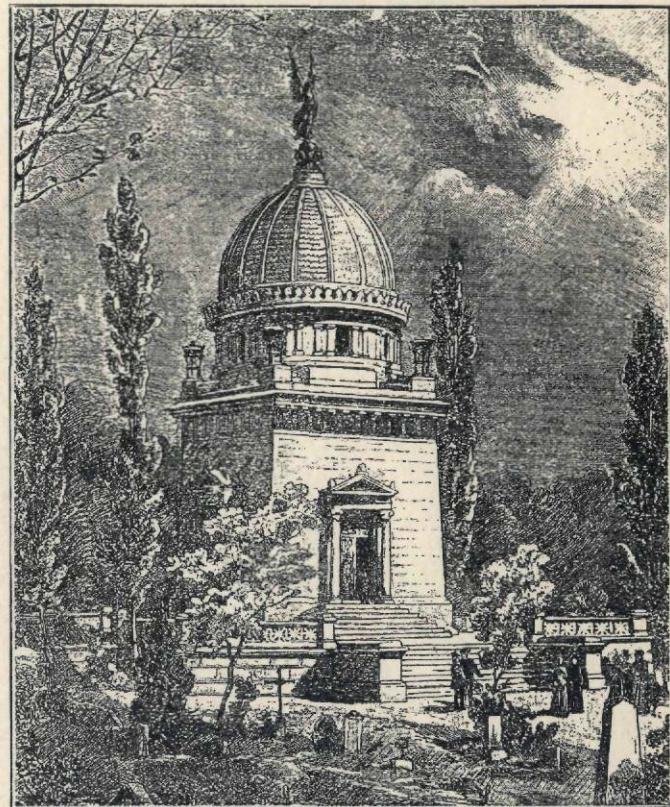
Deák Ferencz kézírata.

(Török Zichy Antalhoz írt leveléből. 1868.)

Deák Ferencz sarkophagja (dész-kököporsó) a Deák-mauzoleumban.

A Deák-mauzoleum közepén áll a haza bölcsének dísz-kököporsója. Szürkés márványból készített egyszerű ravatalon nyugszik Deák Ferencznek carrarai márványból faragott alakja, mellig fehér lepellel betakarva. Fejénél fájdalmas arccal ül a dicsőség szárnyas geniusza, a ki balkezével a halott arczáról levonja a leplet, míg jobbival pálmágot helyez a szelid halotti nyugalomban pihenő tetemre. A halott lábainál, a ravatal lépcsőin annak a koszorúnak a bronz-mása nyugszik, melyet megboldogult Erzsébet királynéknak tett Deák ravatalára. Az egyik szalag felirata: »Erzsébet«; a másiké: »Deák Ferencznek«. A hatásos munka Stróbl Alajos alkotása.

Deák mauzoleuma a budapesti kerepesi-úti temetőben.

A síremlék, melyben a haza bölcsének tetemei pihennek, egy 27 méter magas, olasz-rennaissance stílusú épület. Törzse négyoldalú köb, melyet dór oszloppillérekkel gazdagon tagozott dobbon, kupola főd; tetején bronz-angyal áll, kezében a polgári erények koszorújával. Az épület 4 sarkát (felül) egy-egy triposz díszíti. A nagy halott jellemének megfelelő, nemesen egyszerű síremlék Gerster Kálmán építész műve, míg az angylt Kiss György mintázta.

LÍRAI KÖLTÉSZET A SZABADSÁGHARCZ UTÁN. I.

Sárosy Gyula arczképe.

SÁROSY GYULA (1816—1861.) lírai költő, a népieskedő költők egyik legtehetségesebbje. Összes költeményeit *Sárosy Gyula Arany trombitája és egyéb hazafias költeményei és Sárosy Gyula vegyes költeményei* címmel kiadta Abafi Lajos 1881-ben.

Lisznai Kálmán arczképe.

LISZNYAI (DAMÓ) KÁLMÁN (1823—1863.) a múlt század 40-es éveinek közkedvelt lírai költője, a népieskedő, u. n. „kelmei-költészet“ megindítója. Legismertebb művei: *Szegény legény dalok* (1846.); *Tavaszi dalok* (1847.); *Palócz dalok* (1851.); *Madarak pajtása* (1856.); *Dalzungora* (1858.); *Uj palócz dalok* (1858.); stb.

PONYVÁRA KERULT ARANY TROMBITA.

AZ ÖRÖK IGAZSÁG PARANCSOLATJÁRA

MONDVACSINÁLTA.

SÁROSY GYULA.

ELSŐ LEHELET.

TAJEKOZÁS.

Vereim, Magyarok! nagy időket élünk,
Trombitahangokon, s ágyúkkal beszélünk:
Magyarország felett meggyűlt a zimankó
Majd annyi a bajunk mint a bécsi bankó.
Éjszakon, keleten, nyugaton és délen
Mindenütt ellenség van a határszélen.
Ellenség kívülről, ellenség idebent
A magyar nemzetnek irtóhadat izent.
Sajat hazájának szentséges földére
Hűl és égbe kiált a magyarnak vére.
Falvainkat a tűz sárkánymódra falja,
Lángnyelvével a vért a földről felnyalja —
S vér és láng az eget annyira meghatja
Hogy már pirul bele a menny boltzatja.
A jámbor nép pedig a földre leborúl,
Keheléből a köny mind szemébeszerül.
E csapásnak okát, mivelhogy nem érti,
Ártatlanságában sóhajtozva kérdi.
S azt hiszi: hogy onnan van az ország harcaza
Mert elfordult tőlünk a jó isten arcaza.
Héj atyámfiai! nem így áll a dolog
Kendtek az ég ellen vétkesek, ha dohog.
Mert a népszabadság felséges egy plánta
Csak oly földön terem, melyet ágyú szánta.
Vér az ő trógyája, s úgy virul kedvére
Ha golyóiszapor hűl a gyökerére.
Vélünk van az istea, segíti dolgunkat
Míg gyávák nem leszünk, elhagyni magunkat

De magunkkal csak úgy jöhetünk tisztába
Ha bele pillantunk a király titkába.
Ha jól megvizsgáljuk a királyi székét
Ki tartja kezében ott a kötőféket?
Ha ördögöt, poklot, s mindent kikutatunk:
Kik fonták az ostort, a mellyel sujtatunk,
S kik adták lelkeiket az ármánynak bérbe
Hogy Magyarországot boríthassák vérbe.
Ha mángyárt nem hajtunk minden szére szóra
Melyet a gonoszság közöttünk elszóra.
Héj, mert mézes mázos az ámitok nyelve!
De a szívök vagyon álnoksággal telve,
Járnak ők jobbára nagy urak képében
Minőket majd láttok e sorok tükrében.
Járnak szürke frakkban, vagy veres palástban
S kedvöket lelik a hazaárulásban.
Szóval oly sokféle s annyi e hon gaza
Hogy ezer szekerem sem vihetéd haza.
Atyafi, az ily gatz messze kerüljétek
Métely az, a mellyel érintkezni vétek.
Higyetek, de kinek? jól megválaszszátok:
Mert a könnyen hívés rajtunk merő átok.
Lássátok az élet olyan mint egy ponyva
Mely istóriákkal van végig bevonva:
Tanulságos verset vessz az ember róla
A míg ki nem rántják a ponyvát alóla.
Ti búzát szóktatok teríteni ponyvára
S tisztán viszitek a világ piaczára.

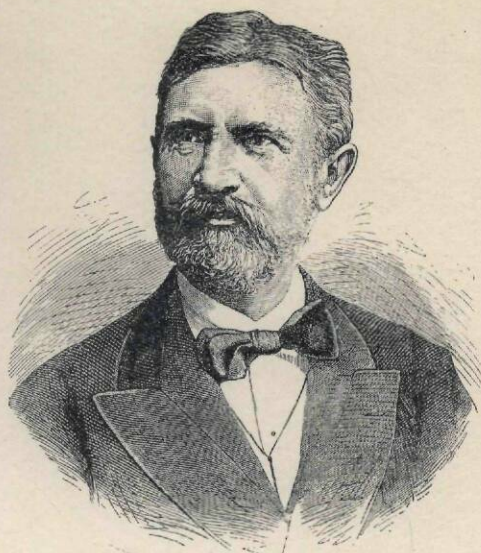
Sárosy „Arany trombita“ cz. művének első lapja.

SÁROSY egyike volt szabadságharcunk leglelkesebb bajnokainak. 1849 elején írta ezen idők legtüzeesebb és leglázásabb hangu költeményét, a több részre osztott *Ponyvára került arany trombita* cz. hosszú verses krónikát, mely Debreczenben jelent meg, félretét alakban 24 lapon. A költeménynek egyes részeit azonban már előbb is ismerték, mert megjelenése közben ivenkint is terjedt és a költő jótékony célra, beléptédf mellett maga is több helyen lelkesítve fölolvasta. Szabadságharcunk leveretése után Sárosy e költeménye miatt több évi fogságot is szenvedett.

Szelestey László arczképe.

SZELESTEY LÁSZLÓ (1821—1875.) népies dalköltő, az u. n. „tájköltészet“-nek egyik legnevezetesebb képviselője. Fontosabb művei: *Érzelemvirágok* (Kőszeg, 1842.); *Kemenesi czimbalom* (1853.); *Falu pacsirtája* (1854.); *Tündérvilág* (1856.); *Huszárok könyve* (1858.); *Pásztorórák* (1859.); *Egy rab álmai* (1867.).

Lévay József arczképe.

Mikes

Egyedül hallgatom tenger mormolásait,
Tenger habja felet zúzó szél rugásait,
Egyedül, egyedül,
A bujdosól körül.
Nagy Jörök országban,
Hacsak itt nem lebeg virágban nyugovó
Kakócsyval lelre az egész csapkodó
Tenger haragjában.

Lévay József kézírata.

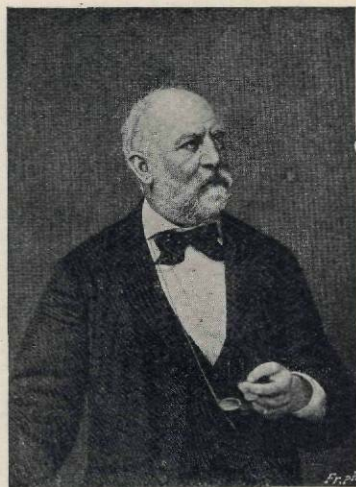
LÍRAI KÖLTÉSNET A SZABADSÁGHARCZ UTÁN. III.

LÉVAY JÓZSEF,
(született 1825.) lírai
költő és műfordító. Költe-
ményei, *Lévay József*
összes költeményei, 1846–
1880. czímen jelentek meg,
2 kötetben (1881.), majd
*Lévay József újabb költe-
ményei* (1898.). Műfordí-
tásai közül legnevezete-
sebb: *Burns Róbert költe-
ményei* (1892.). Ezen kívül
lefordította Shakespeare-
től: *Titus Andronicus*,
A makranczos hölgy, *Víz-
kereszt*, *IV. Henrik király*
és Molièretől: *Mélicerte*,
Don Juan stb. című
darabokat.

Vajda János arczképe.

VAJDA JÁNOS (1827–1897.), a világfájda-
lomnak költője, a Petőfi utáni korszak-
nak legeredetibb lírikusa. Művei: *Uj dalok*
(1858.); *Vészhangok* (1869.); *Vajda János*
kisebb költeményei (1872.); *Alfréd regénye*
(1875.); *Vajda János újabb költeményei*
(1876.); *Összes költeményei*, 2 köt. (1882.);
Dalok és beszélek (1884.); *Ujabb munkái*,
2 köt. (1887.); *Költeményei* (1892.).

Szász Károly

Szász Károly arczképe és névalírása. (1885.)

Honfi légy – ez a bármely nyelvem
Mondja s vallja szíved:
Védelni légy, kímélj bár ki állon,
Hűm az, benn, harad!
S bár ne légy – bár érke tennem
Élted' áldozd!

Szász Károly

Szász Károly kézírata.

SZÁSZ KÁROLY, (szül.
1829.) egyházi- világi író,
költő, esztetikus és műfordító;
egyike legtermékenyebb és leg-
sokoldalúbb íróinknak. Leg-
nevezetesebb eredeti művei:
Költemények, 2 köt. (1861.); *A*
kis Ilonka emlékezete (1862.);
*Szász Károly kisebb költe-
ményei*, 2 köt. (1883.); *Salamon*
(1874.). Műfordítások: *Nibe-
lung-ének* (1868.); *Dante Di-
vina Comediája* (Pokol, 1885,
Purgatorium, 1891.); *Szász*
Károly kisebb műfordításai, 3
köt. (1872.); *Göthe lírai költe-
ményei*, 2 köt. (1875.); *Tennyson*
Alfréd királyidylljei (1889.);
Schiller költeményei (1890.). Le-
fordította Shakespeare 8 drámá-
ját és Molière 7 vígjátékát.
Esztetikai munkái közül: *A*
világirodalom nagy époszai, 2
köt. (1882.). *A történelmi hű-
ségről a költészetben* (1875.)
a legfontosabbak. Ezeken kívül
írt és fordított több drámát,
kritikai tanulmányt, értekezést,
emlékbeszédet, regényt stb.

Arany László arczképe.

ARANY LÁSZLÓ (1844–1898),
költő és műfordító. Legnevezete-
sebb munkái: *A délibábok hőse*
(1872.); *A hunok harca* (1874.).
Lefordította Shakespearenek: *A két*
veronai ifjú (1865.); *Tévedések já-
téka* (1866.); *Sok hűhó semmiért*
(1871.). Molièrenek: *A tudós nők* cz.
drámáját; Lermontoffnak, *A cser-
kesz fiú* (1864.); *A számvevőné*
(1864.) című költői elbeszéléseit
és Puskinnek: *A szoborvendég* cz.
drámáját stb. — *Eredeti népmesék*
címen kiadott egy mesegyűjteményt
(1862.) és szerkesztette (Gyulai Pállal)
A magyar népköltési gyűjteményt,
3 kötet (1872–82). Költeményeit
Arany László Költeményei cz. alatt
kiadta Gyulai Pál 1899-ben.

JÓKAI MÓR. I.

A REGÉNY ÉS NOVELLA
A SZABADSÁGHARCZ UTÁN. I.

Jókai Mór arcképe. (1855.)

JÓKAI MÓR (szül. 1825.), a legnagyobb magyar regényíró, a magyar elbeszélő prózának utolérhetetlen mestere, irodalmunk egyik legkiválóbb alakja. Összes szépirodalmi művei megjelentek 100 kötetben (Nemzeti díszkiadás) 1894-ben. Regényein kívül írt számos költeményt, drámát (*Dózsa György*, *A szigetvári vértanúk*, *Arany ember*), alapítója és szerkesztője volt több szépirodalmi és politikai lapnak [*Életképek* (1847–48.); *Estilap* (1849.); *A hon* (1863–82.) és megteremtette az első igazi magyar élelzapot, az *Üstökös*-t (1858–81.).

27

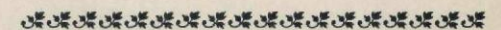
Valamely íróval szemben való
Nem tudom, hogy valóságos érdemeim vannak: abban
nemltszem az apám hírnél s a szegedi Akadémiában.
Tudom csak Károlyt, a ki a bambino Dórus írtára a tanyán,
is Károlyfőnök, a ki a tanyát eldijez: amulettet viselt, s Károly
baba van tőre a függő. Azon fiú is megírta mondása,
hol az éremem meg, hogy a Dórus a bibliából olvas fel
a családját, családját és hogy szegedi hírel elne, tehát
Károlyfőnök. Azt tudom a megírásról:
— Meg vagyok-e Károlyfőnök? Ó, meg a Cava és
a kapitány, meg a padrone gyomelai?
— Hogy ne volnát? Minden meg megkeresésel be-
múntes. a gózi: Károly: mitől kijött a hajóba, meg
mitől bejegyzik.
Ez his nem is: az, hogy miöl van az.
is hit az a szegedi hírel, az his nem
Károlyfőnök meg: az his nem is: az.
Egy íróval szemben.
Az his nem is: az, hogy miöl van az.
is hit az a szegedi hírel, az his nem
Károlyfőnök meg: az his nem is: az.
Egy íróval szemben.
Az his nem is: az, hogy miöl van az.
is hit az a szegedi hírel, az his nem
Károlyfőnök meg: az his nem is: az.
Egy íróval szemben.

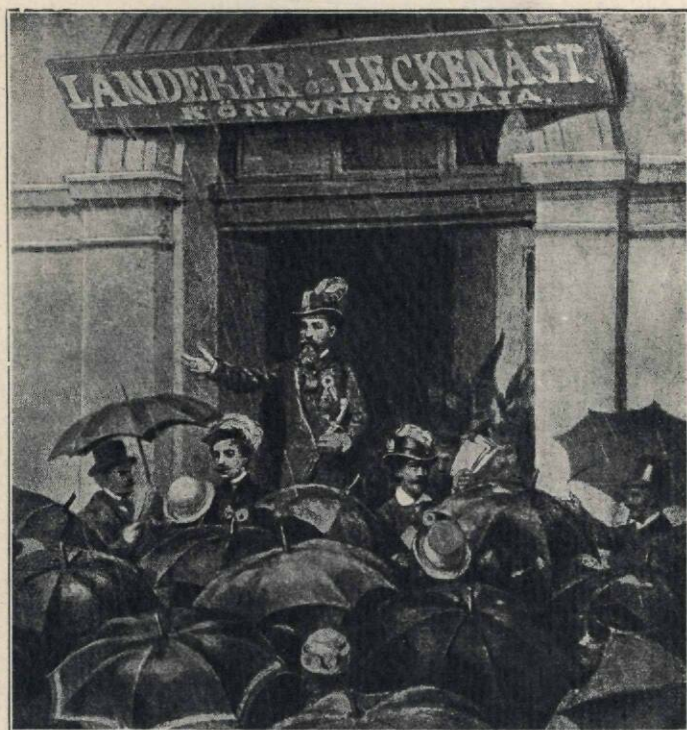
Jókai Mór kezeírása. Részlet az „Ahol a pénz nem Isten“ című művéből.

Jókai Mór ifjúkori arcképe.
(Saját rajza után 1819.)

JÓKAI ezen arcképét, a forradalom után maga rajzolta, midőn a borsódmegyei Bükk hegységben bujdosva, egy kunyhóban néhány hónapon át rejtőzködött. A kép, mely 24 éves korában mutatja be a költőt, Szilágyi Sándor birtokában volt.

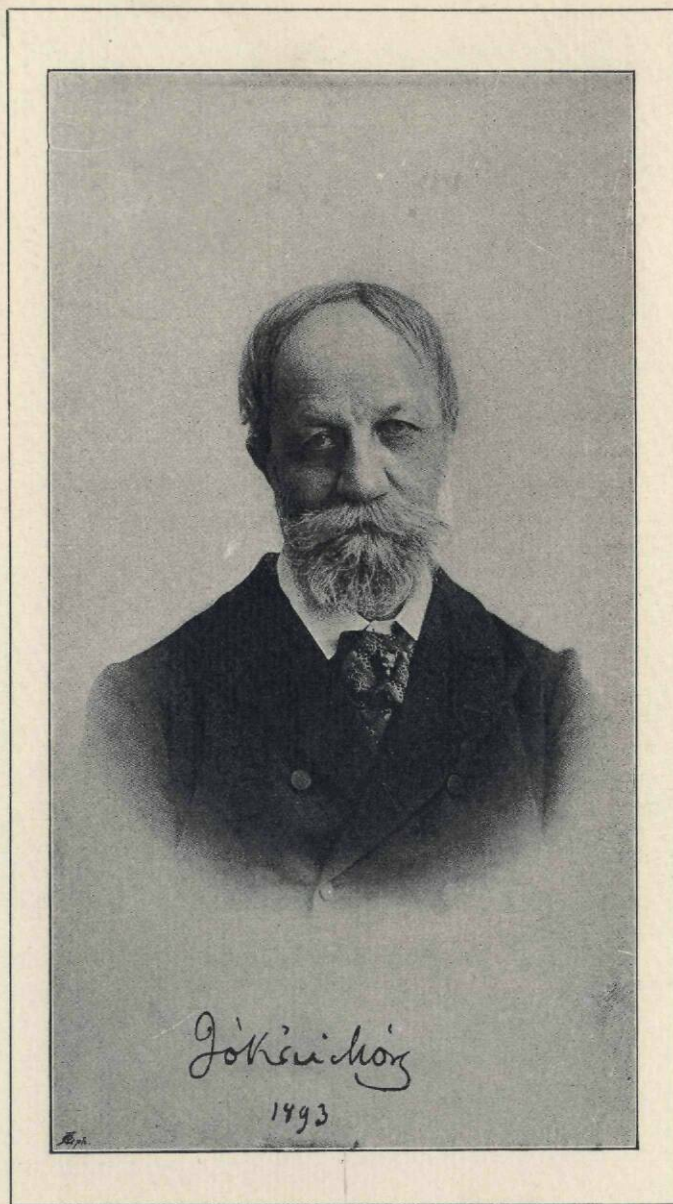

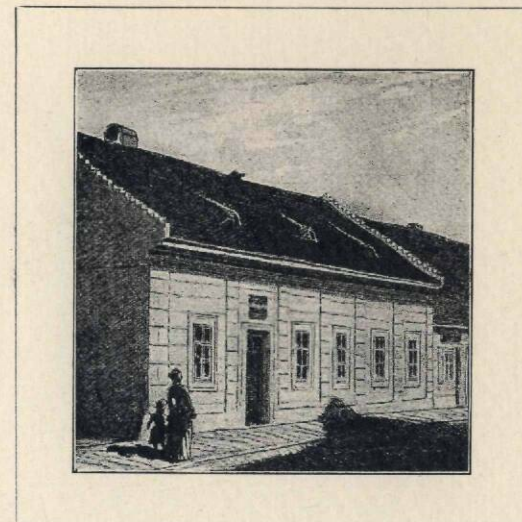
Jókai 1848. márczius 15-én.

(Rajzolta Barabás Miklós.)

E képen Barabás a márcziusi lázas napok egyik legkimagaslóbb mozzanatát örökítette meg, midőn Jókai, Petőfi és Vasvári, a Landerer és Heckenast-féle nyomda előtt, az esőben tolongó sokaságnak, a szabadsajtó első termékét, a „Nemzeti dal“-t osztogatják.

Jókai Mór arcképe (1893.) és névaláírása.

Jókai gyermekkori lakóháza Komáromban.

Azon épület, amelyben Jókai született, már nincsen meg. Képünk azt a házat ábrázolja, a hol a legnagyobb magyar regényíró gyermekéveit — 1826-tól 1841-ig — töltötte. E házat, mely később a költő bátyjának tulajdona volt, 1887-ben emléktáblával jelölték meg.

A REGÉNY ÉS NOVELLA A SZABADSÁGHARCZ UTÁN. III.

Vas Gereben arczképe.

VAS GEREBEN, Radákovits József (1823—1867.) a mult század 50-es éveinek, Jókai után egyik legnépszerűbb regényírója, a vidám, népies hang és az egészséges, jóízű humor képviselője elbeszélő irodalmunkban. Legismertebb művei: *Parlagi képek* (1851.); *A régi jó idők*, 3 köt. (1855.); *A nemzet napszámosai*, 3 köt. (1857.); *Egy alispán*, 3 köt. (1858.); *Nagy idők, nagy emberek*, 3 köt. (1859.); *A pörös atyafiak*, 2 köt. (1860.); *Életunt ember*, 2 köt. (1863.); *A tekintetes urak*, 2 köt. (1864.); *Garasos arisztokrácia* (1865.); *Dixi*, korrajz, 2 köt. (1865.); *Jurátus élet* (1866.). Művei újabban *Vas Gereben összes munkái* címmel jelentek meg 10 kötetben. (1886.)

P. Szathmáry Károly.

P. SZATHMÁRY KÁROLY (1830—1891.), történeti regényíró. Jósika irányának folytatója az újabb irodalomban. Nagyszámú regényei között a legismertebbek: *Magyarhon fénykora*, 3 köt. (1857.); *Erdély vézscsillaga*, 3 köt. (1857.); *Vetélytársak*, 2 köt. (1858.); *Bujdosók*, 2 köt. (1862.); *Bethlen Gábor ifjúsága*, 2 köt. (1866.); *Ábrándozók*, 2 köt. (1866.); *Tudósok harca*, 2 köt. (1883.); *Balassa Bálint* stb. Egyéb fontosabb munkái: *Az emberi művelődés története*, 3 köt. (1876—77.); *Az asszony komédiája*, szini költ. (1888.); *Gróf Teleki Blanka életrajza*; *A beszély elmélete* (1868.); *A magyar regényirodalom története* (1871.) stb.

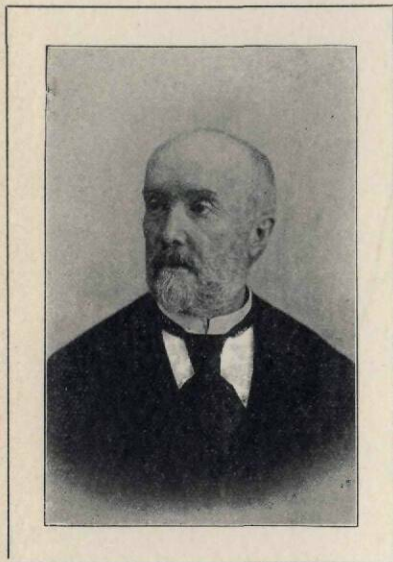
Degré Alajos arczképe. (1855.)

DEGRÉ ALAJOS (1820—1897.), dráma- és regényíró, a francia szalonregények művelője irodalmunkban. Legismertebb regényei: *Két év egy ügyvéd életéből*, 2 köt. (1853.); *Kalandornő*, 2 köt. (1854.); *Salvator Rosa*, tört. reg. 3 köt. (1855.); *Sors keze*, 2 köt. (1856.); *A száműzött leánya* (1865.); *A kék vér* (1870.); *A nap hőse*, 2 köt. (1870.); *Itthon*, 2 köt. (1877.); *Az elzárt gyámleány* (1878.); *Bőkezű uszorás*, 2 köt. (1882.); *Igy van jól*, víg reg. (1887.) stb. Több vígjátékát előadták a Nemzeti színházban.

Beöthy László arczképe. (1855.)

BEÖTHY LÁSZLÓ (1825—1857.), novella- és regényíró, a mult század 40-es éveinek egyik legkedveltebb humoristája. Legismertebb művei: *Puncs*, 3 köt. (Komárom, 1853—55.); *Laczikonyha* (1855.); *Comédia és tragédia* (1857.); *A puszták fia* (1857.); „A kék macskához“ *Goldbach & Comp. fűszerkereskedése*, 2 köt. (1858.); *Menyasszony* (1881.) stb.

Vadnay Károly arcképe.

VADNAY KÁROLY (1832–1902.), elbeszélő prózánk egyik jelesebb művelője, különösen a fiatal női lélek érzelmvilágának mesteri rajzolója. Legismertebb regényei: *A kis tündér*, 2 köt. (1860.); *Eszter*, 2 köt. (1861.); *Eladó leányok*, 4 köt. (1864.); *A rossz szomszéd* (1878.); *A besorozott*; *Éva leányai* (1891.); *Immaculata grófnő*. *Elmult idők* (1886.) címen kiadta nagyon érdekes emlékiratait. Megalapította és szerkesztette a *Fővárosi Lapok* című szépirodalmi napilapot (1864–92.), a melynek különösen a művelt női olvasóközönség megteremtésében nagy érdeme volt.

VENDE E.: Szemléltető képek a Magyar Irodalomtörténehez. II.

A kis tündér.
Regény.
Vadnai Kiadálytól.

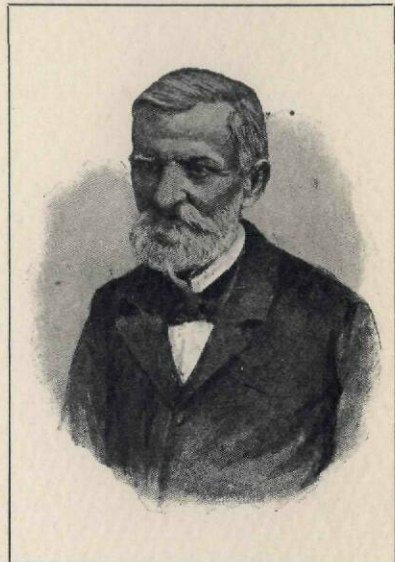
I.

(Utazás egy téli éjszaka a viromi kasztyú felé.)

Vannak lények, kiknek szocii nem ke-
lyes elhagyók, de kiket még is inkább szeretni
mint akárkany padtkeserűt. Ha viromi
inlet felfedezésként, alomul a lények,
de viromi pártjára kál; allou nem mond-
hatunk, de viromiul v. roborantivul covt-
tando nélkül a régi marad. *Lewes*

— Marion! kinyitom az ablakot...
— Pouv l'amiour de Dieu! mi put sorébe?
— Csak egy perc, míg megérdek a leveleim, hogy mely melle
vante még szent elék?
— Holinon az a perc éppen leg leff ama, hogy sültésesen
átfárasom. Ott is köhögök! (Ez bizonyágkóppen egy pánt köhögést.)
E fiatal lányka, ki a bevidet kerde, haragusan vasa nép kis
fűrés fejt a korsi vankusára, a megvilított kilyg padly imnet kerde a
vaneit. Amiben avakumar megint fülkellert nyitnan, egy új megvilakóra.
— Marion! én nettentelen unatkon.
— Az baj, hanem próbáljon aludni, és a legalkalmas vasa ama,
hogy egy kuffi és unalcos ut avast magyividek...
— Nem tudok aludni.
— Hozza ahát csalati legeléb intésen é kil televak. En televak.
Ez hogy állit avast megint példával igazolja, aly eleven kerde a lelkezet cseni.
hogy az a leveleimél zaja és a kó csikorgása köit is televak allarsott.
A kis sültésesen zovens az utavó csalati folgyomoss, v iga völony,
de kellemas kanyra kerdé dalalni:
"Lényben áll a piaratta,
Minden rigal és örül,
Hé a kóben... vutlógodunk,
Korunk légy velle nyúl.
Elragadja maradvulbat
Ost vutlógva unalcan:
A vesclen vutlóg tavasi,
Oka el... v kolnap oda van."
Marion megint élte vaneit, a alantál, és a mint a fiatal lányka
qudala — egy pár könyvtél.
— Jól ebredt?
— Hogy ne! e dal talán még kypavombul is felbina ébrantoni. Hivon
ön tudja televak, hogy e dalt o' vin álta, a a vama, vep, fiatal férfi, a
köt vaka sem tudal elfeledni. Oh isvans, milyen más volna a alca nehem,
ka o' olca. Ekvta bizonyosan ön egy, avadax vagy talán tábornal is léve.
Együtt vatanul meg az éles avoneit és fájdalmaik. Elnal mint ki yalant
beceben, velleceben vagy mit tudon az hul? v nem kelleme is vavagyon,
jóvaka, kóvel helyen.

Vadnay Károly kézírata.

Pálffy Albert arcképe.

PÁLFFY ALBERT (1823–1897.), regényíró és kiváló publicista. Legnevezetesebb művei: *Fekete könyv*, 2 köt. (1847.); *Egy báróné*, novella; *Nyolczvan éves férj hátrahagyott levelei*; *A fejedelem keresztleánya* (1847.); *Atyai ház*; *Eszti ke kisasszony professzora* (1884.); *Egy mérnök regénye*, 2 köt. (1885.); *Egy kastély az erdőben*; *A régi Magyarország utolsó éveiből* (1894.) stb. Szerkesztője volt a *Márczius tizenötödike* című radikális hirlapnak.

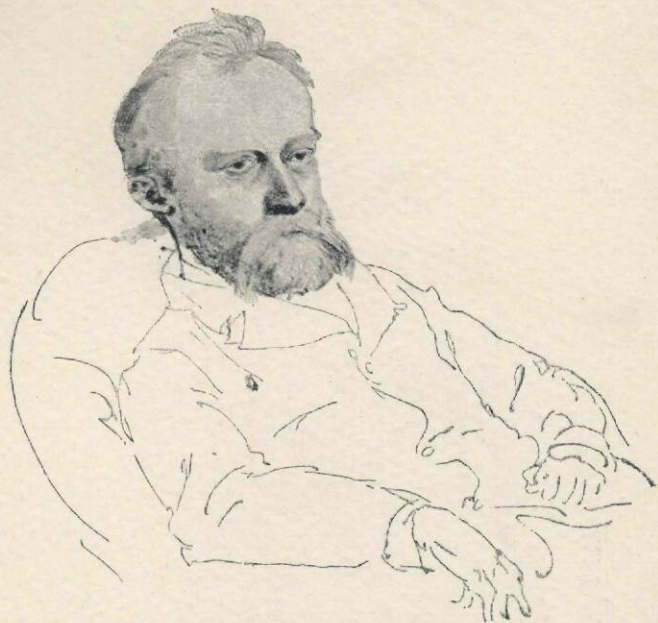
A REGÉNY ÉS NOVELLA A SZABADSÁGHARCZ UTÁN. V.

MADÁCH IMRE. I.

Abonyi Lajos arczképe.

ABONYI LAJOS, Márton Ferencz (1833–1898.), dráma és regényíró, a népies elbeszélés jeles művelője. Legismertebb munkái: *Regék a pásztorház mellett* (1857.); *Az egyetlen pallosa*, 3 köt. (1859.); *A mi nőidink*, 4 köt. (1864.); *Kenyér és beszélet*, 3 köt. (1865.); *Az özevgy tehénkéje* (1882.); *Magduska öröksége*, 2 köt. (1887.); *Az atolsó kuruczvilág*, 3 köt. (1887.); *A betyár kendője*, népszimű (1872.) stb.

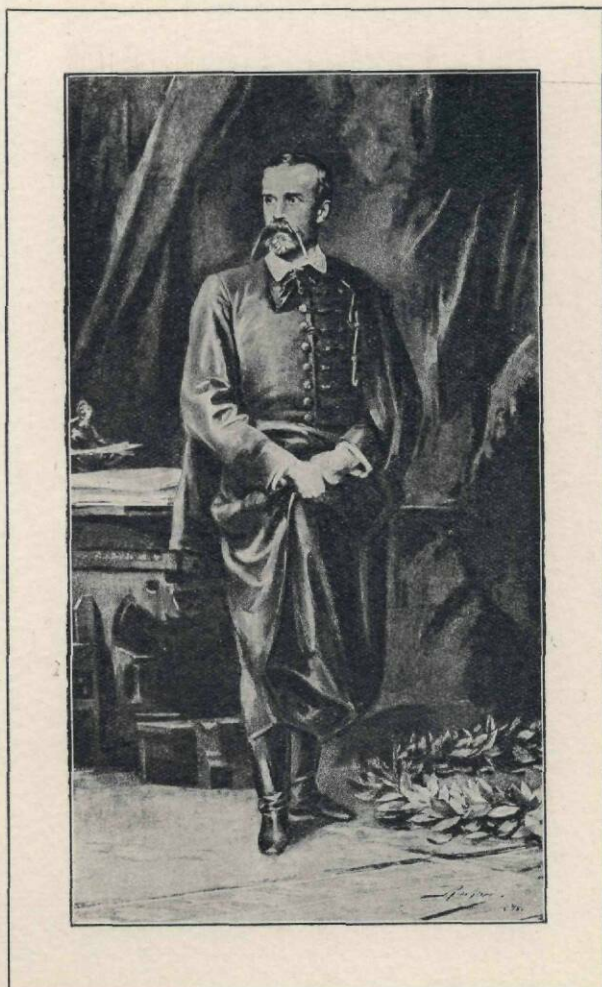
Madách Imre arczképe.

MADÁCH IMRE (1823–1864.). Legkitünőbb műve *Az ember tragédiája* (1862); Nevezetesebb drámái még *Csák végnapjai*, *Férfi és nő*, *Czivilizátor*, *Mózses*. — Összes műveit kiadta Gyulai Pál, 3 kötetben. (1880.)

Tolnai (Hagymássy) Lajos arczképe.

TOLNAI (Hagymássy) LAJOS (1857–1901.), lírai és epikus költő és szatirikus regényíró. Legnevezetesebb művei: *Költemények* (1865.); *Az én ismerőseim* (1871.); *Somvári Fényes Adám úr* (1874.); *A nemes vér*, 2 köt. (1882.); *A bíróné ténasszony*, 2 köt. (1882.); *Az aszlopbaró* (1884.); *A jubilánsok* (1885.); *A falu urai* (1885.); *Az új főispán*, 3 köv. (1885.); *A polgármester úr*, 2 köt. (1886.); *Eladó birtokok*, 2 köt. (1886.); *Szegény emberek útja*, 2 köt. (1889.); stb. Kritikai és irodalomtörténeti tanulmányai is figyelemre méltók.

Madách Imre arczképe Balassa-Gyarmaton.

(Roskovics Ignác festménye.)

Nógrádvármegye, székháza számára megfestette a megye nagy fiának arczképét, melyet 1890. okt. 30-án lepleztek le. A költő egyszerű, fekete magyar viseletben áll előttünk. Vállát köpeny fedi, melynek szárnyait elől egymásra tett kezekkel nyugodtan összefogja. Az egész alak, egy nemes lelkű, mely, fenkölt gondolkodó benyomását teszi a szemlélőre. A háttérben, íróasztalon, írószer és kéziratok vannak. Ez utóbbi felirata: *Az ember tragédiája*. Alsó-Sztrégova. — A költő lábainál babérkoszorú látható.

A sztrégovai kastély. Madách születési helye.

Alsó-Sztrégova kis, nógrádmegyei község, a Sztrégova-patak szép völgyében. E helységben van a Madáchok ősi kastélya, nagy angol-kert közepén. E kastélyban született az „*Ember Tragédiája*” szerzője, itt élte gyermek- és tanuló éveit. A sztrégovai kastély csendes magányában kerestt enyhülést szívének, szerencsétlen házassága által okozott nagy fájdalmára, itt írta az *Ember tragédiáját* a kastély egyik nagy, boltos szobájában (1859.) és itt is halt meg 1864. okt. 5-én. A kastély, jelenleg a költő fiának, Madách Aladárnak tulajdona.

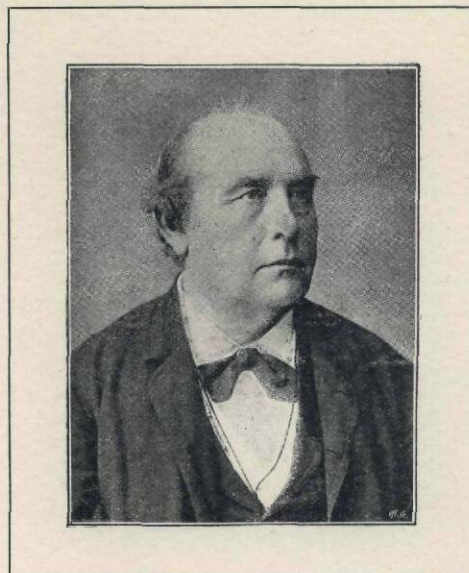

A DRÁMA A SZABADSÁGHARCZ UTÁN.

Szigeti József arczképe. (1855.)

SZIGETI JÓZSEF
(1822–1902.), színész és drámaíró. — Drámai művei közül a legismertebbek: *Viola*, népszínmű (1841.); *Vén bakancsos és fia a huszár*, népszínmű (1856.); *A csizmadia, mint kísértet*, népszínmű (1856.); *Becsületszó*, vígj. (1856.); *Falusiak*, vígjáték (1858.); *Rang és mód*, *Szécsy Mária*, *Csókon szerzett vőlegény*, bohózat, stb.

Szigeti József öregkori arczképe.

DOBOSA LAJOS (1824–1902.), drámaíró. — Legsikerültebb művei: *Öcsém házasodjál*, vígjáték (1853.); *Guttenberg*, dráma (1853.); *IV. László*, trag. (1856.); *Vígjátéktárgy*, vígjáték (1861.); *Bűnt bűn követ* (1862.); *Egy*

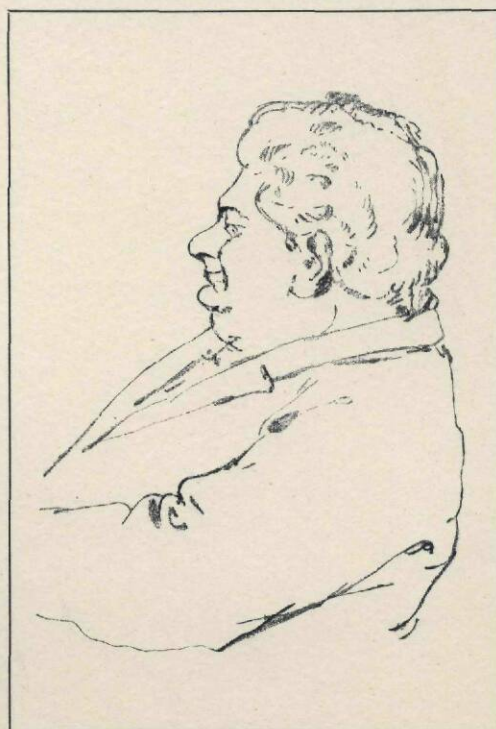
Dobosa Lajos arczképe. (1860.)

nő, kinek elvei vannak, vígjáték; *I. István király*, tragédia (1880.); *Aba Sámuel* (1895.); stb. — Drámáinak egy gyűjteménye, *Dobosa színművei* címen jelent meg 1859-ben.

Csiky Gergely arczképe.

CSIKY GERGELY
(1842–1891.), regény-, drámaíró és műfordító, a társadalmi színmű leghivatottabb művelője. — Legsikerültebb drámái: *A jóslat*, vígj. (1815.); *Janus*, trag. (1877.); *Az ellenállhatatlan*, vígj. (1878.); *Czifra nyomorúság*, *A proletárok*, *Mukányi*, *A Stomfycsalád*, *Spartacus*, *A vasember* (1881–88.); *A nagymama* (1891.). Nevezetesebb regényei *Arnold* (1888.); *Az Atlasz-család* (1899.); *Az atyafiak* (1891.); *Sísifus munkája* (1892.), stb. Mint műfordító különösen *Sophokles* tragédiáinak és *Plautus* vígjátékainak fordítása által szerzett nagy érdemeket.

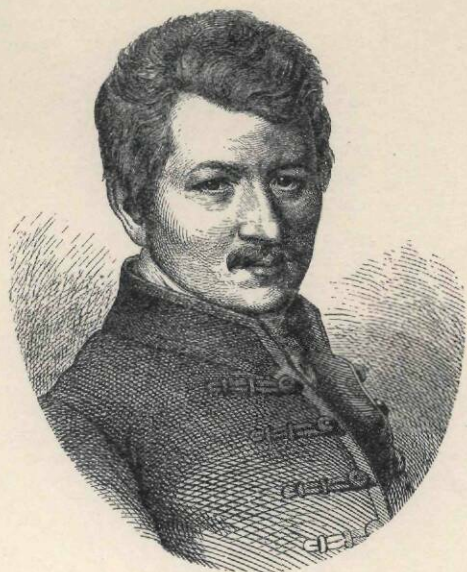

Csiky Gergely arczképe.

(Jankó J. rajza.)

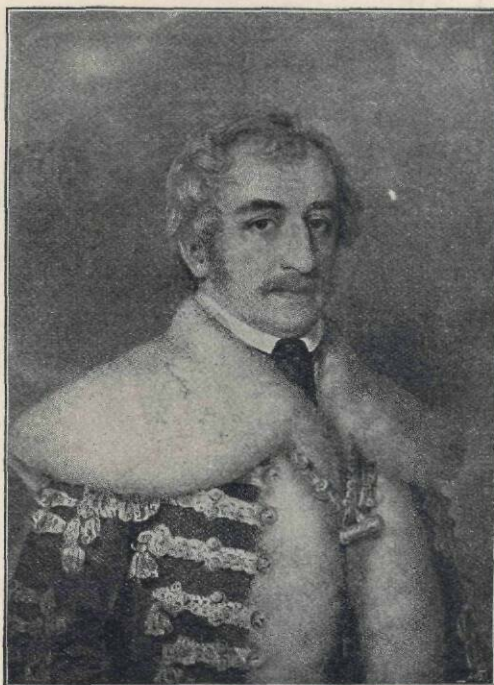
TUDOMÁNYOS IRODALOM. I.

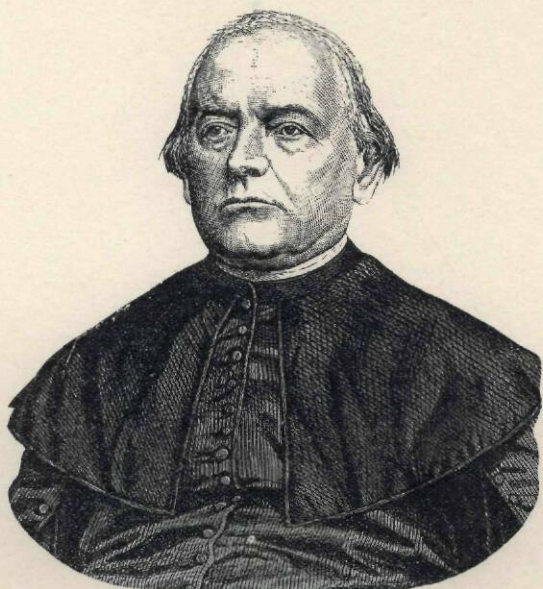
Horvát István arczképe.

HORVÁT ISTVÁN (1784–1846.), történetíró és nyelvész, a nemzeti szellemnek, az elnyomatás idejében egyik legjelesebb apostola. Főművei: *Nagy Lajos és Hunyady Mátyás védelmeztetésök a nemzeti nyelv ügyében* (1815.); *Magyarország régi gyökeres nemzetségeiről* (1820.); *Rajzolatok a magyar nemzet legrégebb történeteiből* (1825.) stb.

TÖRTÉNETÍRÁS A XIX. SZÁZADBAN. I.

Gróf Teleki József arczképe.
(Barabás 1836-iki olajfestménye után.)

TELEKY JÓZSEF GRÓF (1790–1855.), a M. T. Akadémiának egyik legnagyobb alapítója és első elnöke, kiváló történetíró és nyelvész. Legfontosabb művei: *A magyar nyelvnek tökéletesítése új szavak és új szólásmódok által* (1821.); *A Hunyadiak kora Magyarországon*. (1852–1856. XI. kötet.)

Horváth Mihály arczképe.

HORVÁTH MIHÁLY (1809–1878.), jeles történetíró, az újabb magyar, művészi, történeti előadásnak megteremtője. Főművei: *A magyarok története*, 8 köt. (1871–73., III. kiadás); *Huszonöt év Magyarország történetéből*, 1823–48., 3 kötet (Genf, 1864.); *Magyarország függetlenségi harcának története 1848. és 1849-ben*, 3 kötet (Genf, 1865.); *Zrínyi Ilona életrajza* (1860.); *Fráter György* (1871.); *A kereszténység első százada Magyarországon* (1878.) stb.

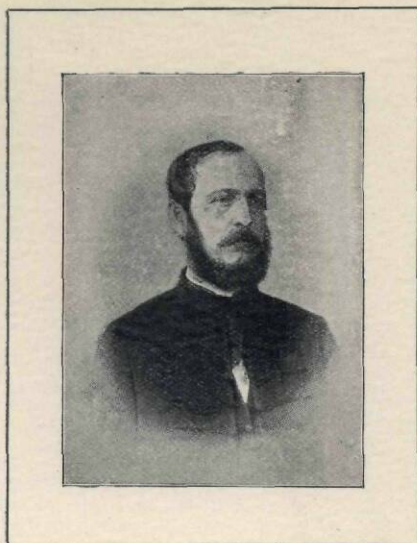
Szalay László arczképe.

SZALAY LÁSZLÓ (1813–1864.), publicista, jogtudós és történetíró. Legnevezetesebb művei: *Statusférfiak és szónokok könyve* (1846–47.); *Magyarország története*, 6 köt. (Lipscse, 1851–54, I–IV. Pest, 1857–62, V–VI. köt.). Kiadta a »*Magyar Történeti Emlékek*«-et, a melyben számos nagybecsű történeti monográfiája jelent meg.

TUDOMÁNYOS IRODALOM. II.

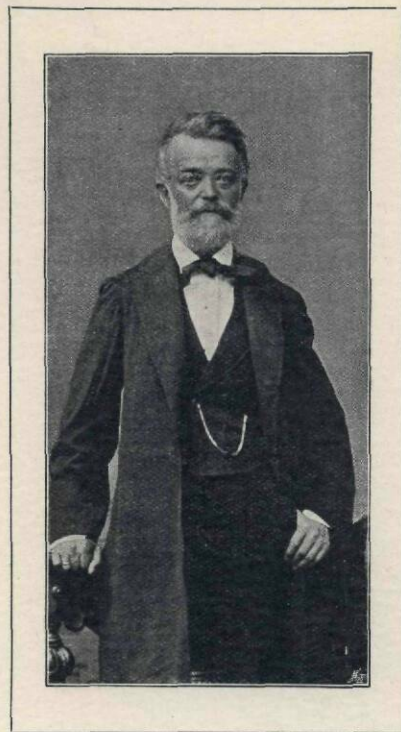
TÖRTÉNETIRÁS A XIX. SZÁZADBAN. II.

Csengery Antal arczképe.

CSENGERY ANTAL (1822—1880.), politikai, nemzetgazdasági és történettudományi író, kiváló publicista, az értekező sílnek egyik elsőrangú mestere. Főművei: *Magyar szónokok és statusférjak* (1851.); *Anglia története II. Jakab óta* (Maculay után, II. köt. 1853—54.); *A magyar mythologia kérdésének bíráló fejtegetése, tekintettel Ipolyi munkájára* (1855.); *Emlékbeszéd Deák Ferencz felett* stb. *Összegyűjtött munkái* megjelentek 1884-ben, 5 kötetben. Megalapítója és szerkesztője volt a *Budapesti Szemlének* (1857—1869.) stb.

SZABÓ KÁROLY (1824—1890.), történetíró és bibliografus, a magyar történelem legrégebb forrásainak fordítója és feldolgozója. Számos művei közül a legfontosabbak: *Priszkosz szónok és bölcsész életéről s történetirata töredékeiről* (Uj Magyar Muzeum, 1850—51. I. köt.); *A magyarok hadszerkezetéről Árpád korában*; (u. o.) *A magyar vezérek kora* (1869.); *Kún László* (Tört. Életrajzok, II. köt.); *Magyarország történetének forrásai. — Régi magyar könyvtár 1473—1531—1571.* (1879—85.); *Szabó Károly kisebb történeti munkái*, 2 köt. (1873.)

Szabó Károly arczképe.

SALAMON FERENCZ (1825—1892.), történetíró és esztetikus, a művészi történetírás mestere. Történeti munkái közül a legfontosabbak: *Magyarország a török hódítás korában* (1864.); *Az első Zrínyiek* (1865.); *A magyar királyi szék betöltése és a pragmatica sanctio története* (1866.); *Kisebb tör-*

Salamon Ferencz arczképe.

ténelmi dolgozatai (1875.); *A magyar hadi történehez a vezérek korában* (1877.); *Budapest története*, 3 köt. (1878—85.). Esztetikai művei közül kiválóbbak: *Csokonai Dorottyája* (1869.); *Zrínyi a költő* (1864.); *Irodalmi tanulmányok*, 2 köt. (1889.) stb.

Szilágyi Sándor arczképe.

SZILÁGYI SÁNDOR (1827—1899.), történetíró. Különösen az Erdélyországra vonatkozó kuttók gyűjtése és kiadása által szerzett nagy érdemeket. Megírta: *Erdélyország történetét*, 2 köt. (1866.); *Erdély irodalomtörténetét* (1858.). Kiadta az *Erdélyi országgyűlési emlékeket*, 1540—1688. XIX. kötetben. (1875—96.) Szerkesztette (Szilágyi Áronnal) a *Török-magyarokori történeti emlékeket*, 9 kötet (1863—73.); a *Századok* (1875-től); a *Történelmi Tár* (1878-tól) és a *Magyar történeti életrajzok* cz. folyóiratokat, (mely utóbbiban jelentek meg *Felsővadászi Rákóczi Zsigmond*, 1622—52. (1866.); *II. Rákóczi György*, 1621—60. (1891.); *I. Rákóczi György*, 1593—1648. (1893.) cz. művei) és *A magyar nemzet története*, (Budapest, 1895. Milleniumi történet) cz. nagy 10 kötetes vállalatot. Ezeken kívül megjelent tanulmányai, értekezései, monográfiái egész kis könyvtárt tesznek ki.

Henszlmann Imre arczképe.

HENSZLMANN IMRE (1813—1888.), esztetikus, műtörténész és régiségbuvár, a magyar műtörténelem megalapítója. Számos művei közül a legfontosabbak: *Kassa városának ó-német stílyü templomai* (1846.); *A népmese Magyarországon* (Magyar Szépirodalmi Szemle, 1847.); *A székesfehérvári ásatások eredménye* (1864.); *Pécsnek középkori régiségei* (1869.); *Magyarország ó-keresztény, román és átmenet-stílyü műemlékeinek rövid ismertetése*, 2 kötet (1876.); *Dürer Albert* (1878.); *Löcsének régiségei* (1887.); *Magyarország góth-stílyü műemlékei* (1880.) stb.

Hunfalvy Pál arcsképe (1866.)

Szarvas Gábor

Szarvas Gábor arcsképe.

Szarvas Gábor mellszobra Budapesten.

Budenz József

Budenz József.

HUNFALVY PÁL (1810–1891), műfordító és nyelvtudós, az újabb összehasonlító nyelvészet megalapítója. — Az általa megindított *Magyar Nyelvészet*-ben (1856–1861.) megjelent számos értekezésen kívül legfontosabb művei: *Egy vogul monda* (1842.); *A vogul föld és nép* (1864.); *Magyarország ethnographiája* (1876.); *A rumun nyelv* (1878.); *Nyelvtudomány és nyelvtanítás* (1884.); *Az oláhok története* (1895.) stb. Mint műfordító, *Aristoteles*, *Platon* stb. klasszikusok munkáinak fordításával szerzett érdemeket. — Szerkesztője volt 1862–78-ig a *Nyelvtudományi Közlemények*-nek.

SZARVAS GÁBOR (1832–1895.), kiváló nyelvtudós, nyelvünk tisztaságának egyik leglelkesebb védelmezője. Ez irányban írt művei legnagyobbbrészt az általa szerkesztett *Magyar Nyelvőr* 24 kötetében jelentek meg. Ezenkívül fontos munkája a *Magyar igeidők* (1869.). Szerkesztette (Simonyi Zsigmonddal) a *Magyar Nyelvtörténeti Szótárt*.

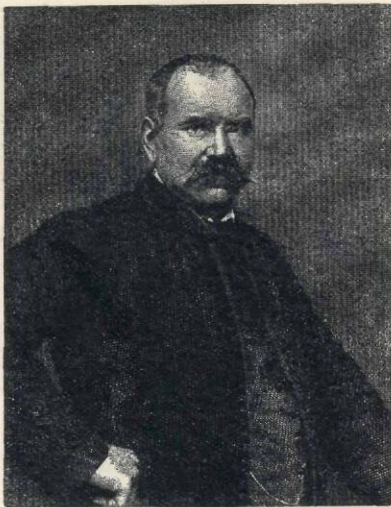
SZARVAS GÁBOR mellszobrát, javarészt a M. T. Akadémia és a középiskolai tanárság adományából állították fel Budapesten, az Akadémia előtt, a Széchenyi szobrát körülvevő kis parknak a Duna-felőli sarkában. A talapzat pályi mészkőből készült, a mellszobor bronzöntvény. A talapzatról szűzies tisztaságú, ifjú leányka bronzalakja, — a magyar nyelv tisztaságát jelképezve, melyért Szarvas Gábor egész életén át szenvedélyesen küzdött, — babérágatnyújt a szobor felé. A kiváló nyelvtudós arcvonásait találó élethűséggel visszaadó szobor készítője Jankovics Gyula (született Budapesten, 1865.). A talapzat felirata: Szarvas Gábor.

BUDENZ JÓZSEF (1836–1892.), az összehasonlító nyelvtudomány egyik elsőrangú alapvetője. Legfontosabb művei: *Magyar-ugor összehasonlító szótár* (1873–81.); *Az ugor nyelvnek összehasonlító alaktana* (1884–87.); *Finn nyelvtan* (1873.); *Mordvin nyelvtan* (1876.); *A mandsu nyelv alaktana* (1887.); *Rövid mongol nyelvtan*. (1887. Nyelvtud. Közlemények, XX. és XXI. füz.)

TUDOMÁNYOS IRODALOM. IV.

IRODALOMTÖRTÉNET, ARCHEOLOGIA, MŰTÖRTÉNET, ESZTETIKA.

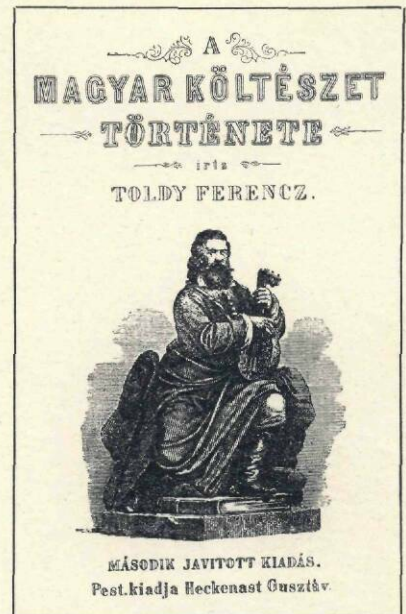

Toldy Ferencz

Toldy Ferencz arcképe és névalírása.

TOLDY FERENCZ (1805–1875.), esztetikus és író, a magyar irodalom-történetírás megalapítója, a múlt század 50-es éveiben a magyar tudomány és irodalom mozgalmainak irányítója és vezetője. — Egész kis könyvtárt tevő művei közül a legfontosabbak: *A magyar nemzeti irodalom története. Ó- és középkor*, 2 kötet (1852.); *A magyar költészet története* Kisfaludy Sándorig, 2 kötet (1855.); *A magyar nemzeti irodalom története* (1864–65.); *A magyar költészet kézikönyve*, 2 köt. (1855 és 5 kötet 1876.); *Kazinczy és kora* (1859–60.). Akadémiai beszédeit és egyéb tanulmányait és cikkeit, *Toldy Ferencz összegyűjtött munkái*, 1868–74 cím alatt adta ki 8 kötetben stb. — Megindítója és szerkesztője volt számos szépirodalmi és tudományos folyóiratnak, kiadta remekíróink műveit és számos nyelvemlékünket.

A magyar költészet története, költészetünk fejlődésének első önálló és alapos ismertetése az ősidőktől Kisfaludy Sándorig. A könyv először 1855-ben jelent meg két kötetben. Képünk a mű második, 1867-ben, 475 lapon mejelent kiadásának címlapját mutatja be, a melyen Tinódi Sebestyén költött arcképe látható.

Toldy Ferencz, „A magyar költészet története” cz. munkájának címlapja

Pulszky Ferencz ifjúkori arcképe.

PULSZKY FERENCZ (1814–1897.), publicista, esztetikus, az archeológiának és műtörténetnek egyik legkiválóbb művelője. Legfontosabb munkái: *A magyar Jakobinusok* (1861.), *A magyarországi avar leletekről*. (Értekezések a történeti tud. köréből. III. 1873.), *Deák Ferencz*. Jellemrajz (1876.), *A Corvina maradványai* (Magyar Könyvszemle, 1877.), *Életem és korom*, 4 köt. (1880–82.), *A rézkor Magyarországon* (1883.), *Az ötvösműkiállítás* (1884.), *Rekeszes ötvösművek* (Népszerű term.-tud. előadások gyűjt.), *Ábránd és valóság* (Nemzeti könyvtár), *Martinovics és társai* (Olcso könyvtár), *Eszmék Magyarország történetének filozófiájához* (u. o.), *Magyarország archeológiája* (1897.) stb.

RÓMER FLÓRIS (1815–1889.) archeologus, hazánk régi műemlékeinek egyik legalaposabb ismerője, a magyar archeologia egyik megalapítója. — Legfontosabb művei: *Díszlapok a római könyvtárakban őrzött négy Corvin-kódexről* (1862.); *A bakony-szombathelyi kincs* (1865.); *Óskori mérészet* (1869.); *A régi Pest* (1873.); *A magy. nemz. múzeum római feliratos emlékei* (1873.); *Régi falképek Magyarországon* (1874.) stb. Szerkesztette az *Archeologiai Értesítőt* 1868–72-ig és az *Archeologiai Közlemények*-et 1864–73-ig.

Römer Flóris arcképe.

Greguss Ágost arcképe.

GREGUSS ÁGOST (1825–1882.) a magyar esztetika első rendszeres művelője. — Legfontosabb művei: *A szépészet alapvonalai* (1849.); *Jelesebb íróink csarnoka* (Pesti Napló, 1853–55.); *A rútról* (Bpesti Szemle, 1858.); *A materializmus hatásáról* (1859.); *Külföldi népdalok* (1860.); *A balladáról* (1865.); *Tanulmányok*, 2 köt. (1872.); *Shakspere pályája* (1880.); *Rendszeres széptan* (1888.); *Greguss Ágost meséi* (1878.); *Versei* (1882.); *A balladáról és egyéb tanulmányok* (1885.) stb.